ÜSS 1. AŞAMA SORULARINI YÜRÜTTÜK

Yeni Olgu

NİSAN 1984 150 TL.

KADIN/SEVGİ/CİNSELLİK

4

YAŞLI VE ÜNLÜ ŞAİRLERE ŞİİR YARIŞMASI

Şiir yaşamla yarışıyor. Bu yarışmayı ne başlatmak, ne de bitirmek olası. Yaşam sürdükçe şiir güçleniyor, şiir oldukça yaşam renkleniyor. Beyaz kâğıtlarda mavi mürekkep, ak ellerde kına, gözbebeklerinde umut, sıkıntı basanda bir 'of', dert ve tasa, gülmek ve ağlamak hepsi şiir. Ve milyon milyon şiir emekçisi. Hepsi yaşıyor. Son şiirini, son nefesinden önce vermeden ölmüyor.

Genç işi, yaşlı işi yok şiirde. Yaşamın genç işi, yaşlı işi olmadığı gibi. Yarışmamızı kapatırken başından beri bildiğimiz bu gerçeği yinelemek istiyoruz. Evet, şairin, ne yaşlısı, ne de genci var. Bu gerçek, sadece bizim değil, "Genç şairleri" yarıştırmayı meslek edinenlerin de kulağına küpe olsun! Yaşama bağlılığa, şiir sevgisine atılan ticari oltalar, kurulan "yarışma" tezgahları, yürekten diliyoruz, artak son bulsun!

Ve yine istiyoruz ki, şiir ne haraç-mezat pazara sürülsün, ne de şairin, şairlerin adı **'jüri listesi'** *diye gözalıcı reklam panosuna dönüssün! Hepsi istek, hepsi özlem.*

Tüm bu duygularla başlattığımız ve bitirdiğimiz yarışma gençlerin "şiir ticareti yapan bu tezgaha" bir tepkisi olarak doğdu. Kanıksatılmaya çalışılan bu sistemi tersine çevirerek çağrı yaptık "yaşlı ve ünlü şairlere". Ne parayla ifade edilen ödüller koyduk, ne de "ünlü" bir jüri oluşturduk. Böyle bir yarışmaya katılma gerekçesi yalnızca şiir sevgisi olsun istedik. Yine bu yarışma kibirsiz, gençlere güvenen insanlarla bizi tanıştırsın istedik. Bir yönüyle de tevazu çağrısı yaptık. Şiire rütbe yakıştırmadan biraraya gelmek, şiire koyulmak arzusundaydık.

Bizi telefonla arayarak, büromuza gelerek ve postayla şiirlerini göndererek yarışmamıza katılmak isteyen şairler güç verdiler bize. Söyleştik, şiirlerinden örnekleri kendilerinden dinledik. Hele hele gençlere güven duyduklarını, değer verdiklerini tekrar tekrar yinelemeleri şiirle başlayan dostluğumuzu güçlendirdi. Amacımızı kendilerine aktardığımızda bu yarışmanın dar ve öznelliği resmileştiren bir seçim sonucu birinci, ikinci üçüncü seçmeden, ama şiir sevgisine, yaşam sevgisine, dostluğa, tevazuya ve daha nice güzel duyguya bir özlem, bir çağrı biçiminde bitmesini fikir birliğiyle kararlaştırdık. Hiç olmazsa bu kez şiiri piyasa kurallarıyla, rayiç bedel terazisiyle ölçmemiş olmakla sevinelim istedik.

Şiir, şair, şiirsever bize dosttur. Tanışsalar da, tanışmasalar da katılsalar da, katılmasalar da. Bu sevgiyi, bu dostluğu şiir kurar. Kimimiz okuru, kimimiz yazarı olur.

Yarışmamıza katılan şairlere en güçlü dostluk duygularımızı sunarken, onların kişiliğinde dünyanın ve ülkemizin şiirine katkıda bulunmuş tüm şairlere genç yaşlı demeden selamlar ve saygılarımızı iletiriz.

Yeni Olgu

Yeni Olgu

YIL 3 YENİ DİZİ SAYI 4
NİSAN 1984 150 TL

ONURSAL DANIŞMANLAR

OKTAY AKBAL
TÜRKER ALKAN
HAYATİ ASILYAZICI
HALİL BERKTAY
SALAH BİRSEL
AYSEL EKŞİ
HÜSNÜ GÖKSEL
VEDAT GÜNYOL
ARSLAN KAYNARDAĞ
MEHMED KEMAL
AHMET OKTAY
ZEYNEP ORAL
ADNAN ÖZYALÇINER
CEMAL SÜREYA
HALUK ŞAHİN
HALDUN TANER
GÜNDÜZ VASSAF
HİLMİ YAVUZ
ATALAY YÖRÜKOĞLU

Sahibi:
GENAŞ (Genç Basım Yayım Turizm Anonim Şirketi) adına
Fatih Aksoy

Yazı İşleri Müdürü:
Kenan Halis Kızıldağ

Kapaktaki resim:
Nur Neşe Öztürk
Kökler 50 x 70 Yağlıboya

Teknik Büro:
Yeni Olgu

Ankara İrtibat Bürosu:
Meneviç Sok. No: 3 Aşağı Ayrancı

İstanbul İrtibat Bürosu:
İMÇ 1538 Unkapanı
tlf. 526 27 88
522 90 14

Ofset Hazırlık:
Dünya Süper Web Ofset

Dağıtım:
GAMEDA

Abone Koşulları:

6 aylık	800 TL
Yıllık	1.500 TL
Yurt dışı	iki katı

İlan Koşulları:

Arka kapak	90.000 TL
Kapak içleri	75.000 TL
İç tam	60.000 TL
½	30.000 TL
¼	20.000 TL

İÇİNDEKİLER

Dördüncü Sayıda Durumumuz....4

KADIN SEVGİ CİNSELLİK

SİNEMADA CİNSELLİK
bir sinema salonu....5
gidenlerle konuştuk....6
yeşilçam'ın rengi....6
prof.dr. Özcan Köknel'le konuştuk....7
üç yönetmen üç bakış....9
Yakın Geçmişte Feminist Hareketler....12
"Erkek Erkeğe Açık Oturum"....15
Sevginin Toplumbilimsel Açıdan Değişik Bir Boyutu....17
Doğum Kontrolü....18
Cinsiyetsiz Cinsellikler, Cinselliksiz Cinsiyetler....20
"Cinsellik Konusunu Ele Almak"....24
"İlerici" Feodalizm Olgusu Ya da Kraldan Çok Kralcılar....26
Niçin 'Aşk Romanı' Okunur....29

AYIN İÇİNDEN...

28-29 NİSAN 1960....31
prof. Fehmi Yavuz'la söyleşi....32
Cüneyt Arcayürek'le söyleşi....35
İSTANBUL'DA BİR SİNEMA ŞÖLENİ....57
Onat Kutlar'la sinema günleri üzerine....59

ÖĞRENCİ MEKANLARI/YURTLAR

AÖS: Yasaktır Yurdu....37
Merhaba Dostlar....40
ODTÜ Yurtlarında Neler Oluyor Neler....42
Bir Yurt Odasının Anatomisi....41

ALTERNATİF YAYINCILIK

'Ne İçin' Alternatif....45
Bir Kavşağın Dipnotları....46

EĞİTİM ÜNİVERSİTE, YÖK

Alternatif ÜSS Soruları....52
Şimdi Okullu Olduk....48
YÖK Dışı Üniversite....50
Üniversite Tarihi Üzerine II....54

ŞİİR

İbrahim Metin....30
Bünyamin Duralı....44
Tunca Arslan....44
Mehmet Polat....44
Cem Güzel....47
Haldun Kısagün....47

AMATÖR TİYATROLAR/I

İ.Ü. Amatör Tiyatro Topluluğu....60

KÖŞE

Tuğrul Çutsay....65

DÖRDÜNCÜ SAYIDA NE DURUMDAYIZ?

Alternatif bir yayın faaliyetinin gerçekleşmesi, finansmanında bizzat yayın sürecinde yer alan insanlar tarafından yaratılmasıyla olasıdır. Tekelleşmenin gittikçe arttığı, Holding patronlarının isteklerine göre belirlenen bir piyasada kendi sözünü söylemenin yolunun ("iyi niyetli" desteklerle değil) kendi ayakları üzerinde yükselmekten geçtiği yadsınamaz bir gerçek.

Yeni Olgu'yu üretme çabasına girişildiğinde (çok açıktır ki) en temel sorun finansman sağlanmasıydı. Olası en geniş katılımı ve denetimi sağlayacak bir araçla bu sorun çözülmeliydi. Bu sayımızda künyemizde yer alan GENAŞ (Genç Basım, Yayım ve Turizm Anonim Şirketi) dergiyi üretme sürecine katılan tüm insanların çabasıyla gerçekleşti. En geniş katılıma açık olması (ortak sınırlaması yok) ve mülkiyetin yaygınlaşmasıyla daha fazla denetime olanak sağlamasından dolayı A.Ş.'nin baştan saptanan amaca uygun bir araç olduğu kanısındayız.

Dördüncü sayımıza ulaştığımız bir dönemde A.Ş.'nin ancak kurulabilmiş olması, derginin mali durumundan sözetmeye de olanak sağladı. Açıktır ki bir yayın sürecine katılmak, yalnızca yazı, fotoğraf vb.nin seçiminden geçmiyor katılımı mali alanda da gerçekleştirmek gerekiyor.

Yayın sürecinin bütünün denetlenmesi de ancak bu şekilde olasıdır.

Bu anlayışla tüm okur/yazarların derginin bütün aşamalarını denetlemesi amacıyla şimdiye kadar ki gelir ve giderlerimizi yayınlıyoruz.

Görüldüğü gibi mali açıdan çok ta iyi bir durum da değiliz. "Bu dergiye yazan insanlar, aynı zamanda bu dergiyi yapan insanlar olmalıdır" sözünün hayata geçmesi için, sürecin bütününe katılıp/denetlemek için YENİ OLGU'YA ABONE, GENAŞ'A ORTAK OLALIM diyoruz.

ONURSAL DANIŞMANLARIMIZ ÜZERİNE

Daha önce deneyimimizin olmadığı yayın faaliyetine girişirken, bizden önce bu alanda yıllarca emek harcamış ya da gençliğin sorunlarına, gençliğe duyarlı ve bu konularda bilimsel çalışmalar yapılmış aydınların deneyimlerinden öğrenmeyi, birikimleriyle zenginleşmeyi hedeflemiştik.

Aydınlarımız bu çabamızda da bizi yalnız bırakmadılar. Çok değerli eleştiri, öneri ve yardımlarıyla bu güne ulaştık diyebiliriz. Bu ilişki, hepimizin şikayetçi olduğu Aydın-Gençlik iletişimsizliğini kaldırma yolunda da bir adım oldu.

Aydınlarla Yeni Olgu'nun ilişkisi yalnızca danışmanlarımız çerçevesinde kalmadı. Yardımını istediklerimiz veya biz istemeden yardım eleştiri ve öneride bulunanlar yalnızca onursal danışmanlarımız olmadılar. Aydınlarımızın oldukça geniş bir kesimi bize destek oldu, yardım etti. Bundan dolayı 5. sayımızdan itibaren onursal danışmanlarımızın ismini yayınlamayacağız.

Bundan sonra da, aramızda ki ilişkiyi daha canlı hale getirmek için çabamızı sürdürecek, dosluğumuzu ve dayanışmamızı geliştirmek için daha fazla uğraşacağız.

GELİR		GİDER		BORÇ		ALACAK	
Toplam	1.551.880	Toplam	2.660.385	Toplam	1.108.500		
Abone	: 552.900	Dergi	: 220.000	Dünya'ya	: 525.000	Reklam	: 215.000
Pay senedine dönüşecek borç	: 440.500	A.Ş. kuruluş	: 124.300	Diğer	: 676.500	Gameda'dan süresi ve miktarı kesin olmayan ama yaklaşık	: 700.000 (★)
Dergi satışı	: 489.480	4 sayının basımı	: 2.000.000				
Reklam	: 89.000	İşletme ve Personel					
		Aralık	: 18.100				
		Ocak	: 84.410				
		Şubat	: 46.630				
		Mart	: 67.400				
		Ankara	: 9.550				
		Toplamı	: 226.090				

(★) Gameda'dan yalnızca İstanbul satışı parasını alabildik. Anadolu net satışı belli olmadığından alamadık.

Abone koşullarımız ise 6 aylık 800 TL. Bir yıllık 1500 TL. Abone olmak isteyenler; IMÇ 1538 Unkapanı/İSTANBUL adresine abone ücretini ve adreslerini postayla veya elden ulaştırabilir ya da Yapı ve Kredi Bankası IMÇ Şubesi 1278-1 nolu hesaba parayı yatırıp, adreslerini ve dekontunu yukarıdaki adrese gönderebilirler. Daha önceki sayılardan itibaren abone olmak olasıdır.

"sinemada cinsellik"

Hayrettin Aydın
Levent S. Kuruca

BİR "SİNEMA" SALONU

İstanbul'da sinemaların çokça bulunduğu cadde ve sokakları herhalde dolaşmışsınızdır. İri iri yazılar renkli insan figürleri ile dolu afişlerdir, öncelikle ilgiyi çeken. Hele bunlardan bazıları kaçamakca da olsa gözümüzü alır. Anadan üryan dişilerin son derece "estetize" edilmiş ve bir o kadar isterik pozları ile şu yazılar tamamlar birbirin. "Sinemamız 83-84 sezonunda dünya çapında şöhretli yıldızların seçme süper filmleri ile saygıdeğer seyircilerin huzurunda olmaktan kıvanç duyar."

Bu iç burkan gönül çelen davetin altındaki kalabalık ışıklı camekânlarda bulunan hassas sahnelerin fotoğraflarını hararetle izliyorlar. Buna parça varmış söylentisi de eklenince kalabalık artıyor. Söylentiyi çevredeki kahvelere yayan sinemanın fedâkâr çalışanları gişenin önündeki kuyruğun uzamasında belirleyici oluyorlar.

Bu tür filmlerin, aşikâr tiryakileriyle birlikte bir de sıkılgan tipleri var. Bunlar afişlere ve fotoğraflara kaçamakça bakıp, rahatsız bakışlarla da çevreyi tarayan, fakat en çok istekli olanlar.

Numarasız kesilen biletlerle seyir ortamına geçiş başlıyor. Her yer karanlık. Gözümüz alıştığında koltukların tamamen dolu olduğunu görüyoruz. Aslında ayakta bile pek boş yer yok. İnsanlar birbirlerine abanarak, başlarını sağa sola kaydırarak, bir şeyler görebilme sevdasında. Perde de gelecek program iftiharla tanıtılıyor. Baştan çıkan bir genç ve baştan çıkaranlar... Nasılda, gıpta ile bakıyorlar perdeye. Öyle ya izleyicilerin epeycesi genç. Sonunda program tanıtımı bitti... Ama halen salonun karanlığına dalmakta olanlarla oturanlar arasındaki çelişki canhıraş feryatlarla doruğa çıkıyor. "Çekilsenize ulan". Yığında hafif bir dalgalanma. Ortadaki geçiş yerine itiş kakış ulaşılıyor. Bu arada, yer göstericilerin el fenerleri Nazi Toplama Kamplarına rahmet okurcasına salonu taramaya başlıyor. Bu filmin sonuna kadar, böyle devam edecek.

Nihayet, tüm bu ilişkilerle, uyum içinde filmimiz başladı Ses soluk, şimdilik, kesildi. Artık kendimizden öte bir şeyleriz. Sahnedeyiz, perdedeyiz "esas" kızla olmanın zevkini tadıyoruz. Salondaki izleyicilerse kimlerdir ki?

Mekân o kadar bol, o kadar çeşitli ki 16. Luise sitil tahta pirinç, klasik, neo-klasik yatak vs...vs... Diyaloglar, ahhhh, ohhh, offf, üfff... müzikse buna estetik bir uyum sağlıyor. Zaten burada herşey uyum içinde. Ayaktakilerin dalgalanmasıyla, yataktaki oyuncuların dalgalanması arasında sanki eşgüdüm var. Ara sıra tezahüratlar olmuyor değil! Ancak filmin yerlisiyle, yabancısı arasındaki ayrım, tezahüratın boyutunu ve niteliğini de belirliyor. Ve bir süre sonra... ara.

Şimdi helaya akın başladı. Bir çoğu kuyruk bekleyecek. Fuayedeyse mümkün olduğunca çok bira içilerek,

madden ve manen, filmin ikinci devresine hazırlanılıyor. Bu arada sigara dumanından göz güzü görmüyor. Gong'un çalmasıyla tekrar salona giriyoruz.

Sağ tarafta, yaşlıca bir insan. Kır saçlı ve gözlüklü. Yakaları kalkık, bej pardesüsüyle koltuğunda, ufaldıkça ufalmaya çalışıyor. Ve bir ses "Beybaba sende bizdensin"... Fakat, salonun karanlıklara bğulması onu rahatlatıyor. Ve filmin ikinci yarısı başladı.

Bozuk görüntüler parazitli sesler, diyaloglar, diyaloglar... Yoksa parça yok mu? Oysa insanlar o sahneler için ne fedakârlıklarda bulunmuşlardı. İzleyicilerdeki gerilim ve bekleyiş, artarak devam ediyor. Bu arada başka bir yatak sahnesi. Ve aniden kesilen görüntü. Bu, parçanın gösterileceğine işaret. Perdedeki bulanık görüntüyle birlikte bekleyiş, heyecan ve dikkate dönüşüyor. Şehvetli bakışlar çoğunlukta olsa bile, birbirine karışmış baş ve bacaklara, şaşkın şaşkın bakanlar da pek az değil. Bu sahneyi görünce, sinemacı ve yapımcıların neden kıvanç duyduğunu anlamak daha da kolaylaşıyor.

Onbeş dakika süren parçadan sonra doygunluğu her halinden belli olan seyirci, ya kapının ya tuvaletin yolunu tutacak. Zaten orası her türlü ihtiyacı karşılamak için. Bazıları beraberinde getirdikleri torba, gazoz ve ayran şişeleriyle mahallinde yaptılar bu işi... Ne de olsa temizlik imandan gelir.

Salon bir taraftan "boşalırken" yeni bilet alanlar ana baba gününe çevirdiler bile. Zaten bu sinemalarda her şey çabuk olur. İki saatlik filmi kırkbeş dakikada seyredip, zamandan "kazanırsın"

Dışarı çıktığında önce gözlerin kamaşır, sonra da kazanımlarını düşüne düşüne, karışırsın akıp gitmekte olan insan selinde.

GİDENLERLE KONUŞTUK...

— Sıksık bu tür filmlere gider misiniz?

Yahya(18 yaşında, Matbaa işçisi)- Hemen hemen bu filmleri kaçırmam. Çünkü ayda bir "parça" değiştiriyorlar.

— Bu tür filmlere neden gidiyorsunuz?

Şeref(18 yaşında, berber)- Türkiye'de seks sorunu daha çözülmediğinden oralardan tatmin oluyoruz.

Recep(19 yaşında, Fabrika işçisi)- Kendimizi tatmin ediyoruz, zengin evladı değiliz ki başka türlü yolumuzu bulalım.

Yahya- Hem tatmin oluyoruz. Hem de cinsel bilgilerimizi arttırıyoruz.

Hamza(17 yaşında, torna işçisi)- Öyle olur mu be?

Yahya-Tabi. Görmediklerimizi, bilmediklerimizi oradan öğrenmiyor muyuz?

— Peki, bu filmlerin zararlı yönleri yok mu size göre?

Recep- Var tabi.

Yahya-Aslında yararı var abi. Çünkü ben sinemaya 150 lira veriyorsam "aşağıya" 1500 lira veriyorum. Maddi açıdan büyük bir kârdayım. Niye boşuna para verelim ki "aşağıya?" Filmde aynı şeyleri görebiliyoruz. İnsanın sinirlerini yatıştırıyor. İnsan haftada bir böyle şeyler yapmazsa rahatlamaz.

— Filmden çıktıktan sonra neler hissediyorsunuz?

Şeref-Çıktıktan sonra sokakta gördüğüm genç ve taze kızların peşlerinden gitmek, onlarla cinsel ilişkide bulunmak istiyorum. Yani filimde gördüklerimizi uygulamak istiyoruz.

Hamza-Şeref'e katılıyorum.

Yahya-Tuhaf şeyler oluyor bana. Yaz işte kafana göre.

— Afişlerin sizleri yanılttığı oldu mu?

Recep-Tabi oldu. Hatırladığım kadarıyla bir keresinde çocuklu bir kadın yanılıp sinemaya girmişti. Film arasında çıkıp giderken kocasıyla karşılaştı. Gerisini siz düşünün artık.

Dışardan görüldüğü gibi değil afişler. Tam tersi bir durum var içerde. Zaten kadın köylü, saf görünüşteydi. Ne yapsın kandı işte.

— Hiç cinsel ilişkide bulundunuz mu?

Şeref-Ben bu yaşıma geldim, hiç cinsel ilişkide bulunmadım. Genelevler de iğrenç geliyor bana.

Yahya-Ben seks filmlerinden aldığım cesaretle, 16 yaşında ustama yalvararak geneleve gittim. Sonra tek başıma üç sefer gittiğim halde ürekkliğimden üçüde de kapıdan geri döndüm. Fakat sonraları iyice açıldım.

- Kız arkadışınız var mı?

Hamza-Kız arkadaşlarımız olsa bu kahve köşelerinde ne işimiz var abi.

— Teşekkür ederiz.

YEŞİLÇAM'IN RENGİ

Yeşilçam seks filmleri hakkında ne düşünüyordu? Bu filmlerin yapımcılarınıyla (Mine film, Emek film) görüştük. Bunları seks filmi yapmaya yönelten neydi? Hangi düşünce kaynaklık ediyordu bunlara. Sorduk... Yanıtladılar

Seks filmleri hakkında ne düşünüyorsunuz? Seks filmleri furyası nasıl oluştu? Bu konuda ne düşünüyorsunuz? Bunların hala yaygın olmaları konusunda fikirleriniz nelerdir?

Biz para kazanmak için film yaparız. Biz ticari bir iş yapıyoruz. Ne giderse onu yaparız. Neden soruyorsunuz bunları. Çok yazılıp çizildi bunlar. Öyle bir geçişe gerek duyulmadı. Kendiliğinden oldu. Seks filmini para kazanmak için yaptık. Bu bir modaydı. Seks'e neden kapalıyız ki... 16. YY da mıyız. İşte izlediniz. Üç İstanbul'u Millet birbirini ....üyormuş.

Ne gibi bir sinema anlayışına sahipsiniz?

Sinema modadır. Moda ne ise onu yaparız. Bugün Metresle Beyaz Ölüm çok iş yapıyor. Gelecek yıl 10 tane Metres ve Beyaz Ölüm filmi piyasaya çıkar. Bu Avrupada da böyle. Yürüyen Cavs, Uçan Cavs, Tırmanan Cavs gibi

Seks filmi olayı Türkiye de neden bu kadar tuttu? Acaba ülkemiz de bunun bir boşluğu mu vardır?

Ne boşluğu boşluk moşluk yok. Türk buldu mu....rir. Avrupalı bunu açıkta yapar. Türk kapı arkasında.

-Hayır arkadaş bunu demek istemiyor. Tabi Türkiye de bu tür bir boşluk var. Bir kere alt yapı bozuk. Eğitimsizlik de var. Avrupa da bu tür filmlere 3-4 kişi gidiyorsa bizde millet birbirini yiyor. Tabi görmemiş. Gördüğü zaman şaşırıyor. Bunun nedeni Türk sineması değil. Bunu iktidarlar düşünsün. Sonra dışardan bir seks filmi geliyor. Bu yabancı diye geçiyor. Türk filmleri bu arada sapır sapır dökülüyor. Bizde rekabet etmek için bu tür filmler yapıyoruz. Bunu Türk sinemacılığının baltalanmaması için yapıyoruz.

Sizce sinemanın görevi ne olmalıdır?

Metres filmini ben yaptım. Türkan Şoray soyundu ve sevişti. Fena mı oldu. Kim etkilendi ki bundan. Seyirci filmin içinde herşeyi bulmalıdır. Biz sanat filmi yapıyoruz. Senarist sanatçıdır. Kameraman da sanatçıdır... Diğerleride öyle... İşte bütün bunlarsız film yapılamayacağına göre her film sanat filmidir. Ama Türkiye'de basına göre sanat filmlerini birkaç rejisör yapar. Kırsal kesimin mağara yaşantısını çekiyorlar. Kadının karnına basarak çocuğu doğurtulmasını çekiyorlar ve Avrupa'ya satıyorlar. Burada o filmler yerlerden kazınıyor.

Peki Hakkari'de Dört Mevsim, At, Sürü filmlerini nasıl değerlendiriyorsunuz? Bunlar şimdi söylediğiniz filmlerden midir?

Aynen öyle. Bizim adımız Ahmet Mehmet oldukça dışarı film satamayız. Satmak şartlara bağlı. Bir milyar verseler böyle film yapmam. Sonuçta ben bir filmin seyirciyi doyurmasını istiyorum. Ve para kazanmak için film yapıyorum.

- Ya onlar ne için yapıyorlar?

-Onlar da memleketini satıp dışarda para kazanmak için yapıyorlar bu işi. Biliyorlar, Türkiye de ticari kazançlarının olmadığını.

Prof. Dr.
ÖZCAN KÖKNEL İLE
KONUŞTUK...

Ülkemizde seks filmi izleyicilerinin, toplumsal, psikolojik konumlarını içeren sorularımızı Özcan Köknel yanıtladı:

Bu tür filmlerin yaygınlaşmasında geleneksel cinsellik anlayışının yansımasını görebilirmiyiz?

Bu tür filmler sadece ülkemiz için değil bütün dünyada sorun olan bir konu. Şöyle bir sonuca geliyorsanız bizim geleneksel cinsel yaklaşımımız nedeni ile bu tür filmler daha yaygın diye; değil tabi. Böyle bir neden sonuç bağlantısı kuramayız. Cinsellik her cinsin doğuştan beri getirdiği, zamanla gelişen ve değişen doğal ve evrensel bir içgüdüdür Bu bütün canlılarda vardır. Eğer psiko-sosyal etkenler olmazsa iki cins arasında doğal olarak doyuma ulaşacak olan temelde var olan bir içgüdüdür. Bu içgüdünün, bazı hastalık ve sapma biçiminde, sorunlar ortaya çıkartması,

daha çok kişinin ruhsal durumu nedeni ile veya kişiyi etkileyen bazı toplumsal etkilerle oluyor.

O halde kişinin bu doyuma ulaşmasını engelleyen iki önemli faktör var. Biri çocukluk döneminden beri gelişmeyi engelleyen ve bozan etkileri asgariye indiren cinsel eğitimi alamayışı. İkincisi bu güdülerin sağlıklı gelişmesini saptırmaya çalışan yaygın organların ve filmlerin olması. Yani eğitimsizlik ve bu eğitimsizlikden doğan boşluğu olumsuz olarak doldurmaya çalışan kaynakların bulunması. Bu güdüden kaynaklanan duyguların sömürülmesi değişik sapmaları ve değişik bozuklukları ortaya çıkarır.

Cinsel doyum arayışı içinde

olan(özellikle genç) insanların beklentileri bu filmlerle karşılanıyormu? Sonuçta bu insanların kişilikleri üzerinde bu filmler ne gibi etkiler uyandırıyor?

Tabi bu insanların kişilikleri üzerinde bu filmler olumsuz etki uyandırıyor. Bu insanların (gençlerin) büyük bir çoğunluğu ailelerinden olsun, çevrelerinden olsun ya da içinde bulundukları öğrenim kuruluşlarından olsun, cinsel yaşamla ilgisi olan, ne biyolojik, ne ruhsal nede toplumsal bilgiyi alamıyorlar. Cinsel yaşam zaten bu üç ögeden oluşuyor. Yalnız bunun eğitim aşamalarından geçerek sağlıklı bir biçimde karşı cinse ilgiye, ilişkiye dönük bir yön alması lazımdır. Fakat bunun gerçekleşmesi bizde ve diğer toplumlarda belirli bir sosyal olgunluktan sonra olabilir. Ancak 11, 13, 15 yaşında (Bazı batı toplumların da olduğu gibi) karşı cinsle bu tür bir ilişki sağlıklı olamıyor. Bu sağlıksız (Gerek erkek için gerek kız için) durum büyük olumsuz izler bırakıyor. O zaman bu cinsel iç güdünün karşı cinsle doyumu sağlayacak, biyolojik ruhsal ve toplumsal olgunluğa erişinceye kadar başka yönlerde toplumsallaşma sürecine katılımı sağlamak gerekir. Yani genci, bu dürtünün en şiddetli olduğu zamanda ve karşı cinse yönelmeye başladığı buluğ ve buluğdan sonraki 3,5 yıl içerisinde müzikle, sporla ve diğer sosyal uğraşılarla kendini değerlendirecek, varlayacak, bu cinsel dürtüden gelen güçleri kendisini ve toplumu geliştirecek amaçlarda kullanacak kurum ve kuruluşlarınortamlarına çekmek gerekir.

Tabi bunu bulamadığı zaman, bu cinsel içgüdüden gelen baskılar ve bu baskıların gücü; karşı cinsle de, gerek ruhsalı gerek toplumsal ve hatta biyolojik olanakları nedeni ile ilişki kuramayacak bunu sürdüremeyecek durumda da olmasından dolayı onların bu gereksinimi bu tür pornografik filmler yayınlar sömürerek, olumsuz bir doyum sağlamalarına neden olacaklar.

Toplumda gençlerin bu dürtülerine olumlu yön verecek eğitim, gençler için kurum ve kuruluşların örgütlenmeleri eksikse bu tür filmlerin ve yayınların gençleri peşlerine takıp sürüklemesi olasılığı artar.

Bu tür filmlerden etkilenen insanlarda ne yönde kişilik bozuklukları gelişiyor.

Bu filmler ve yayınlarla cinsel doyuma ulaşmış olan kişilerde bu duygunun bu ilginin karşı cinse yönelmesini gittikçegeciktirir ve zorlaştırır. Ona yönelse bile sağlıklı bir ilişki kurulması ve sürdürülmesi çoğunlukla sorun durumuna gelebilir.

Bu filmleri seyrederken film sırasında gerçekleştirilen mastürbasyon olayı var buna ne dersiniz?

Orada mastürbasyon olayı şunu gösteriyor ki cinsel güdülerdeki baskı ve basınç o kadar fazla ve o kadar çok ki insanın denetimini etkiliyor yer ve zaman kavramı bile ortadan kalkıyor. Bir nevi o kişiyi çok ilkel bir insan durumuna getiriyor ve böyle bir toplum içinde olduğunu unutturacak kadar pervasız olabiliyor.

Günümüzde video olayının yaygınlasması ve dolayısıyla porno filmlerindaha özel mekanlarda daha kolay seyredilmesi söz konusu. Bunun ileride, birtakım olumsuzluklara yol açabileceğini söyleyebilirmiyiz?

Video tutku haline gelirse (aynı türden araçlar) buna bağlı olarak insanlar arasındaki bağlıntı ve ilgiyi azaltacak ve hatta koparacak. İnsanlar karşılıklı duygu ve düşüncelerini birbirlerine aktaramıyacaklar. Bunun yarattığı kendi başına yaşayan, dış dünyadan bağlarını koparmış olan insanlar olacaktır. Bu tür araçların yaratacağı kişilik çökmesi daha ilkel davranış ve tutkuların belirmesine yol açacak.

Eşcinsellik ve cinsel yaşantı ve ilgili diğer sapmalar fonlaştırılırken cinsel güdünün ancak karşı cinsle doyuma ulaşması reddediliyor. Bu cinsel iç güdülerde bir sapmanın patolojinin ortaya çıkması demektir ki filmle video ile bu ihtiyacın karşılanması patolojik bir cinsel doyum haline geliyor. Sonuçta belli bir takım yeni sapmalar ortaya çıkacak. Karşı cinsle ilişkilerde başarısızlıklar olacak. Soğukluklar olacak ve isteksizlikler belirecek. Dolayısıyla bunlardan kaynaklanan bir sürü aile sorunu ve eşler arasındaki sorunlar ortaya çıkacaktır. O soyutlaşma aynı zamanda cinsel dürtülerin doyumunda da bir soyutlaşmaya ve karşı cinse yönelimini engellemeye gidecektir.

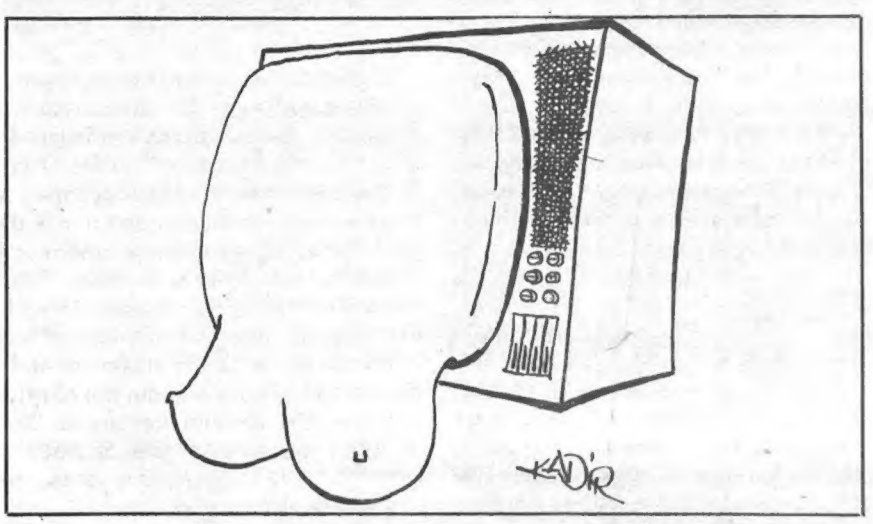

ÜÇ YÖNETMEN

ÜÇ BAKIŞ

Erdal Çelen
Serap İlhan
Fatoş Sevinç

İçinde yaşadığımız şu günlerde, Türkiye'de kadın sorunu tartışmaları yoğunluk kazanmıştır. Tüm sanat dallarına sözü edilen tartışmalar o veya bu biçimde yansırken sinema sanatı da bundan payını almış ve son dönemde bir yandan *"kadını pazarlayan"* filmler furyası sürerken, bir yandan da konuya insancıl bakış açısı getirmeye çalışan filmler ortaya çıkmıştır. Ancak bu filmler de sorunun bütün yönlerini yansıtabilmekten uzaktır. Kadının günümüzdeki toplumsal konumu sergilenmiş ama henüz bu toplumsal yapıya karşı çıkan kadınların veya kadının toplumsal işlevinin öneminin filmi yapılmamıştır.

Bunun; sanatsal yaratıcılığı büyük ölçüde engelleyen sansür, sanatsal kaygıdan çok ticari kaygıların taşınması ve sinemanın yeterli kültürel birikimden yoksun kişilerin tekelinde olması gibi daha onlarcası sıralanabilecek nedenleri olabilirdi bizce. İşte bu noktada, yönetmenlerle söyleşiler yapmayı düşündük. Ortak çalışmanın ürünü olan sinemada, bir filmin ortaya çıkışında en önemli rolü yönetmen oynuyorsa, en iyi açıklama onlardan gelebilir, veya konu en iyi onların görüşleriyle açıklanabilirdi.

Bu inançla İzmir'den İstanbul'a hareket ettik. Çalışmayı yapmak için 3 gün gibi sınırlı bir zamanımız ve/ama Yeni Olgu çalışmalarına İzmir olarak henüz katılmış olmanın çoşkusu vardı.

İstanbul'daki çalışmalarımızda tüm İstanbul İl Yayın Kurulu ama özellikle Tunca Aslan, Fatih Birol ve A. Rıza Kubilay bize büyük yardımda bulundular. Bu yazıyı onlarla hazırladık diyebiliriz.

BİLGE OLGAÇ

İstanbul'da ilişki kurabildiğimiz ilk yönetmen Bilge OLGAÇ oldu. Yeşilçam'ınkinden farklı bakış açışına sahip bu yönetmenin 7 yıl aradan sonra, üstelik kadın konulu bir filmle sinemaya dönüyor olduğunu duymak sinemanın geleceğine ilişkin yeni umutlar verdi bize.

Bilge OLGAÇ'la şunları konuştuk:

— Türk sinemasında kadın sorunu işlenişi hakkında ne düşünüyorsunuz?

— Türk sinemasında kadın sorununa iki yönlü bakmak gerek. Birincisi sinema yapan kadınlar (yönetmen, oyuncu, teknik ekip). İşin bu yanı istenen ölçüde olmasa da biraz değişti. Örneğin yönetmenliğe başladığım ilk yıllarda, büyük güçlüklerle karşılaştım. Erkek işi olarak görüyorlardı. İkinci yanıysa, filmlerde işlenen kadın tipi. Bu konuda yıllardır oluşturulan bir kabuk var ve birkaç arkadaşımız dışında bu kabuğu değiştirmek istemiyorlar. Hâlâ bütün gün kahvede ve içki içilen bir takım yerlerde gününü geçirerek sinema yapmayaçalışan arkadaşlarımız var. Bu arkadaşlar kendilerine bakışı düzeltemedikleri için kadına da yanlış bakıyorlar. Ayrıca Türk Sinemasında, sinema yapan kadınlar, oyuncular da dahil olmak üzere, onlar da kendilerine doğru, çağdaş bir bakışla bakamıyorlar. Ağırlık merkezini soyunan kadın vamp kadın oluşturuyor senaryoların. Mutlaka sonunda yatağa düşen genç kızdan yola çıkıp, bir kadın tipi oluşturuluyor. Bu kadının kentsoylu düzen içinde mutsuzluğu, umutsuzluğu anlatılıyor. Ya düşen kadın ya da yasak ilişki yaşayan kadın.

– Yani kadının toplumsal işlevi verilmiyor...?

— Evet, kadın olarak bunu görmedim henüz. Dünya'da ve Türkiye'de kadının toplumsal işlevi ne olmalıdır, bu işlenmiyor. Ya da çok küçük ayrıntılarla işleniyor. Örneğin yoksulluk, şiddetli baba, anlayışsız koca vb.. Ama bunlar da kadın oyuncunun bir sonraki sahnede soyunmasını mazur göstermek için yapılıyor, bir eleştiri temelinde değil. Daha çok haklı gösterme, izleyiciye kabul ettirme temelinde. Aslında kadına bakış bir yana, Türk sinemasında insana doğru bir yaklaşım yok. Bu işlenmiyor.

– Sizce insana doğru bir yaklaşım sinemada nasıl sağlanabilir?

— Arkadaşların çabalarına bağlı, sözgelimi son zamanlarda yönetmen arkadaşların daha sağlıklı, daha üretken çalışmalarıyla, izleyiciye, yönetmen olgusunun önemini kabul ettirmesi bile umut verici bence. Ne bileyim. Zeki ÖKTEN gibi, Şerif GÖREN gibi... Ama işte geriye düşmemek, daha cesur olmak gerek.

– Kadın sorununu ele alan filmlerin yapılmamasında ticari kaygıların rolü olabilir mi? Bunlar haklı kaygılar mı?

— Her ne kadar doğruluk payı varsa da, ben tamamen katılmıyorum. Diyelim ki alışılmışın dışında bir öyküyü işliyoruz. Kadın sorununa doğru bir bakış getiriyoruz. Bu yan faktörlerle, örneğin bir star oyuncu, reklam tanıtmayla desteklenirse iş yapar. Yani sinema izleyicisi sinemaya girdikten sonra filme yakalanacaksa onu sinemaya sokmak gerekir. Ama yine de şunu kabul ediyorum ki, bir çok işletmeci bu kumarı oynamaz. Öte yandan peşini bırakmamak, *"iş yapmaz"*ın ardına sığınmamak gerek. Şimdi üzerinde çalıştığım filmin çıkış noktası kadın ve iş yapmaz kaygısı duymuyorum.

– Filminizden söz edebilir misiniz?

— Filmde kadının ikinci sınıfa itildiğini değil de, toplumsal işlevini anlatmaya çalışıyorum... Toplum içindeki rolünü, önemini. Mizahi bir biçimde.

– Eklemek istediğiniz birşey var mı?

— Sinemada kadın işlenirken toplumsal yapıdan ayrı düşünülmemelidir. Toplumdan soyutlayıp işte kadın budur dememeli. Toplum içinde nelerden etkilenir, neleri etkiler, avantajı, dezavantajı nedir, bunları dikkate almak gerek.

– Teşekkür ederiz.

SİNAN ÇETİN

İstanbul Yeni Olgu yazar/okurlarının yardımıyla Sinan ÇETİN ile görüşme olanağı sağladık. Kadın/Sinema dışı söyleşimizde gençleri her konuda desteklediğini, olumlu değişimlerin gençlikçe gerçekleştirileceğine inandığını söyledi Sinan ÇETİN. Ardından dergimize abone olarak yazar/okurlarımız arasına katıldı.

Kendisiyle şunları konuştuk:

– Türk Sinemasında kadın sorunu ve işlenişi hakkında ne düşünüyorsunuz?

— Türk Sinemasında kadına öncelikle sinemamızın bakış açısından bakmak gerek. Bugüne değin 'kadın' diye ayrı bir bakış açısı olmadı. Yalnızca kadın kahramanların ağırlık kazandığı filmler oldu. Sözgelimi star Türkan ŞORAY, Müjde AR vb. ise onun üzerine yapılan film kadın üzerine yapılan film gibi gösterildi. Bence de özel olarak kadına bakış açısı olmamalı herhalde. Feminizmin içindeki sakatlık neyse, bence kadına bakışla ilgili sanat eserlerindeki sakatlıkta aynı şeydir. İnsanı kadın-erkek diye ayırmak yanlış. Kadının sorununu insanın sorunundan, kadının gelişimini insanın gelişiminden ayırmak, kadını insanla yanyana görmemek demektir.

– Söylediklerinize katılıyoruz, ancak kadını insandan ayıran bir mantık var. Bu mantık sinemaya da hep 'boyun eğen kadın' olarak yansıyor...

— Kadın boyun eğiyorsa o zaman insan da boyun eğiyor. Kadın boyun eğiyor da erkek boyun eğmiyor mu? Şunu diyemem, 'ah kadınlar, vah kadınlar sömürülüyorlar...' Bazı öykülerde gördüğüm kadınların yaşadığı acıları, bir erkeğin yaşamaması üzerine çok düşündüm. Burada da kadın ayrıdır, kadın sorunu farklıdır diye ayırdedemiyorum. 'Bir Günün Hikayesi'ndeki evlilik olayında kadın daha geri plandaydı, onun iç dünyası daha az işlenmişti.

– Filmlerde olumlanan kadın tipi evinin kadını, çocuklarının annesi. Asıl işi bu. Bu arada belki bir işi de var. Sonuna kadar kocasına bağlı-bağımlı. Veya kadın tecavüze uğruyorsa mutlaka toplum içinde yok olmak zorunda. Boynunu kaldırıp 'ben de varım' diyemiyor. Bu yanlış değil mi? Toplumda direnen kadınlar olmasına karşın bunların yerine hep edilgen tipin yansıtılması yani.

— Olumlanan kadın tipi bu. Bir de olumlanan erkek tipine bakalım. Egemen ideolojinin yansımaları değil mi? Sanki erkek farklı mı? Askere giden, evlenen, işine giden. Yani başkaldırmayan adamla başkaldırmayan kadın arasında çok ciddi farklar var mı siz ce? Soruna kadın sorunu olarak bakıldığında hiçbirşey çözülmeyecek. Kadın ne kadar ekonomik bağımsızlığını kazanırsa kazansın, toplumsal yapıdeğişmediği sürece bu sorun varlığını koruyacaktır. İdeolojik kurumların insanlar üzerinde büyük baskıları var. Tek başına kadının kurtuluşu diye birşeyden sözetmek yanlış. Daha başka türlü düşünemiyorum. Toplumumuzda kadın maalesef ikincil bir varlık. Ben bunu kabul edenlerden değilim, ama objektif olarak kadınlar kendilerinin ikincil varlık olduğunu kabul etmiş durumda.

– Kadının ve erkeğin bunu aşması gerektiğini düşünmüyor musunuz?

— Yine erkeklerden yardım istiyor herhalde kadınlar(!)

– Hayır, insanlardan yardım istiyor. Bu filmlerde nasıl yansıtılabilir? Siz bu konuda ne yapmayı düşünürsünüz?

— Hiçbir zaman özel olarak kadın diye bakmayacağım meseleye. Baka-

miyorum ne yapayım? Kadının durumunun gelişmesi kesinlikle toplumsal diyalektikle çok ilgili. Türkiye'de bugüne kadar kadın hiçbirşey talep etmemiş. Bir 60 Anayasası yapmışsın ve kadınlara erkekle eşitsin demişsin. Kadın 'ben eşit-meşit olmak istemiyorum, senden bu hakkı istemedim ki, niye veriyorsun?' demiş. Zaten hak alınmaz verilir...Verilmez alı...Çocuklar bu bant denilen aşağılık maddeyi koydunuz buraya. Doğru dürüst konuşamıyorum işte. Neyse? Hak verilmez alınır. Hak istenmeden verildiğinde elde edilmemiş demektir. Ve toplumun kendi diyalektiğinde kadını bir yere getirmemiştir. Medeni Kanun, kadın erkek eşittir diyor. Ama gerçekten öyle midir?

Amerikan toplumunun Meryl STREEP'i hiçbir zaman bizim Hülya KOÇYİĞİT'imiz olmayacak. Öyle bir film çekilmeyecek. Öyle bir kadın tipi yok. Varsa da çok az. Sen yönetmen olsan da böyle filmler çekilmeyecek. Özgürlüğüne düşkün kadın tipi ne kadar çoğalırsa, kadın özgürlüğü de o kadar elde edilmiş olacak. Yani talep edilecek ve tırnakla sökülüp alınacak. Ben Urfa'da kadınlar gördüm, hiç böyle talepleri yok. Senin annenin de böyle talepleri yoktur örneğin.

— Evet ama bizim var?

— Güzel senin gibiler çoğalınca, senin istediğin filmler yapılacak.

— Evet ama sanat hiç yardım etmeyecek mi, etmesin mi?

— Etsin, etsin... Kadınla erkeğin mücadelesi kadının mutfaktan salona doğru yaklaşmasını getiriyor. Bu gerçekleştiği zaman galiba erkek de mutfağa düşecek, ama olsun. Böyle bir film yapıldığında her iki taraftan saldırıya uğramamak için, toplumun bu noktaya ulaşması gerek. Özellikle sinemanın ayrı bir yeri var. Geniş yığınların talepleriyle işleyen bir mekanizma. Kadın sorunu aydının sorunu olmaktan çıkıp, ülkedeki kadının sorunu olmaya başladığında, sinemada yer alabilir.

— Ticari kaygılar mı?

— Değil, sinema öyle bir mekanizma ki, öncelikle toplumun böyle bir talepte bulunması gerekiyor. Türk Sineması 'ah-vah zavallı kadınlar' boyutunda kalıyor. Seyirci genellikle kadına acımakla özdeşlik kuruyor. Kadını savunmak için ona acımak gerekmez.

— Sanayi toplumunun getirdiği kadın tipi nedir, bu, sinemada nasıl işleniyor?

— Senin sözünü ettiğin sanayileşmenin getirdiği kadın tipinde biraz sertleşme görüyorum. Kadınların yüzü artık, gelincik tarlalarındaki dalgın şiirselliği taşımıyor. Yüzlerinde ihtiras, milyonlar, kat, araba...Bu,Türkiye'nin yaşayacağı büyük bir acı olsa gerek. Belki nostaljizm. Kadın değişiyor, Türkiye Avrupa'nın iki yüzyılda yaşadığını on yılda yaşamaya çalışıyor.

— Kadının kurtuluşu için neler diyebilirsiniz?

— Toplum değişiyor kadın da değişiyor. Neden biraz olsun inanmıyoruz insana? Neden onunla evrimini hızlandıran biraz daha alçak gönüllü işler yapacağımıza, dünyayı kurtarmaya kalkıyoruz? Neden kurtarıcı zannediyoruz kendimizi? Bu misyonu bize kim yükledi? Boyuna birşeyleri kurtarmaya çalışıyoruz. Çevremizi saran cehaletten cesaret alıp iki çift laf öğrenmenin ne toplumu, ne kadını ne de kendimizi kurtarmaya yetmediğini neden ısrarla görmüyoruz. Birey olarak varolmanın yani kendini sağlam tutmanın en büyük kurtarıcılık olduğu günlerde yaşıyoruz. Kadın için yapılan filmlerle ancak kadın olarak varlıkların bilincine varmaları gerektiği söylenebilir. Kadının bir sorunu varsa yine kendi evrimi ile çözülecektir.

- Teşekkür ederiz.

KARTAL TİBET

Kartal TİBET'le sinema camiasının toplandığını bildiğimiz kahvemeyhane karışımı bir yer olan Papirüs'de görüştük. Yoğun alkol kokusu ve sigara dumanıyla *"havası"* alabildiğine kirlenmiş Papirüs'ün. Gürültülü ortamda Kartal TİBET'in konuşmalarını duymaya çalışıyoruz, duyduklarımıza inanamıyarak:

— Türk Sinemasında kadın sorunu, işlenişi konusunda ne düşünüyorsunuz?

— Türk Sinemasında kadın meselesi yoktur. Biz aydınlar olarak hepimiz aynı şeyi düşünüyoruz. Ama toplumda kadının yeri belli... Kadının yeri sevdiceğinin yanıdır. İzleyicinin oyuncu ile, kadın kahraman ile identity kurması gerekir. Onun için de sinemada toplumda varolan kadının yansıtılması ve sinema salonlarının hıncahınç dolması gerekir.

— Sanatın öncü rolü oynaması gerekmez mi?

— Kesinlikle hayır. Ben kolejde de konservatuarda da okudum. O zamanlarda da bu konu vardı. Ama bugün için sanat kesinlikle öncü rolü oynamaz.

— Son dönem çevrilen filmlerde genellikle starların tecavüze uğramasını nasıl değerlendiriyor sunuz?

— Türk erkeğinin kadına bakışı budur. Türkiye'de kadın böyle görülür. Yatırır kadını çatır çatır yapar. Tecavüz olayı da bunun sinemaya yansımasından başka birşey değildir.

— Sinemada hep edilgen kadın gösteriliyor...

— Kadın eksik bir yaratıktır. Onun tek gücü fiziksel-kimyasal yanıdır. Bana tek başına güçlü, edilgen olmayan bir kadın gösteremezsiniz. Kadın bir defa asalak bir mahluktur. O, herzaman erkeğin himayesine girmek ister. Dünyada ve Türkiye'de bunu istemeyen tek bir kadın gösterebilir misin bana? Bu eksikliğinden dolayı da

devamlı bir baskı doğuyor üzerinde. Türk sinemasında kadın yerindedir. Seyircinin istediği kadındır. Yatak metasıdır.

— Üretim ilişkilerindeki konumu dolayısıyla mı?

— Tabi, erkek çalışır, para kazanır, o tüketir. Çalışmak isteyen kaç kadın vardır?

— Biraz da toplumdaki egemen kadın anlayışıyla bağıntılı değil mi bu?

— Evet, çünkü kadın evinin namusudur. Başkalarına göstermek istemez erkek onu.

— Bu anlayış yıkılamaz mı?

— Yıkılmaz. Herşeyden önce kadın doğası gereği düşünecek kafa yapısına sahip değildir. Düşünmeye başlayınca da dert olur zaten.

— Teşekkür ederiz.

YAKIN GEÇMİŞTE FEMİNİST HAREKETLER

Sibel Ecer

POLİTİK olsun, apolitik olsun, pek çok hareket önemsiz ve dikkatleri çekmeyen başlangıçlara sahiptir. Bu kurala uyarak, feminist hareket de önce değişik grup ve örgütlerle belirmiştir. Bu çeşitli gruplar, küçük çaptaki gösteri ve etkinlikleri ile değişik amaçlara hizmet eder görünmüşlerdir. Ne var ki, tüm hareket yalnızca iki kaynaktan doğmaktadır. Bunları, *"kadın hakları"* ve *"kadınların özgürlüğü"* adlı iki kolda izleriz. Bu ikisinin gerek amaçları, gerek etkinlikleri açısından birçok farklılıkları vardır. Ama bunlar, bazı noktalarda birleşirler. Öncelikle hareket noktaları aynıdır; yani konuları *"kadındır"* dır. Ayrıca sağladıkları sonuçlar açısından benzerlik gösterirler. Birçok bilgili ve bilinçli kadını biraraya getirebilmişlerdir. Daha önemlisi kadın -erkek eşitsizliğine karşı birşeyler yapılması gerektiğini, bu konuda ilgisiz birçok kadına farkettirmişlerdir.

YÜZYILLARDIR, çoğu toplumlarda şöyle bir kanı yaygınlaşmıştır: Erkek, evin gereksinimlerini sağlamak için çalışacak; kadın ise erkeğine hizmet edecek, çocuk büyütecek ve ev işleri yapacaktır. Kadın evin dişi kuşu ve erkeğin dişil tamamlayıcısıdır. Ama bugün, kanının bir birey, bir bütün olma isteği ve *"yuva yapan dişi kuş"* rolünden sıkılmış olması, onu yeni bir yaşam tarzı aramaya yöneltmiştir. Bunun için öncelikle çalışma yaşantısına atılmıştır. Evin o boğuk, yalnız ve kısır yaşantısından çıkıp dünyayı tanımak istemektedir. Ne var ki, kadının yerinin ev olduğu konusundaki inanç hâlâ sürmektedir. Bununla birlikte, tüm yaşamını evi ve ailesi uğruna tüketen kadının, çalışan kadından daha iyi eş olduğu kanısı her geçen gün tutarlığınıda yitirmektedir.

– KADIN HAREKETİNİN KAYNAKLARI –

TÜM ömrünce evişleriyle ve çocuklarla uğraşan, çocuklarına ve eşine yemek pişiren, oturup eşinin yolunu gözleyen kadın, zamanla bunlardan sıkılmaya başlamıştır. Dar bir çevreye sahip olması, kadının erkeğe göre daha kısıtlı insan ilişkilerine girmesine neden olmuştur. Daha az bilgili, yaşamı daha az tanıyan, ömrünü evin içinde tüketip giden kadın, eşine sürekli bağımlı olmuş, ancak ve ancak eşinin düşüncelerine, bilgisine, yargılarına ortak olabilmişlerdir. Bunları farkeden kadın, yeni bir yaşam tarzı aramaya başlamıştır.

BU arayışa en genel ve devrimci yaklaşım kadın hareketleridir. Bu, ekonomik, politik, psikolojik ve hatta biyolojik açılardan kadın-erkek eşitliğini savunan sosyal bir hareket-tir. Değişik ve çeşitli gruplarca sürdürülmesine karşın iki kaynaktan çıkmıştır. Bunlar, kadın hakları (women's rights) ve kadınların özgürlüğü (women's liberation) adlı iki koldur.

1– Kadın Hakları: Bu, hareketin eski bir koludur. Örgütleri düzenlidir. Daha çok çalışan kadının sorunlarıyla ilgilidirler. Etkinlikleri, daha çok yasal ve ekonomik sorunlar üzerinde yoğunlaşmıştır. Birçok etkin örgüt oluşmuştur. Bunların içinde en önemlisi NOW (National Organization of women)'dir.

2– Kadınların Özgürlüğü: Hareketin, ikinci ve daha genç kolu ise sayısız küçük gruptan oluşur ve çeşitli yönlerde etkinlikleri vardır. Üyelerinin çoğunluğu genç yaştadır. Bunlar, politik eğitimlerini, son yılların sosyal olaylarının içinde yoğrularak ya da en azından bu olayları yakından izleyerek oluşturmuşlardır. Düzenli bir örgütlenmeden yoksundurlar. Birbirleri arasındaki iletişim yok gibidir. Belli bir yapıdan ve merkeziyetçilikten uzak, *"herkesin kendi işini gördüğü"* bir düzendir. Bir yönetici kadrosunun koyduğu kurallara bağlı değillerdir. Resmi bir politikaları olmamasına karşın, yine de bir bütünlük içindedirler. Ayrıca son yıllarda, bu koldaki grupların ve üyelerinin sayısı 1969'dan beri büyük hızla artmaktadır. Bu koldaki grupların çoğu köktencidir.

GÖRÜLDÜĞÜ gibi iki kol arasındaki farklılıklar, her iki kadın grubunun politik eğitim ve deneyimlerinden kaynaklanır. Eski kolun kadınları, politik etkinliklerin alışılmış ve geleneksel biçimini benimsemişlerdir ve bunlar doğrultusunda davranmaktadırlar. Ama genç kol, gençlik ve öğrenci hareketlerinin sınır tanımaz özelliklerini miras almışlardır.

– KADIN HAREKETLERİNİN AMACI –

FEMİNİST hareketin ana amacı *"kadın-erkek eşitliği"* dir. Örneğin *"İnsan hakları"* (rights of man) kavramının, hem erkekler, hem de kadınlar için geçerli olduğunun bilincine varılmasını ister.[2] Eşitlik istemlerini söyle gruplayabiliriz:

1- İş yaşamında eşit olanaklar.
2- Yasalar karşısında eşitlik.
3- Toplum içinde eşitlik

Küçük bir oğlan çocuğu büyüyünce çalışması gerektiğini bilir. Beş yaşındaki oğlan çocuğuna ne olacağı sorulduğunda, mühendis olacağım, doktor olacağım, pilot olacağım gibi

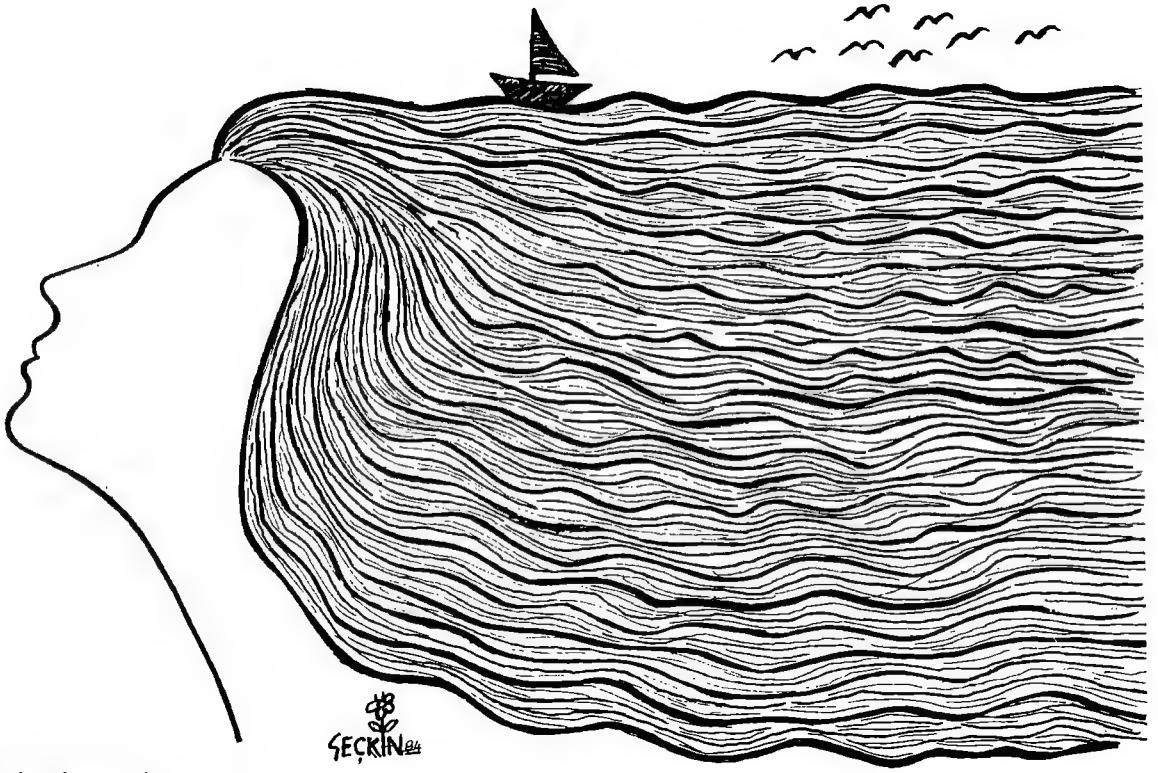

yanıtlar verir. Kız kardeşi ise bu soruya, anne olacağım diye yanıtlar. Bu düşünce, çocuklar büyüdükçe keskinleşir. Günümüzde kadının çalışması, artık doğal ve hatta zorunlu duruma gelmiş olsa da, birçok genç kız hâlâ belli koşullandırmaların etkisiyle, evlenmeyi ve yuva kurmayı ön planda düşünür.

KOŞULLANDIRMALARIN bunca etkili olduğu toplumlarda, hâlâ *"kadının ve erkeğin farklı olduğu ve eşit olmadığı"* düşüncesi yaygındır. Feministler, buna karşı çıkarlar. Ancak, kadın ve erkeğin farklı olmadığına inanmak gerçekte tutarlı bir düşünce midir? Öncelikle her cinsiyetin kendine özgü özellikleri vardır. Bunlar, başta fizyolojik farklılıklardır. Ama farklılıklar, eşit olanakların her iki cinsiyet için sağlanmasını önlemez. Kadın ile erkek farklıdırlar, ama eşittirler. (Different, but equal)[3]. Ayrıca bu farklılıkların toplumdan topluma değişiklik gösterdiği gözlenir. Örneğin Batı toplumunda, ağır işçiliklerin, kas gücü açısından üstün olan erkeklerin işi olduğu düşünülür. Afrika'da ise bu gibi ağır işlere kadınların bakması gerektiğine inanılır.[4] Bundan başka, kadınların mı, yoksa erkeklerin mi daha duygusal olduğu, ya da daha akıllı olduğu, ya da cinsel açıdan daha üstün olduğu bugün heryerde tartışma konusudur. Kaldı ki, üzerinde tartışılan bu farklılıklar, aynı cinsiyetin farklı bireyleri arasında bile vardır. Ancak bu farklılıklar eşitlik açısından hiçbir anlam taşımaz. Bu sonuçla, farklılıkların eşitsizlik doğuracağı inancı geçersizdir.

GÜNÜMÜZÜN TEKNOLOJİK DÜNYASINDA, ÇALIŞAN KADIN VE SORUNLARI

YENİ teknolojik gelişmeler sonucunda fiziksel güç gereksinimi makinalardan sağlanabilmektedir. Böylece, insanın üretkenliği, düşünme ve yaratıcılık alanlarına yöneltilebilmiştir. Bu, kadının yararına olmuştur. Ayrıca bugün hem çalışan, hem çocuk büyüten kadınlar çocuklarını kreşlere ve anaokullarına verebilmektedir. Ancak bu tip kuruuşların çocuğun üzerindeki ters etkileri tartışılmaktadır. Ama herşeye karşın çalışan kadın sayısı oldukça artmıştır ve artmaktadır. Kürtaj yasaları da, kadının istediği zaman çocuk sahip olmasını sağlamaktadır. Belli bir eğitimden geçmiş kadınların çoğu, evlendikten ve çocuk sahibi olduktan sonra da çalışmayı sürdürmektedir. Artık kadınlar, ekonomik açıdan olsun, sosyal açıdan olsun, çalışmanın sağladığı olanakları farketmekte, gittikçe bu konuya daha çok önem vermektedir.

Ekonomik özgürlüğünü elde etmiş olması, çalışma yaşamının tecrübeleri, edindiği geniş çevre, kendi başına oluşturduğu insan ilişkileri, onun yaşamı ve dünyayı tüm boyutları ile tanımasına yardımcı olur. Ayrıca, tüm bunlar, kadının kendini bir birey, hem de erkeklerle eşit bir birey olarak tanımlamasını ve kanıtlamasını sağlar. Kadın, itilmiş, ezilmiş, ikinci sınıf bir cinsiyet olduğu görüntüsüne ve koşullandırmasına karşı özgüvenini ve toplumun güvenini kazanmayı amaçlar. Evine bağlı, ömrüne eşi ve çocukları uğruna tüketen eski moda *"kadın görüntüsü"*nün geçersizliğini kanıtlamaya çalışır. Bir evkadını eşine ve çocuklarına belki daha iyi hizmet edebilmektedir. Ancak çalışan kadın, daha bilinçli ve deneyimli olduğu için, eşine aynı zamanda bir arkadaş ve yandaş olacaktır, çocuklarını ise daha sağlıklı, akıllı ve bilinçli olarak yetiştirebilecektir.

– KADIN HAREKETLERİNİN GELİŞİMİ –

1960'larda oluşan üç olay, feminist hareketin ivmesini arttırmıştır. Bunların ilki Betty Frieden'in 1963'de basılan *"Kadınlığın Sırları"* (The Feminine Mystique) adlı kitabıdır.[5] Betty Frieden, bu kitabında, ataerkil toplum düzeninin kadının karşısına çıkardığı sorunları aşmak için tüm kadınları savaşıma çağırır. Ataerkil toplumu, kadını eve hapsederek, tam bir tüketici durumuna getirmekle suçlar. Ayrıca evkadının büyük bir sorununa eğilir: Evi çekip çevirmek, iyi bir eş olmak, çocuk yetiştirmek, hiçbir kadına yeterince psikolojik doyum sağlamaz.[6]

İKİNCİ olay ise 1963'de Başkan Kennedy'nin kurduğu, kadınların toplumdaki yerini araştıran ve onların sorunlarına, gereksinimlerine eğilen Kurul (The Commission on the Status of Wowemen)'dur.[7] Başta cinsiyet ayrımlarını yasaklayarak, birçok konuda kadın hareketine yön vermiştir.

KADIN hareketine güç kazandıran üçüncü olay da 60'ların ortalarındaki *"Sosyal Hak'lar Hareketi"*dir. (Civil Rights Movement)[8] Bu hareket, kadın hareketini ilginç bir açıdan hızlandırmıştır. *"Sosyal Haklar Hareketi"*nde erkeklerin ön planda görülmesi ve kadının da hareketin içinde olmasına karşın ikinci planda tutulması, kadının kafasına bazı şeylerin dank etmesini sağlamıştır. İlerici bir harekette bile, kadına haksızlık edilmekte, eşit davranılmamakta, ikicni sınıf olarak görülmektedir. Öyleyse, kadınlar da, kendi örgütlerini kurup, hakları ve özgürlükleri için savaşım vermeye yönelmiştir.

ÖRGÜTLER VE GRUPLAR

KADIN hareketlerinin en geniş ve en iyi örgütlenmiş, grubu NOW yani Ulusal Kadın Örgütü (National Organization of women'dür. NOW'un ana amacı ekonomik ve yasal eşitsizliklere son vermektir. Bu, ilerici pekçok kadın ve erkeğin paylaştıkları ve onayladıkları bir amaçtır. NOW ile daha köktenci gruplar arasındaki başlıca ayrım şudur: NOW, kadınları, toplum içinde daha iyi bir yere getirmeye çalışır, köktenci gruplar (radikaller) ise toplumu değiştirmeyi amaçlar.[9]

NOW, *"kadın hakları koluna girmektedir. 1966'da kurulmuş, kadına haklarını yasalar yoluyla sağlamaya çalışmıştır. 1970'den sonra, bu kolda başka gruplar da oluşmuştur. Bunların bazıları daha tutucu, bazıları da daha köktencidir. Ancak, yine denge sağlanabilmekte, örgüt ılılı yapısını koruyabilmektedir."*

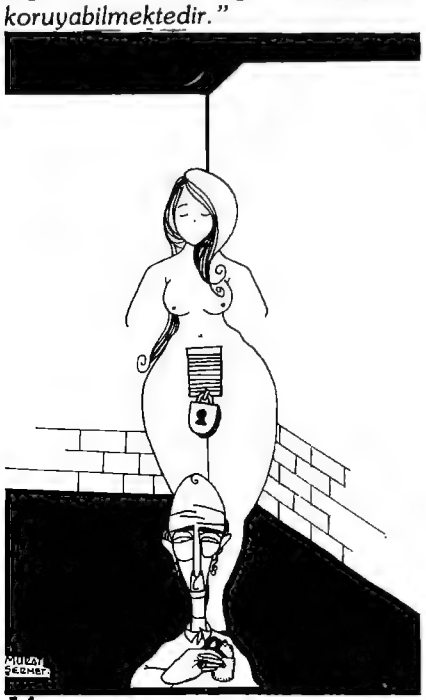

KADINLARIN Özgürlüğü" kolundaki hareket ise sol hareketle yönlenir ve *"Sosyal Haklar Hareketi"*'yle birlikte adını duyurur. Köktenci grupları içeren bu kol, yasal haklarla uğraşmaz. Çünkü temelde, düzen bozuktur. Onlar, birkaç yasayı değil, düzeni değiştirmeyi amaçlar. Köktenci grupların başlıcaları SCUM (Society for Cutting Up Men). WİTCH (Womens International Conspiracy from Hell) ve Cell 16 gibi gruplardır.

GERİKALMIŞ ÜLKELERDEKİ KADIN HAREKETİ

FEMİNİST hareket, daha çok gelişmiş ülkelerde, özellikle de Amerika'da görülmektedir. Örgütler, çoğunlukla bu ülkelerde bulunmakta ve etkinlik göstermektedir. Gerikalmış

KARA ÇARŞAFLI GELİN...

ülkelerde, etkili ve adını duyurmuş hiçbir kadın örgütü ve kuruluşu yoktur. Bu, ülkelerdeki kadınlar, feminits hareketten önce toplumsal ve sosyal sorunlarla ilgilenmek zorundadır? Fenimizm, onlar için lükstür. Diğer bir deyimle, onların, kadın hakları ve özgürlükleri hakkında düşünmek ve uğraşmak için zamanları yoktur. Bir ülkede insanlar, ancak temel gereksinimlerini sağlayabiliyorsa diğer sorunlara eğilebilirler?

FEMİNİST hareketi, yaşam düzeyi yüksek olan ve uygarlıktan payını alabilen ülkelerdeki kadınlar yönetir. Gerikalmış ülkelerin kadınları ise çift taraflı ezilir, çift taraflı sömürülürler.

SONUÇ

YÜZYILLARDIR, erkek hegomanyası altında ikinci sınıf cinsiyet olarak görülen, itilen, ezilen kadınlar, artık uyanmış ve örgütlenerek eşitlik için, hakları için savaşıma başlamışlardır. Kadın hareketlerindeki

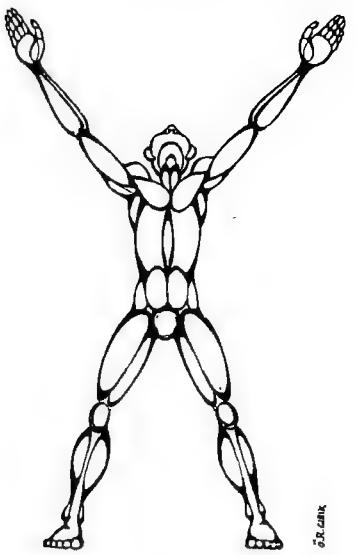

bütün örgütlerin ana amacı, kadın-erkek eşitliğini sağlamak, kadınların haklarının ve özgürlüklerinin kısıtlanmasını önlemektir. Bu, erkekleri karşılarına almaları, onları düşman gibi görmeleri, kendilerinden soyutlamaları demek değildir. Kadın konusunda, yüzyıllardır süren koşullandırmaların birlikte kırılması, birlikte savaşım verilmesi gerekir. Kadınlar, erkeklerden kendilerini onlarla eşit görmelerini, haklarına ve özgürlüklerine saygı göstermelerini isterler ve bunun için savaşım verirler. Feminist hareket, içindeki bazı aşırı uçları ayrı tutursak, kadınların üstünlüğünü ve egemenliğini değil, kadının ve erkeğin eşitliğini, anlaşmasını ve birlikteliğini amaçlar.

İŞTE, eşitliği ilke edinmiş olan kadın hareketine katılan kadınların sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Etkin olarak, örgüt çalışmalarına katılanların yanında, bu konuyla ilgilenen milyonlarca kadın vardır. 60'lı yıllardan beri büyük gelişme göstermekte olan kadın, hareketinin yakın gelecekte çok büyük boyutlara ulaşacağı kesin olarak görülmektedir.

DİPNOTLAR

1- Joan Huber, Changing Women m a Changing Saclety, (1979), s:33
2- Andirew J. dubrin, Women in Transtion, (1972), s: 24
3- Caroline Bird, Born Femala, s: 215
4- Elizabeth Janeway, Man's World, Woman's Place, (1971), s: 107
5- Dubrin, s: 24
6- A.g.e., s:25
7- Constantina Safilos, Women and Social Policy, (1974), s: 73
8- Dubrin, s: 26
9- A.g.e., s: 27
10- M. Lockwood Carden, The New Feminist Movement, (1974), s: 64

"erkek erkeğe açık oturum"

Katılanlar: OVİDİUS, F.KAFKA, GENÇ WERTHER A.CAMUS, F. NIETZSCHE.

Hem Katılıp Hem Yöneten: TUNCA ARSLAN

Selam Beyler: Bildiğiniz gibi dergimizin bu ay ağırlık verdiği konu ayıp olmasın diye *"Kadın Sevgi, Cinsellik"* şeklinde duyuruldu ise de eğri oturup doğru konuşacak olursak bence *"Kadın-kız muhabbeti"* olarak ele al...

Öhm, sayın Kafka'nın uyarısını dikkate alarak, bugünkü söyleşinin konusunu kısaca *"Bayanlar"* olarak özetliyorum!

Siz değerli bayanolojistlerin engin deneyimlerinden çok yararlanacağımızı biliyorum. Bu amaçla sizden değerli olmasınlar, bu *"dal"* üzerinde çok yetkin çalışmaları bulunan diğer uzmanları da buraya getirebilmek için çok uğraştım. Sayın Casanova ve Sayın Sade ile görüştüğümde işlerinin olduğunu söyleyip üzüntülerini belirttiler; meşguliyetlerinin ne olduğunu ise yayınlamamak koşulu ile kulağıma fısıldadılar. Dünyada neler varmış! Çok sayın Karındeşen Jack önce seve seve kabul ettiğini söyledi. Aletedevatlarını tam hazırlamıştı ki oturuma sadece erkeklerin katılacağını söylediğimde çok bozuldu. Kendisinin bu işin lafazanlığını yapmadığını, bir eylem adamı olduğunu söyledi. Birden gözümün önüne dergi bürosunda masum masum (!) çalışan kız arkadaşlar geldi. Bunun büyük bir fırsat olduğunu bile düşünmeden vicdanımın sesine kulak verip hemen oradan ayrıldım. İnanın belki gerekli olur diye telefon numarasını bile almadım. Neyse, şeytan azapta gerek deyip oturumu açıyorum. (Çılgınca alkışlar)

OVİDİUS: Anladığıma göre antik çağdan bu yana hiçbir değişiklik olmamış. Geçenlerde *"Nasıl Aranan Erkek Olabilirsiniz?"* talan diye bir kaç yazı okudum. Benim yazdıklarımın neredeyse aynısı. Demek ki bütün söylediklerim boşa gitmiş. İnsan üzülüyor ne de olsa!

Bence olayı fazla büyütmeye de gerek yok. Kadın-erkek ilişkileri her zaman için av-avcı ilişkisi şeklindedir. Yani kadınlar erkekler tarafından avlanmak için yaratılmışlardır. Ama herşey adabına göre.

Araman bulman gerek/Bilir avcının iyisi nerede tuzak kurulur karacalara/Kuş kuşlayan bilir, dizim dizim kuşlar nereden gelir/Balıkçı bilir, balıkların toplandığı suları, öyle atar oltayı/Bulup çıkarman gerek kızların kaynağını senin de/Önceden öğreniver nerede yuvalanır kızlar.

TUNCA: Bu yuvalardan bir örnek verseniz diyorum... yani... belki....

OVİDİUS: Circus denilen yarış alanları bu açıdan bulunmaz yerlerdir. Buralardan erkekler için bulunmaz fırsatlar doğar.

Sokul bir kadının yanına çekinme/Engel olmaz kimse, yanaş ona yanaşabildiğince/Sıkış, sıkıştır onu, sokuluver, değinin, sürünün birbirinize/Ağız açamaz sana, neylersin dardır oturma yerleri.

NIETZSCHE: Aman Tanrım! Bir dişi yaratık için o sıkış tepiş yerlere gitmek, o kadar zaman harcamak... düşünmesi bile korkunç. Benim tarihe geçmiş bir sözüm vardır: *"Bir kadınla buluşmaya mı gidiyorsun? Kırbacını almayı unutma."* Başka türlü bir kadınla nasıl birlikte olunabilir ki? Kadınlar yalnız şiddetten anlar, çünkü kölelik ve zorbalık başından beri gizlidir onların ruhunda.

CAMUS: Herr Nietzsche kadar radikal düşünmek, sonunda çıldırarak ölmeye yol açar. Çıkarlarım kadınlar konusunda da liberal olmaya zorluyor. Hem yaşamın anlamsızlığı içinde kadınlarda anlam aramak ne kadar anlamsız. Herşey bence o kadar *"saçma"* ki, kadınlar da bu saçmalıktan pay alıyorlar. İnsan zaten *"saçma"*'dır. Modern insanı tanımlamak için tek cümle yeter. *"Çiftleşir ve gazete okur"*. Bundan sonrası kadınmış, erkekmiş ne farkeder?

KAFKA: Birşeyler söylemem gerek ama doğrusunu isterseniz, Milena'yı düşlemekten kadınları düşünemedim bile. Çünkü o bir kadın değil, bir tılsımdı. Ahhh!... Bütün kadınların Milena gibi olmasını sağlayacak bir Tanrı olsaydı. Yani bütün kadınlar tutkulu, gözüpek, akıllı, kararlarında soğukkanlı, arkadaş olarak bulunmaz birisi, kendini yüzdeyüz vermesini bilen ama öylesine almasını da bilen duruma gelselerdi, cennet yeryüzüne inerdi o zaman. Ben yine de umudumu kesmedim. Son günüme kadar ilk gün beklediğim gibi bekleyeceğim. Ve biliyorum Milena'nın Mesih'i gerçekleşecek.

TUNCA: Sizin Milena ile tüm yaşamınız boyunca ancak üç kere buluşabildiğinizi duydum; buna karşın tam üç yıl boyunca hemen her gün mektuplaştınız. Ona karşın durumunuz ortada. Affınıza sığınarak öğrenmek istiyorum. Acaba siz de *"platonikleştirilenlerden"* misiniz?

KAFKA: Estağfurullah! Tam öyle denemez. Ama ben her buluşmadan sonra bir sürü iç çatışmalar, bunalımlar içine girerdim. Kendimi büyük bir günah işlemiş sayar, suçlu görürdüm. Tiksinirdim kendimden. Bir mektubumda şöyle yazmıştım. *"Gerçek milena burada, kaçmış sizden; inanın bana onunla olmak çok güzel. İşte*

daha belirli görüyorum sizi. Kımıldıyorsunuz. Yetkin ama acı veren, elle tutulur bir biçimde. Ben neredeysem siz de oradasınız."

GENÇ WERTHER: Ey benim gibi aynı azabı duyan asil ruh! Sevgili Kafka, sen de benim ıstıraplarımla teselli bul. Ben yanmış ve harap olmuş şatosuna dönen bir ruhun duyduğu acıyım. Yapraklarım sararıyor; çevremdeki yapraklar ise çoktan sarardı. Heyhat! Ruhumun önünde sanki bir duvar yükseliyor. Zaten bu yüzden intihar ettim.

TUNCA: Sizin Lotte'ye karşı olan aşkınız ile Kafka'nın Milena'ya duyduğu aşk arasında büyük bir aynılık var. Ancak o herşeye karşın ölümü seçmedi; ya da en azından denemedi, hatta düşünmedi bile. Öyle değil mi sayın Kafka? Şimdi sayın Werther sizi ölüme götüren o tarihi olayı anlatır mısınız?

GENÇ WERTHER: O mutlu andan az önce Lotte'nin dizlerine kapanmış ellerini gözlerime ve alnıma bastırıyordum. Onun ellerini tutup sıkarak göğsüme dayadım. Üzüntülü bir heyecanla ona doğru eğildim ve ateş saçan yanaklarımız birbirine değdi. Gözlerim dünyayı görmüyordu. Onu kollarıma alıp göğsümün üstüne bastırarak titreyen ve kekeleyen dudaklarına öpücükler kondurdum. Lotte boğuk bir sesle, *"Werther!...Werther...."* diye inledi. Sonra da üzgün bir tavırla yine, *"Werther!"* diye bağırdı. Kollarımı ona uzattım, fakat onu tutmaya cesaret edemedim. *"Hoşçakal Lotte!...Ebediyen hoşçakal!..."* diye haykırarak oradan ayrıldım.

Ona bıraktığım son mektupta da şöyle yazmıştım: *"Dün senin dudaklarında tatmış olduğum vehâlâ hissettiğim o ateşli hayatı ölüm bile söndüremez. Bu mutluluğu sonsuza kadar yitirmemek için ben önden gidiyorum. Babamın yanına gidiyorum."*

TUNCA: Sayın Werther birden o anın heyecanıyla sapsarı oldunuz; isterseniz biraz hava alın.

CAMUS: İntihar etmek... Neyi yakaladığınızı sanıyorsunuz siz? Hem de bir *"hiç"* yüzünden. Bütün insanlar birbirinin suç ortağı. Kendinizi öldürdükten sonra yüzlerinin ne hale geldiğini görebilseydiniz, o zaman oynadığınız bu aptalca oyunun bir anlamı olurdu. Ama yerin altı karanlık, azizim; tahtalar kalın; ışık geçmez kefenden. O her insanın hayalini kurduğu şeyi, kendi cenazenizde hazır bulunmayı gerçekleştiremezsiniz ki. Aslında böylesi daha iyi değil mi? İlgisizliklerine çok üzülürdük yoksa.

TUNCA: Burada söze karışmak gereğini duyuyorum Mösyö Camus. Bence yanılıyorsunuz. Werther'in kendini öldürdüğünü duyunca Lotte'nin her tarafı titremeye başlamıştı. O meşum haberdan dolayı hıçkırarak ve titreyerek kendini kaybedip yere yıkılmıştı. Çok perişan bir haldeydi.

OVİDİUS: Genç insanların kendilerini öldürmeleri gerçekten üzücü; ama bu duruma düşmemek için yapılacak o kadar çok şey var ki. Doğrusu size çok acıdım Bay Werther. Ben kovulmuştum, yine sevdim; sövülmüştüm yine sevdim; sevilmemiştim yine sevdim. Bir türlü yılmamıştım sevmekten. Çünkü hep şöyle düşünmüşümdür. "Ne denli derinden vurursa beni sevgi/Ne denli olursa olsun açtığı yaralar/Bir gün gelir çıkarırım acısını kat kat."

NIETZSCHE: Bu yaratıkların erkekleri zayıflattıkları apaçık. Ama hangi erkekleri? Erkek var, erkek var. Ben bir üst-insanım. Sıradan bir insan olmaktansa hiç olmamayı yeğ tutarım. Bana *"hep ya da hiç"* in adamı da diyebilirsiniz. Benim başımdan da iki büyük aşk geçti. Birincinin adı Cosima'ydı. Gönül verdiği erkekle yaşamak için herşeyi bırakan ve hiçbir kural tanımayan bu zeki ve ateşli kadına tutulmamdan daha doğal birşey olamazdı. Ama lanet olsun yirmi beş yaşın salakça duygularına! İkinci aşkım da birincisi gibi oldu. Lou adında çok güzel bir kızla tanıştım; büyücü müydü neydi, beni öylesine etkiledi ki yaşamımı bağlayacağım tek varlık olarak göründü. Ama benim başımı döndüren bu sevgi Lou'yu korkuttu mu nedir, geri zekalı karı hiçbir neden belirtmeden beni veto etti. Ondan sonra da bildiğiniz gibi bütün acım öfkeye dönüştü.

TUNCA: Sayın Nietzsche, sırası gelmişken hemen birşey anımsatmak istiyorum. K.Marx'ın bu konuyla ilgili oldukça diyalektik bir yaklaşımı var. Şöyle diyor: *"Eğer sevginiz sevgi üretmiyorsa başarısız bir üreticisiniz demektir. Eğer yaşamınızı yok sayacak kadar çok seviyor fakat sevilmiyorsanız, sevginiz şanssızlıktır, çaresizliktir."*

NIETZSCHE: Pöh!... Diyalektikmiş, üretimmiş... O adama lahana deyin, yine diyalektikten söz eder.

TUNCA: Pekiii... Kadın konusunda üst-insanlığı yaratmaya çalışacağınıza üstün olmayan ama istisnai olan insanlarla birlikte olmayı düşünmediniz mi? Örneğin dostlukları....

NIETZSCHE: Tövbe tövbe.. Bak acemi çaylak, şimdi beni iyi dinle. İnsana göre maymun nedir? Gülünç bir şey, ya da acı veren bir utanç. İnsan

da-yani kadın da- öyledir: Gülünecek ya da utanılacak bir şey. Dostluk mu? Ne dostluğu? Kadınlar yeterli değildir dostluğa; kediler ve kuşlardır daha hâlâ, ya da olsa olsa inekler. Mutluluk nedir? Onu da bilmez aptallar. Bir üst-insan-erkeğin mutluluğu, *"istiyorum"*dur. Kadının mutluluğu ise *"o istiyor"*dur.

TUNCA: Sayın Camus, sayın Nietzsche'nin yine tarihi bir sözü vardır: *"Dünyada en korkunç şey şehvetli bir kadının rüyasına girmektir." Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz acaba?*

CAMUS: Tabii ki tam tersini. Bu saçma dünyada aşktan da sevgiden de umudumu kesince baktım ki ikisinin de yerini tutabilecek, insanı ölümsüzleştirecek bir tek şey kalıyor geriye: Vur patlasın, çal oynasın yaşamak Gecenin geç saatinde içindeki bütün istekleri boşaltmış bir biçimde iki kızın arasında yatmak kadar estetik birşey olabilir mi? Hem birşey söyleyeyim mi, bugüne kadar bana en çok rahatlık ve ferahlık veren iki şey içki ve kadın olmuştur. Bu sırrı size açıklıyorum genç dostlarım. Kullanmaktan sakın çekinmeyin.

OVIDIUS: Sanırım söyleşinin sonuna geliyoruz. Ben de genç dostlarıma gözlemlerimden çıkardığım sonuçlardan bir ikisini açıklamak istiyorum. Bunları ve öğütlerimi beyinlerine iyice soksunlar. İstedikleri şeye ulaştıklarını göreceklerdir.
İster bakarsın *ardına* düşmemeni, aldırma/Bu, yapma dediğini yap, yap dediğini yapmadır, unutma/Ama sen de tut boyuna onun tuttuğu yanı Circus'da ki yarışta/Gülerse gül, ağlarsa ağlamaya koyul/Yap bu sefer onun yaptıklarını, hoşuna gider bunlar/ Gene öyle yap satranç oynarsanız/Bırak onun eline geçsin senin savaşçıların/Kazanacaksan bile kaybet/Hem utanılacak şey sanma bunu erkek için/Kazanacakların büyüktür sonunda/Ayrıca erkek gizleyemez sevgisini, kadın gizler/Sözbirliği edip de boş versek kadınlara biz erkekler/Dilsiz gelirler kollarımıza ayaklanıyla.

TUNCA: Bu çok sesli ve de alternatif söyleşiyi noktalamaktan çok büyük üzüntü duyuyorum. Ne güzel kaynatıyorduk, di mi?

Sayın konuklar, sizlere de kütüphanemize armağan ettiğiniz, sırasıyla "Sevişme Yolu", "Böyle Diyordu Zerdüşt", "Sevgili Milena", "Düşüş" ve "Genç Werther'in Acıları" adlı değerli kitaplar için çok teşekkür ediyorum. Oturumu kapatmadan önce sav-sözlerinizi rica edebilir miyim?

OVIDIUS: Yaşasın kurnazlık, yaşasın fırsatçılık!

GENÇ WERTHER: Yaşasın acı çekmek, yaşasın o tek kurşun!

CAMUS: Yaşasın bencillik!

KAFKA: Yaşasın mektuplardaki Milena!

NİETZSCHE: Yaşasın kamçı be... Yaşasın kamçı!

sevginin toplumbilimsel açıdan değişik bir boyutu

Oben Özaydın

Çocuğun ruhsal gelişimi ve sosyal kişiliğinin ortaya çıkmasında, bunları etkileyen önemli bir faktör olan kendine güven duygusunun biçimlenmesi sürecinde, hiç şüphesiz *'ana sevgisi'*nin önemli bir yeri vardır. Ancak bu sevginin veriliş ya da algılanış biçiminde nicelikçe ve nitelikçe çok büyük farkların var olabileceği de bir gerçektir. Özellikle değişik yaşam koşullarında ve farklı toplum yapılarında gözleneceği üzere, ana sevgisinin daha çok soyut-somut ikilemi niteliğinde ortaya çıktığı söylenebilir.

Sosyo ekonomik bakımdan çöküntü halinde olan ebeveyn ve çocukların oluşturduğu bir ailede anne, çocuğunun sevgi gereksinimine daha çok tinsel bir yanıt verdiği halde bunun tam zıddı koşullardaki ailenin annesi çocuğuna özdeksel nitelikte bir destek vermektedir. Yani ekonomik düzeyi ileri olan bir aile, çocuklarına somut biçimiyle genelde *'oyuncak almak'* şeklinde görülen ve gerisi gelmeyen bir sevgiyle karşılık vermektedir.

Anadolu'nun geleneksel aile yapısında, özellikle sosyo ekonomik bakımdan yetersiz nitelikli aile yapılarında, oyuncağın çocuk eğitiminde pek yeri yoktur. Ancak sevgi, başka şekillerde, gizli (göze çarpmayan) ve soyut olarak ortaya çıkar. O annedeki sevgi gizinin uzantısını çocukta aramak gerekir. Çünkü bu uzantı ancak çocukta somut olarak gözlenebilir. Basit olarak *'hayattaki amacının'* ne olması gerektiğini söylemesi, işlerinde ilke edineceği *'yolu yordamı'* yani yöntemi seçmesinde yardımcı olması, başarılarını somut olarak *'alkış'* ile olmasa da teşvik edici sözlerle desteklemesi, düşmanlarına ya da ona kötülük etmek isteyenlere karşı, örneğin *'kanlısına'* karşı onu daima en önce uyaran ve koruyan olması, tüm bunları tecrübeli bir güngörmüşten gelecek nesile birer öğüt üslubuyla vermesi şeklinde sıralayabileceğimiz özellikleri, verdiği tinsel sevgiyi betimlemek için yeterlidir. Bunları almanın bilincine varan çocuksa her ne kadar elinde oyuncağı şık bir çocuk gördüğünde içinde hafif bir eziklik duysa da bunu hiçe sayan güven duygusu ve inancı, kişiliğini daima *'sağlam'* tutacaktır. Bu da somut bir biçimde görüntülenebilecektir.

Yine çocuğa duyulan sevginin yoksul Anadolu kadınındaki somut görüntülerinden biri de ölüye yakılan ağıttır. *'Geri getirmeyen'* ve bir bakıma da mantık ürünü olmayan, ancak yürek parçalayan çığlıklardır onlar. Kendisinden önce göç etmenin verdiği bir acıyla ortalığı boğan o haykırışların sahte, sevgisiz bir yürekten çıktığını kim söyleyebilir?

Öte yanda ailesinden aldığı sosyo ekonomik güce karşın gerçek ilgi ve tinsel sevgi verilmeyen bir çocuğunsa güven duygusu açısından eziklik altına gireceği kaçınılmaz bir gerçektir.

Sevgiyi bu şekilde irdeledikten sonra, ikilemin uçları arasında bir karşılaştırma yaparken oransallığı belirlemeden önce kullanılacak ölçütlerin birbirine karıştırılmaması ve oransallıktan çok, arada bir dengenin kurulup bunun yaygınlaştırılması ve eğitimde kullanılması gerektiği kanısındayım. Tabii sosyal adalet sağlanırsa....

Ne Ayın Fethi, Ne Atom Enerjisi Asrın Mucisezi:

DOĞUM KONTROLÜ

Nuriye Ortaylı

İnsan bir tür olarak varolageldiğinden bu yana doğayla mücadele etmiş, ondan kendisi için yararlanmaya çalışmıştır. Sonra da giderek hiç değilse bir kısmını denetlemeye, önce tanıyıp sonra değiştirmeye girişmiş.

Bir de insanın kendi bedenini yönlendiren doğa yasalarına karşı bir mücadelesi var: Hastalıklara ve ömrün kısalığına karşı savaşmak, bir tür olarak üremesini kontrol etmek. Bu konuda doğa yasalarını keşfedip, onları kendi istekleri doğrultusunda kullanmak.

En yaygın şekliyle *"doğum kontrolü" denen* bu olay, neredeyse insanlık kadar eski. Mısırlı kadınların timsah pisliği ve birtakım otlarla büyülü ilaçlar hazırlayıp, bunları ilişki öncesi haznelerine yerleştirerek gebelikten korunmaya çalıştıklarını biliyoruz.

Ancak doğum kontrolü konusundaki çabaların, modern anlamda gelişmesi Avrupa'da sanayi devrimiyle başlıyor. Kuşkusuz bunda, başlangıçta Malthusçu görüşlerin etkisi olduğu kadar, 18. yüzyılın ikinci yarısında gelişmeye başlayan sosyal hekimlik kavramının ve ana sağlığını korumaya yönelmenin de payı var. İlk başta coitus interruptus, kondom vb. ile başlayan çabalar giderek hızı artan çalışmalarla daha etkin, daha kullanışlı, daha az zararlı yöntemleri ortaya çıkardı. Gelişme yalnızca nitelik açısından değil, kuşkusuz. Bu yöntemlerin uygulanması zamanla yaygınlaşıp kitlelerce benimsendi. Bu yaygınlaşmada; sanayi devrimiyle gelen çekirdek aile, ideal çocuk sayısının düşmesi, kadınların ev dışında yaygın olarak üretime katılması nedeniyle anneliğin ek bir görev haline gelmesi, hem de dış dünyayla ilişkileri artan kadının kendi bedeni üzerinde de söz sahibi olmak istemesi ve bunun yollarının önceye göre daha açık olması yatıyor. Aynı şekilde, anlattığımız bu durumun, doğum kontrolü konusundaki çalışmalar için zemin yarattığını söylemek de yanlış olmaz.

Sonuç olarak bugün dünyada milyonlarca çift istenmeyen gebeliklerden korunuyor.

Malthusçu teorilerden yola çıkmış ve azgelişmiş ülkelerin kalkınmaları için biricik yol olarak ele alınmış, bu temelde inşa edilmiş de olsa, bu yaygınlığın birlikte getirdiği çok açık bir sonuç var; sıradan insanlara, özellikle de kadınlara cinsel özgürlük. Artık beden kadını değil, kadın bedenini yönetebiliyor.

TÜRKİYE'DE DOĞUM KONTROLÜ

Türkiye'de Cumhuriyet ile başlayarak uzun yıllar, pro-natalist bir politika izlendi. ancak 1950'lerin ikinci yarısında nüfus artış hızı istenenin de üzerine yükseldi. (Binde 22). Bu arada (Resmi politikanın ülkenin sosyo ekonomik gelişim hızına ayak uyduramaması sonucu *"istenmeyen"* gebeliklerin ilkel yöntemlerle sonlandırılmaya çalışılması sırasında ortaya çıkan ana sağlığı sorunları, ana ölüm hızının yüksek olması) ana sağlığını koruma fikirleri, sınırlı da olsa bazı tıp çevrelerinde belirdi.(1)

İlk yasal çalışmalar ise çok daha sonra ortaya çıktı. 1962'de anti-natalist* politika TBMM'de kabul edildi.

Yine TBMM'de 1965 te *"Nüfus planlaması"* deyimi, *"bir kadının istediği sayıda çocuk sahibi olması"* şeklinde tanımlandı. Son olarak 1983'te istenmeyen gebeliklerin 10. haftaya kadar kürtaj yoluyla sonuçlandırılması kabul edildi.

Türkiye'nin Batı'dakazanılması için büyük mücadeleler verilen bu yasal noktaya, nasıl böyle fazla patırtı gürültü olmadan geldiği başlıbaşına bir inceleme konusu.

Ancak yasal çerçeveyi bir yana bırakıp toplumun, özellikle de bugün *"Ortadirek"* gibi ne olduğu pek anlaşılmayan bir deyimle nitelenen geniş kitlelerin bu yasallıktan ne kadar yararlandığına bakalım. SSYB Nüfus Planlaması Genel Müdürlüğünün 1979 yılı raporuna göre doğurganlık çağındaki 10.000 **evli** kadından sadece 149'unda RİA (Rahim içi araç) mevcutmuş. 140'ına da bir yıllık hap ve kaput verilmiş. Yani bugün dünyada geçerliliği kabul edilen yöntemlerden birini kullanan çift sayısı *(Hem de evli çiftler içinde)* (Onbinde ikiyüz seksen dokuz)

Oysa gebelikten korunmak isteyen çift sayısı çok yüksek. Hacettepe Nüfus Etüdleri Enstitüsünün 1963, 68 ve 73'te yaptığı araştırmalara göre büyük çoğunluğu etkinliği düşük geleneksel yöntemler olmakla birlikte korunmaya çalışan çiftlerin oranı % 22'den % 44'e çıkmış. Ankara Doğumevinde yapılan başşka bir araştırmaya göre kadınların % 38'inin son çocuklarını istemeden doğurdukları saptanmış.

Yukarıdaki veriler ışığında görülüyor ki, ülkede doğum kontrolü konusunda talep olmasına rağmen, büyük çoğunluk modern çağın nimetlerinden yararlanamıyor.

*Anti-natalist: Nüfus artışını azaltmaya yönelik. Pro-natalist: Nüfus artışını destekleyici

GEBELİKTEN KORUNMA YÖNTEMLERİ:

ORAL KONTRASEPTİFLER (HAP)

1950'lerin ortalarından beri kullanılmaktadır. Yöntemin esası, kadında normalde yumurtalık salgılanan hormonları dışarıdan vererek yumurtlamayı (ovulasyonu) engellemektir. Birçok çeşitleri vardır.

365 gün kullanılanlar olduğu gibi 21 günlük alım süresini takiben 7-8 gün ara verilenleri de mevcuttur. Kullanımda başarısızlık (bir yılda gebe kalma) % 10'a yaklaşmaktadır.

Oral kontraseptifleri kullanmaya başlamadan önce, bir doktora muayene olarak ilaç seçimi konusunda danışmak gerekir. Bu konuda büyük şehirlerimizde aile planlaması klinikleri kurulmaktadır.

Yüksek tansiyonlular, kalp-damar hastalığı olanlar, sarılık geçirenler, şeker hastaları, 35 yaşın üzerindekiler, günde beşten fazla sigara içenler ve çok şişmanlar bu yöntemi kullanmamalıdır.

Yan Etkileri: Adet kanamalarının süresi ve miktarı azalır, idrar yolu iltihaplanmaları olabilir, başağrısı, bu-

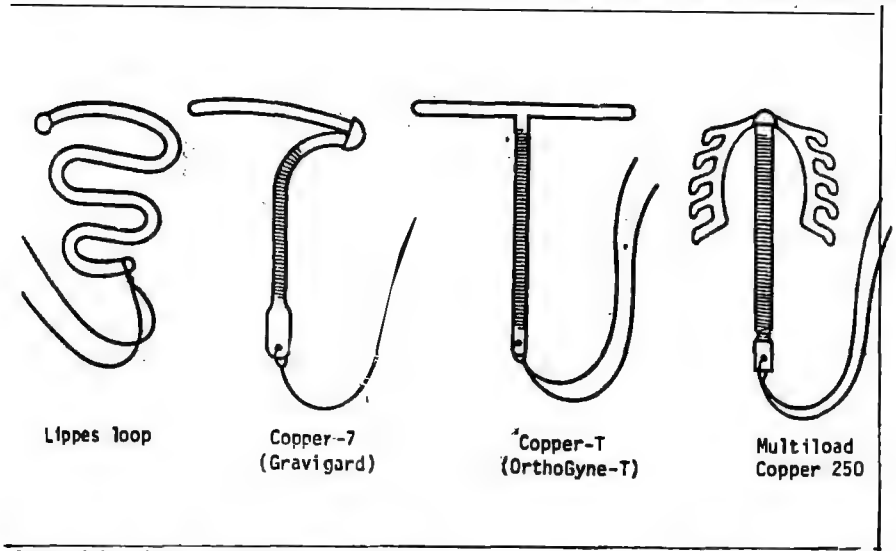

:antı, kilo alma, göğüs ağrısı gibi yakınmalara yol açabilir.

RAHİM İÇİ ARAÇ (SPİRAL)

Yaygın kullanımı 1960'lardan sonradır. Hâlâ yeni şekilleri ve kullanımda uyulacak ilkeler üzerinde araştırmalar yapılmaktadır.

Bugün dünyada 60 milyon kadın RİA ile korunmaktadır. Başarısızlık (gebe kalma şansı, bir yılda) % 6-10 arasında değişmektedir.

Özel eğitim görmüş sağlık personel veya hekim tarafından rahim içine yerleştirilir. Çeşitli tipleri vardır. Seçim hekimce yapılmalıdır. Bir kez uygulandıktan sonra, yıllık kontrollere gidilmek koşuluyla bazı tipleri istenildiği kadar, bazı tipleri ise 5 yıl süreyle kalabilir.

Hiç doğum yapmamış kadınlarda pek önerilmez. Ancak başka seçenek yoksa özel bir tipi uygulanabilir. Tabii bu yöntemin bakirelere uygulanamayacağını belirtmeye gerek yok.

Yan etkileri: Adetlerin süre ve miktarını artırır. Ağrı yapabilir. Ayrıca rahim içi iltihaplanmalarına yol açabilir. (% 5 oranında)

PREZERVATİF (KAPUT, TABLET)

İlk kullanılışı MÖ. 1350'lerde Eski Mısır'da estetik amaçladır. Daha sonra yüzyıllar boyu, çeşitli maddelerden yapılanları, gebelikten korunma amacıyla kullanılmıştır. 1840'tan sonra sentetik kauçuktan yapılmaya başlanmıştır. Halen dünyada 40 milyon çiftin kullandığı sanılmaktadır. Örneğin Japonya'da en yaygın kullanılan yöntemdir.

Spermlerin (Erkek üreme hücreleri) rahme ulaşmasını engellemek esasına dayanır. Kullanımında başarısızlık oranı % 3-20 arasında değişmektedir. Spermisidler (Sperm öldürücü krem, tablet, vb.) birlikte kullanıldığı zaman etkinliği doğum kontrol haplarına eşittir. Prezervatif erkek tarafından kullanılır. Bir tanesinin yalnızca bir kez kullanılması gerekir. Temastan hemen sonra da çıkartılmalıdır.

Ülkemizde çeşitli nedenlerle benimsenmemektedir. Ataerkil fikir yapısının cinsellik alanına bir yansıması olduğu kadar ilişki ve boşalma sırasında psikolojik sorunlara yol açmasının da bunda payı vardır.

SPERMİSİD (KÖPÜK, TABLET)

Bu yöntemin temel anlayışı spermler için haznede (vajen) bir engel oluşturmak ve öldürmektir. Bu, 5000 yıldır, çeşitli otlar, sular, vb. aracılığıyla uygulanmaktadır. İlk bilineni Eski Mısır'da timsah pisliğinden hazırlanırdı. Hâlâ birçok yörede limon suyu, sirke vb. bu amaçla kullanılmaktadır. Doğal olarak bu "büyüler"in pek büyük bir kısmının etkinliği olmadığı gibi kadın sağlığı açısından da sakıncaları vardır.

Kullanımı: Temastan belli bir süre önce hazneye, derine doğru yerleştirilir. Ve temastan 8 saat sonrasına kadar hazne yıkanmaz.

Başarısızlık: % 3—29 arasında değişir. Prezervatifle birlikte kullanılırsa çok başarılıdır.

DİYAFRAM (SERVİKAL KAP)

Daha çok Batılı ülkelerde kullanılmaktadır. Kullananın belli bir entellektüel seviyede olması ve cinsel organların anatomisi hakkında fikir sahibi olması gerekir. Her temastan önce rahim ağzına (cervix) yerleştirilir. Çeşitli boyları mevcuttur, seçimi uzman bir hekim yapar. Başarısızlık % 2 civarındadır.

TAKVİM YÖNTEMİ

Kadında ovulasyonun (yumurtlama) her adet döneminde bir gün olması ve yumurtanın en fazla üç gün canlı kalması esasına dayanır. Ovulasyonun zamanı ilk kez 1930'larda beklenen adetten 14 gün önce olarak saptanmıştır.

Uygulama: Tahmini ovulasyon gününün üç gün öncesinden üç gün sonrasına kadar ilişkiden kaçınılır.

Adetleri nispeten düzensiz olanlarda, 8 ay boyunca adet araları (bir kanamanın başından diğerinin başına kadar) sayılır.

En uzun süre -11 ve En kısa süre -18 hesabıyla tehlikeli dönem bulunur.

Bir örnek verelim: Bu sekiz ay süresince en uzun süre 29, en kısa süre de 23 gün olsun, 29-11 = 23-18=5

Bu durumda periyodun 5. gününden, 18. gününe kadar ilişkiden kaçınılır.

Adetleri düzensiz olanlarda (ki genç yaşlarda genellikle böyledir) çok başarılı değildir.

Ancak doğal bir yöntem olması, bugünlerde savunulmasına yol açmaktadır.

COİTUS İNTERREPTUS (GERİ ÇEKME)

Bu da çok eski yöntemlerdendir. Tarihte ilk kez İbranilerin kullandığını biliyoruz. Daha sonra Müslümanlar da "azl" adıyla bu yöntemi kullanmışlardır.

18—19. yüzyıllarda Avrupa'da oldukça yaygındı. Daha modern yöntemler gelişinceye kadar da yaygınlığını korudu. 1947'de İngiltere'de yapılan bir araştırmada çiftlerin % 43'ü bu yöntemle korunmaya çalışıyordu. 10 yıl sonraysa çiftlerin % 19'unun terk ederek başka bir yöntem benimsedikleri görüldü.

1973'de Türkiye'de yapılan Doğurganlık Araştırmasında, korunmaya çalışan çiftlerin % 46'sı, 5 yıl sonra ise % 44'ü geri çekmeyi kullanıyorlardı.

Esası meninin hazne dışına akıtılması olan bu yöntemde, başarısızlık % 25'in üzerindedir. Ayrıca kadın ve erkekte fizyolojik ve psikolojik sorunlar yaratabilir.

Kaynaklar: (1) Ankara Doğumevi Başhekimi Dr. Zekai Burak'ın SSYB'na sunduğu rapor. (1958).
(2) Akın, Ayşe. Hekimler İçin Aile Planlaması El Kitabı 1983 Ankara
(3) The Practitioner, Helth of Women May 1983 v.227 sf. 747.

CİNSİYETSİZ CİNSELLİKLER CİNSELLİKSİZ CİNSİYETLER

"Kültür eseri dediğimiz ağacın her dalında ayrı bir yemişin sallandığını, bir başka kuşun öttüğünü kavramadıkça, sözlüklerle bütün bu hazinelerin kapısını açaçağımızı sandıkça, ortaya aradığımız, özlediğimiz, beklediğimiz ürünü koymamızın yolu yoktur..."

Orhan Şaik GÖKYAY
-Destursuz Bağa Girenler'den-

Remzi Özmen

Cinselliğin tabu sayılması yeni değil kuşkusuz; kutsallaştırılması da! Yine de yeni bir şeyler var gibime geliyor. Selim İleri'nin sözleriyle, *"her türlü ilişki kapalı perdeler ardında yaşanmaktayken, ele güne karşı örtük davranılmaktadır."*[1]Gerçi İleri, bu değerlendirmeyi, Namık Kemal'in İntibah'ı ve Halit Ziya'nın Kırık Hayatları'nın ilişkilendirilebileceği bir tarihsel kesit üzerine yapmakta. Fakat *"örtük"* davranılma ile imlenen olgu, bu gün de geçerliliğini yitirmemiş, tersine daha **savunulur yapılanmalarla** kendini yeniden ürettirebilmiştir. Bugün de, *"Olgunun hemencek gelenek ve töre örtüsü altında cinsel yönsemelere saptığı..."*[2] izlenebilmektedir. İkinci bir dille; cinsellik, ileri çevrelerce, *"parçadan bütüne mantığı ile ele alınmak suretiyle incelenebilir ancak"* savıyla geri alana atılmak istenmektedir. Çünkü, o kafalarda da cinsellik kutsal ve örtük bir mutlak olgu olarak kabul görmekte, dokunulmazlığını sürdürebilmektedir: bambaşka yansımalarla! -Ki 'bambaşka' olup olmadığı da ayrıca tartışılabilir.-

Bilinmek gerekir ki, feodalizm de, kapitalizm de -özünde- bir üretim ilişkisini imler. Kaldı ki, bu 'üretim ilişkisi', **kendi katında kendi hayat ilişkilerini** de kapsar. Diyeceğim, işi üretim ilişkilerinden, dolayısıyla söz konusu hayat ilişkilerinden koparıp, onların şu ya da bu biçimdeki **yansımalarına** indirgeyivermek pek akıl kârı değil. Çünkü, kapitalizmi, *"bizzatihi mübadelenin, ticaretin, para ekonomisinin varlığı olarak"*[3]anlamak, son çözümlemede kapitalizmi, sözcük olarak da içini boşaltarak değerlendirmeyi öngerektirir.

Hayat ilişkilerinin ise, cinsellikten koparılamayacağı oldukça açık. Dinlerin, Havva'nın zayıflığı sonucu yasak meyveyi yiyerek erkeğe (Adem'e) teslim olması ile açıklamaya çalıştığı cins'ler arası ilişki olgusu, her üretim ilişkisinde/hayat ilişkisinde kendini açıklattırdı. Yepyeni anlamlandırmalarla mevcut yerini korudu. Doğaldır ki, bu açıklatma ve anlamlandırma mevcut ideolojik yapılanma içerisinde söylemini bulacak, mevcut ideoloji tarafından yeni imge/simge'lerle izlek olarak sürdürülecekti. Öyle de oldu.

Gerçekte, kandaşlararası evlilik feodalizmle yıkıldı. Feodal ilişki, terimsel anlamıyla, **toplumsal bir varlık olarak insan'ın** temellerini de atıyordu çünkü. Şöyle: Anahanlık erki avcı örgütlenmeyle varoldu. Bu örgütlenme özünde 'üreten/yaratan' erkeğin aleyhine bir işbölümünün gerçekleşmesiydi de. Kadın aileyi 'istediğince' örgütleme olanağına kavuşuyordu çünkü![4] Kaldı ki, soyu sürdürecek olan çocuk, ana'nın dizi dibinde büyümektedir. Bu büyüme süresinin uzunluğu ayrıca düşünülmek gerekir. Bizi burada ilgilendiren -şimdilik- büyüme süresince çocuğun kazanacaklarıdır. Thomson'u izlersek, *"...Gurdon'ın dediği gibi," "çocuklar çoğu zaman babalarının adını bile bilmezler." Babalarının adını bilmemek çocuklarda bir kaygı yaratmaz.* **Annelerinin evinde yetişmişlerdir** *ve babalarını bilsinler bilmesinler orada kalırlar."*[5] Yeri gelmişken: Anayanlı bir erkin sürdürülmesi bağlamında, bir 'kazanma'dan söz açarsak kehanet sayılmamalı![6]

Tarıma geçişte kadının göreli bir 'denetim' sağlaması kimseyi umutlandırmasın: Kadın, yalnızca, alttan alta süren erkini 'görünen'e dönüştürmeye yönelecektir o kadar![7]

Anasının dizi dibinde büyüyen,

onun değerleriyle dış dünyayı algılamaya/anlamlandırmaya çalışan çocuk için, cinsiyet de genelde dişi, özelde ana örneğinde olacaktır elbet. Burada, insan tek'lerinin her alanda olduğu gibi, içinde bulunduğu takım/grup'un tutumlarıyla, değerlerini kendi 'öz' varlığının nedeniymişçesine, cinsellik alanında da sahipleneceğinin ve öyle ya da böyle onları sürdüreceğinin kaçınılmaz olduğunu anımsayalım. Sonuçta, nasıl birey tek'i olmaktan uzaklaşacaksa erkek çocuk, buna koşut olarak kendi öz cinsiyetinden -giderek de cinsellikten- bile uzaklaşacak, doğası itibariyle taşıdığı erkeklik örgeni bile bir ayıp vesilesi olarak imajına yerleşecektir. Öyle ki, erkeklik örgeninin göreceği işlev; tıpkı, kardeşiyle evlenen Mısır yaşam tanrıçası İsis'in, Osiris'e (kardeşi ve eşi), erkeklik örgeni yittikten sonra söyledikleri denli basite indirgenecektir. Çünkü, küçük erkeğin cinsiyet ve cinsellik 'bilgi'si kutsal ana'nın taşıdığı karşı-cins olgusu üzerinde düğümlenmiş, bunun sonucu oluşan örtük 'saygı', giderek onun kendisini *"kadını gebe bırakan örgen'e sahip olan"* olarak görmesine temel oluşturmuştur. Ta ki, bu kutsal ana'dan gelen, kutsal ve 'pratik'ten yoksun cinsel oluşum, yine ana tarafından, bir karşı-cinsin, zamanı gelen çocuğa alınmasıyla somutlanma ve sınanma olanağı bulacaktır. Kaldı ki, bazı toplumlarda, evlendikten sonra bile erkeğin, eşinin

cinselliğinin gizi'ne varması, 'gebe bırakırken' bile bilinen işlev'den öteye gitmesi de engellenmişti: Herhalde, Babil'de, evlenecek kızların, tapınakta bekleyerek adak adadıkları ve kendilerini beğenen herhangi bir erkeğe bekaretlerini bozdurduktan sonra evlenme hakkına sahip oldukları herkesçe malum. Ortaçağ Avrupa'sında ise, ilk gece hakkının derebeyine ait olduğu da bilinen bir gerçek.

Kız çocuk açısından durum gerçekten farklı: Çünkü, o, bir karşı-cins olarak, göreceği işlevin ayrıntılarının da az buçuk bilgisindedir. Mülkü sahibine taşıyacak; soyu anayanlı bir erkle sürdürecektir. Geçerken ekleyelim: Kızların -özellikle Mısırda- annelerinden sevişme sanatına değin öğütler aldıkları ve kızların, kendilerini erkeğe kolay teslim etmelerinin de pek hoş karşılanmadığını unutmak mümkün mü? Durum bu olunca şunu söylemek kaçınılmaz oluyor; söz konusu, soyu sürdürme, özellikle cinsel açıdan, dişiyi de 'kimliksiz'leştirmek yolundadır.

İnsest ve eşcinsel ilişkiler gibi 'sapkın' sayılanlar, yukarıda özetlenenler bağlamında ele alındığında daha bir açıkla açıklanır olacaktır kuşkusuz. Kendi cinselliğinin bile bilgisinden ve bilinçli işlevlerinden habersiz olan erkek çocuk, o büyük 'zaman'ı beklemektedir dedik; değilmi ki, ana gerektiğinde ona bir karşı-cins bulacaktır. Sodomi, yani hayvanlarla ilişki, bu 'bekleme' döneminde bir tür, erkeklik örgeni sınamadan başka nedir ki? İşin ilginç yanı şu: Sodomi de, tıpkı eşcinsellik gibi şiddetle cezalandırılmaktaydı; yasalarla ve vicdanî yargılarla! Bu bekleme döneminin sona ermesinde ortaya çıktı asıl sorun; bulunacak karşıcins de habersizdi 'kendi'nden çünkü. Her ikisi de -yukarıda belirtmeye çalıştığımız ayrımlar olsa da- özünde, mutlak ve o oranda da muğlak bir karşı- cins tanımaktadırlar. Sonuç: erkek ve kız daha yakınen 'tanıdık'ları cinsiyetle ilişkiye yönseme göstereceklerdir. Açarsak; karşımıza iki 'tanıdık' türü çıkacaktır; kendisiyle aynı cinsel örgenlere iye olanlar, bir; hayat ilişkisi dolayısıyla uzanabildiği, bilgisine az buçuk iye olabildiği karşı cins, yani yakın akrabalar, iki[8]. Birinciden doğan sonucun yasaklandığını söylemiştik, ama ikinci-de durum oldukça farklı: yakın akraba evliliği destekleniyor! Öyle ki, Mısır'da en büyük ve ideal evliliğin iki kardeş arasında olduğu kabul ediliyor ve bu yüce ilişki ancak ve ancak firavun soyuna yakışır deniyordu.

İşbölümünün erkeğin aleyhine bir durum yarattığını söylemiştik. Şimdi de şu: Tarıma geçiş de, oluşmuş yapılanma üzerine oldu. Kadın avcılıkta örgütselliği -her tür- sağlayandı. Bu süreçte, her bakımdan kendi 'öz bilgi'sine iyi olma sürecini de içiçe yaşamış olması kuvvetle muhtemeldir. Cinsellik düzleminde de geçerlidir bu. Fizik gücü'yle varolan erkeğin, bu anlamda bilgilenmesi daha uzun bir süreyi gerektirmektedir. Çünkü, avcılıkta, anaerki'inin yönlendirmesi doğrultusunda aileyi besleyen erkek, tarımda da, aynı 'araç' olarak işlevini sürdürecektir. Ama, farklı bir durum da var kuşkusuz; fiziki gücüyle **çok şeyi elde edebileceğini** öğrenme-

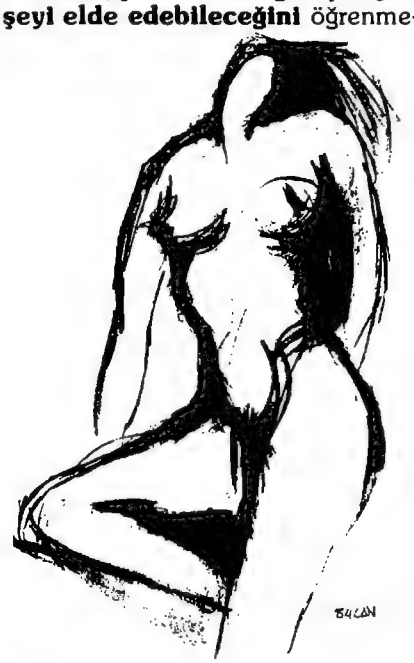

ye başlayan erkek, 'isyan eden' olma yolundadır, bir anlamda söz konusu işlevini **gönüllü** sürdürür. Geçerken, 'delikanlı' kültürümüzün temeli olarak da ilginç bir olgu olduğunu belirtelim, söz konusu gönüllülüğün!

Gerçekte, tarıma geçiş yeni bir ortam hazırladı, kadın erkek ilişkisine. Artık, kadın ve erkek salt bir soy üretme ilişkisinden kurtulup, daha boyutlu hayat ilişkilerine girebileceklerdi. Yeni üretim ilişkisi daha 'yakın' olmayı olası kılıyordu. Çevrilen arazi erkeğin sahipliğinde fakat hâlâ, ana'nın mülkiyetindeydi, inanç olarak. Yani, artan ve yatay olarak büyüyen üretim'de erkek yine çekip-çevirendi. Ümit Hassan'ın da değindiği gibi, "denetimin erkek eline geçmeye başlaması."[9]da söz konusu tarıma geçişte oldu. Doğaldır ki, *"Erkek erkinin üstünlüğünü sağlayacak mekanizma, erkeğin, oğluna sahip olduklarını özel mülk temelinde intikal ettirmesiyle sınırlı değildir."*[10] Burada, kaçınılmaz olarak değişmeye başlayan ideolojik örüntüyü görmezlikten gelemeyiz elbet. Yukarıda değindiğimiz gibi, çekip-çevirme işlevini hayatın her alanına yayma girişimiydi de, erkeğin *"üstünlüğünü sağlayacak mekanizma"!* Bu mekanizma, her şeyi olduğu gibi kadını da sahiplenilecek bir varlık olarak getiriyordu: Siyasa düzleminde bir tür eşitlenmeydi gelen! Kadın, erkekler tarafından kendisine izafe edilen -ki erkek anahanlı'lık kültüründen edindiği birikimlerle vermekteydi bu izafeyi- cinsel ve varlıksal neden'ini kabul ederken; erkek, kendisi için de yeni bir varlıksal anlam'ın yanısıra cinsel bir tanım da kurgulamanın peşine düşüyordu. Şunu unutmayalım; sözü edilen anlam ve tanım da, anahanlık'tan kalıt olan, bir bakıma özümlenmiş ahlak ve zihniyet'in üzerine inşa olunacaktı. Örtük bir söyleme ulaştı olay, özünde büyük bir hınçı ve kanıtlama duygusunu da beraberinde getirerek. Küfür ve argo, 'hesapta erkeğiz'in dışavurumu olarak değerlendirilebilir pekala.

İşin garibi *"Tarım...kökeninde bir kadın 'keşfi'dir, toprağın kullanıma açılmasını sağlayan, toprağın istismarı olayını doğuran kadındır."*[11] Ama denetimi alan erkek, avcılıktan kalan güdüyle, evinde oturan kadının konumunu kendi lehine çevirmeye yöneliyordu. Tarım işbölümünü belirginleştirmiş; bıçak kesiği gibi ayırmıştı, kadın ve erkeğin işlerini. Gerçi anahanlık yerini -ağır ağır- babahanlığa bırakıyordu; zaman içinde de anasoy'luluk yerini babasoy'luluğa bırakacaktı kuşkusuz. Ama, çocuğun kendi özbilgisine iye olma süreci yine ana'nın elinde kalıyordu. Soru şu: Erkek -bütün cinselliğiyle bir karşıcins olduğunun ayırımına/bilincine nasıl varabilirdi? Kız, bir anlamda gerçekten şanslıydı yine; işlevi -bugünün gözüyle pek desteklenecek gibi olmasa da!- bilinebilirdi: Evinin kadını olmaya adaydı O.

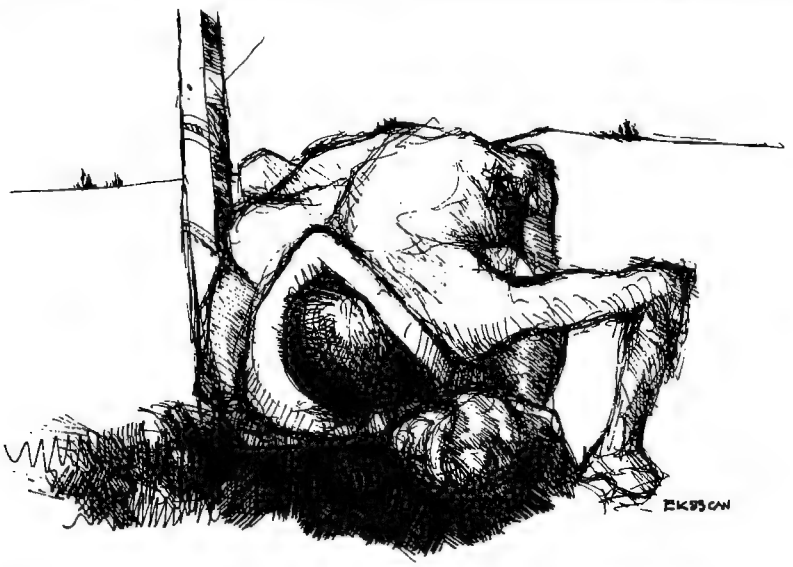

Burada şunu da koyalım: Erkek göreli bir bağımsızlığa kavuşuyordu cinsel alanda. Yeni gelişen örgütlenme içindeki konumunu da kullanarak, kendini öğrenmeye çalışıyordu.

Sodomi (hayvanlarla ilişki), fırsat buldukça dönüştü: Irza geçme asıl anlamını -günümüzdeki anlamı-bu aşamada buldu kanımızca. Geçerken -başlangıç olarak görmesek de- mastürbasyon ve anal seks'in de altını çizelim, bu aşamaya koşut olarak! Burada, görülmeden edilemeyecek bir konu daha var; Erkek, cinsel bir varlık olarak kadını araştırmaya da yönelmekteydi. Ama, kadına hep kutsal ana bağlamında ve bu kutsallığın öndokunulmazlıkları çerçevesinde varacaktı. Sonuçta kendini öğrenme fırsatını sistemli olarak eline geçiren erkek, tek yanlı kalmak zorundaydı kadını araştırırken. Elde kalan 'kadın denen muamma' deyiminde anlamlanacaktı giderek, anlaşılması gereken karşı cins olan kadın! Altını yeniden çizmek gerek, dedik ya, karşı cins mutlak ve o oranda da muğlaktı. Ve bu böyle olduğu sürece geniş bir platformda tartışılamayacak, tabi ki anlaşılamayacaktı, bütün cinselliğiyle kadın.

Tarımın feodalizmi getireceği, bilinen süreç yaşanırken, kadın ve erkek'in yeri 'sağlamlaştı' giderek, hepsi o kadar. Ama şunu unutmayalım, temellerini babahanlılığa geçişte atar erkeksi kültür'ün, bütün delikanlılığı üzerinde yükselecekti feodal kültür ve feodal düzen. Kilise evliliği kutsadı ve tekeşliliğin dışındaki tüm ilişkiler aforoz etmeye yöneldi giderek. Sonuçta, cinsellik dar bir alana hapsedildi yine! Yasak ilişkiler olarak kalacaktı yine İnsest, eşcinsel ilişki, mastürbasyon ve sodomi! Kız, bu yasak ilişkilerin baskısını daha belirgin yaşayacaktı. Çünkü o, kendini verilen biçimde tanımış ve eksik bilgilendiğini tatmıştı, bir; sahibi vardı, iki. Kısacası, erkek bu yasak ilişkileri 'göz yumulduğu'cihetle sürdürürken; kız kafasında anahanlık kalıntısı oluşumlarla, kendisini bu yasak ilişkilerde düşünemiyordu bile. Özellikle cinsel açıdan, erkekten **her bakımdan** ayrıksı olduğuna inandırılmıştı. Oldukça doğal ve bir bakıma ilkel sayılabilecek her türlü 'cinsel' im ve söz ona uzaklaştı sonuçta. Ki, zamanla, bırakın argoyu, kaba denen her türlü el kol hareketi ve hatta farkında olunmadan yapılabilecek vücut devinimleri bile ayıplaşacak ve yasaklaşacaktı kız için.

Kuşkusuz erkek de aynı yasakları yaşıyordu.Ama yeni kültürün getirdiği 'sahiplenme', belli ölçülerde de olsa örtbas edebiliyordu bu yasak ilişkileri. Yeri gelmişken söyleyelim: Ortaçağ Avrupasında yasak ilişkiden doğan çocukların şövalye olabildiğini, ünvan alabildiğini ancak mülk verasetine dahil olmadığını biliyoruz herhalde. (12) Bir anlamda, piçliğin resmen tanınmasıydı bu! İlginç olsa gerek, Eski Mısırda halk arasından seçilen kızların, tanrıça Hathor'un tapınağında fahişe yapıldıklarını ve o dö-

nemde fahişeliğin kutsandığını da biliyoruz. Olayın iki boyutu var: Hathor'un tapınağının günümüzdeki genelevlerle benzer işlevler görmesi ve gerek eski Mısır'da gerek Ortaçağ Hristiyan Avrupasında dinadamlarının cinsel ilişkide bulunmalarının yasak oluşu. Bu değişmeyen yasağı anlamak pek kolay olmasa gerek.

Eğer, kapitalizmin 'başlangıç'ını bıçak kesiği gibi zamandizinsel bir rakkama dayandırmıyorsak ve feodalizmde de görülebilen -önce de vardır- bazı oluşumları,[13] kapitalizmin **resmen** başladığı yolunda yorumlayı vermiyorsak; gerçekte bazı simge/imge'lerin dönüşümünü daha iyi anlayabileceğiz demektir. Hemen belirtelim; kapitalizm de feodalizmin üzerinde inşa olundu son kertede. Yani, kapitalizm -bütün önceki evreler gibi- varolan değer ve ilişkileri kendince yeniden anlamladı, Doğallıkla birer 'meta' olarak!

Cinsellik alanında da böyle oldu. Kapitalizm, bazı işlevlere **görevlendirilmiş** kadın ve erkeği aldı ve onlara yeni bir elbisebiçti /giydirdi, **birer toplumsal olgu** olarak. Cinsellik gündeme geldi gerçekten. Cinsiyet ayrımı da bir çok şeyi **belirler** oldu. Unutmamamız gereken, cinsellik ve cinsiyetin de birer 'meta' olarak görüldüğü. Bu açıdan bakılınca, nasıl feodalizm erkeğe göreli bir bağımsızlık sağladıysa, kapitalizm de kadına aynı bağımsızlığı getirdi. Sıkı durun o zaman: Değil mi ki, kapitalizm gayri menkul'a karşı menkul'u yeğliyordu elbet, cinsiyet de -özelde kadın- menkullaştırılacaktı. Öyle de oldu! Önce ekmekler bozuldu'yu anımsatır biçimde söyleyelim; önce namus 'bozuldu'. Namus, bacak arasında değildi artık. Amaç, 'kadın'ın **kutsallığına dokunmadan,** cinselliği alıp satabilmekti çünkü! Açarsak: Kadın ve erkek, içi boşaltılmış birer imge/simge olarak sırça köşklere alınıyor; bir yok-cinsellik, giderek de örtük bir cinsel ilişki olgusu günışığına, daha doğrusu 'piyasa'ya çıkıyordu.[14] Elde kalan, deyim yerindeyse 'ne idüğü belirsiz' **insan'** tekleriydi.

Toparlarsak şunu görürüz: Geçmişte hep varolan, 'ne idüğü belirsiz' cinsellik ve cinsiyet olguları bugün de bütün belirsizliğiyle sürüp gitmekte. Gerek tutucu geleneksel ahlak'ın, gerek ileri çevrelerin utangaç mantığının ürünü aynı: cinsiyetsiz cinsel'likler/cinsel'liksiz cinsiyetler! Ne dersiniz, bu sonuç, tabu olmanın sonuçlarıyla birleşince, biseksüel (her iki cinsle de her tür cinsel ilişki) ilişkiler için, belki de en gerekli ortamı yeniden yaratıp sürdürmez mi? Cesurca söyleyelim: günümüzde kadın-erkek ilişkilerinin sosyal arenasında yaşananlar, homoseksüalite ve biseksüalite'nin içiçe geçmiş yansıması değil de nedir, son çözümlemede.

NOTLAR

1- İLERİ Selim, Kamelyasız Kadınlar. Yazko '83 s.17

2- A.g.e.s.16

3- BERKTAY Halil, Pirenne Üzerine Notlar. Yapıt Dergisi 46'1

4- HASSAN Ümit, Anahanlık Sorunu. Yapıt Dergisi/47'2

5- THOMSON George, Eski Yunan Toplumu Üzerine İncelemeler: Tarihöncesi Ege. Payel'83 s.172

6- Daha iyi bir değerlendirme için, Ümit Hassan'ın a.g.yazısı

7- Thomson'un yapıtı ve Hassan'ın yazısı, bu açıdan geniş veriler taşır.

8- Belki Gereksiz: Unutmayalım, üretim ilişkileri de bu tür bir yakınlaşmayı zorunlu kılar; iyi incelenirse!

9- Ümit Hassan'ın adı geçen yazısı.

10- A.g.y

11- A.g.y

12- Bu konu için, Thomson'un yapıtı oldukça geniş veriler/örnekler içerir. (Piçliğin resmileştirilmesini sağlayan mücadeleleri kastediyorum.) Yeri gelmişken, İslâm'ın çok karılılığı benimsemesinin anlamını yeniden değerlendirmek gerekir diyorum. Kanımca, İslam, evlilik dışı olabilecek çocukları, **çaktırmadan** etiğe uyumlulaştırmak için böyle bir **harekata** girişmiştir. İslam'ın doğup geliştiği bölgenin geçmiş kültürüdür bu kanıyı uyandıran.

13- Berktay'ın ve Hassan'ın yazıları, bu oluşumları belirginleştirmemize yardım edecektir. Yine de, mübadele, para, kent, mülk edinme hırsı vs. örnek olabilir ilk ağızda.

14- Bu bağlamda, 'kapitalizmin ürünü' olduğu genel kabul gören romanlar yeniden okunmak gerekmez mi? Ya kültürümüzde başat olan erkeksi söylem? Özellikle, söz konusu erkeksiliğin, kapitalizm'e az buçuk karşı olan kadın yazarlarımızda daha ele gelir olmasının anlamını sormak hakkımız sanırım. Var mısınız, Tanzimat dönemi ileson yıllarımızın ('70 sonrası) romanlarını ve şiirlerini yeniden okumaya? Bu okumaya, en ciddi inceleme, araştırma yazılarını da dahil edersek, kimbilir ne 'ilginçlik'ler buluruz.

"CİNSELLİK konusunu ele almak..."

← KONUYA "GERİYE DÖNÜK" VE UMUTSUZ BİR BAŞLANGIÇ YAPIYORUM.

ASLINDA "CİNSELLİK OLGUSUNU ELE ALMAK" LAFI BİLE OLDUKÇA ORİJİNAL BİR ŞEY. AMA BİZ NANKÖRLÜK VE MEMNUN OLMAZLIĞIMIZI SÜRDÜRÜRSEK:

BAK, ④ KADIN SORUNU, CİNSELLİK DE ÇOK ÖNEMLİ!

TÜRKİYE'DE HIZLI VE ZORLUKLU YAŞANAN DEĞİŞİKLİKLER EZİP-GEÇMEDİKLERİNİ DE ŞAŞKINA ÇEVİRDİ.

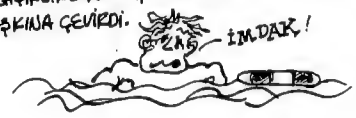

Doğru ya, kim demiş solcunun kızı çirkin-erkeği tipsiz diye. Hem cinsellikte güzellik birbiri için zorunlu değil ki!

"NEYDİM, N'OLUYORUM" DEMEKTE FIRSAT BIRAKMAYAN HAYAT PRATİĞİ "GERİYE DÖNÜK" GİRİŞİMİZDEKİ TABLOYU GEÇERSİZ KILMAYI BAŞARAMADI. Kilalolir miydiki? NEYSE LAFI YUVARLAMAYI BIRAKALIM. İŞİN EVVELİYATINA YANİ CİNSELLİĞE – resmî ve gayriresmî – YAKLAŞIMLARIN ÖNCEKİ BİÇİMLERİNE DÖNELİM...

KARŞICİNSLERDEN HERHANGİ İKİ KİŞİ KARŞILAŞTIĞINDA, ARADA CİNSEL BİR AKIM OLUR. Mutlaka! HİÇ OLMAZSA BİR ÖLÇME-TARTMA.. GÖZLER VAR YA. GÖZ YOKSA KULAK!

aftı çizili değil

CİNSEL OLANIN VARLIĞI YADSINIR. YADSINMADIĞINDA, PİSLİK SAYILIR. GERİYE BAKILDIĞINDA, GERİDEKİ TUTUM BUDUR. Geride kaldığı pek söylenemez!

VALLA ORASINI BİLEMEM. NESNELLİĞE AYKIRI TAVIR ALAMAM ŞUANDA.

CİNSEL DAVRANIŞLAR, SOL KESİMDE TÜRKİYE İNSANININ GENEL DAVRANIŞINDAN FARKLI DEĞİLDİ. GENEL İDEOLOJİ POLİTİK AYRIM YAPMIYOR PEK. (Hangi ideoloji yapıyor ki?)

ELBETTEKİ... TÜRKİYE'DE YAŞIYORSAK... NE YANİ... BURASI...

1

BU İDEOLOJİNİN SUNDUĞU DAVRANIŞ BİÇİMİNİN BELİRLEYİCİ ÖZELLİĞİ CİNSEL İKİYÜZLÜLÜKTÜR. BİR TÜR "DÜALİTE". (Ikilik desek?) OLUR.

1 [Bu konuda (platonik-cinsel), psikanalitik görüşün durumu Oedipus kompleksinin korkutmasına karşı bir savunma mekanizması olarak tanımlayan yaklaşımı da mantıklı. Ama tartışacak yer kalmadı. Ben de daha yeni öğrenimim zaten.]

platonik aşkların nesnesi (mecburi sevgili)

cinsel aşkların nesnesi (yani asıl heyecanlandıran)

özel çabalarla bu hale sokar hep kendini.

O DA NE DEMEK? İKİYÜZLÜLÜK MÜŞ! BİZİM İÇİMİZ-DIŞIMIZ BİR!

SIRADAN VATANDAŞ DA YAŞAR BU İKİLİ DURUMU. AMA HİÇ OLMARSA ONUN HAREKET ALANI DAHA GENİŞTİR.. "KENDİ YÖNTEMLERİ" İLE SIKINTISINI GİDERMEYE ÇABALAR... ATI, PUSATI VE AMPATİ İLE BİRLİKTE OLAN BİZİM ARKADAŞ İSE GİTSİDE HARÇLAŞIR SİNİRLENMEKTEN GAYRI BİR ŞEY YAPAMAZ OLUR. ALTERNATİFSİZDİR, SORUNUNU AÇAMAZ DA! ('Önemsiz' dediydi ya...)

SERBEST AŞK MI YAŞASIN YANİ?

tövbe tövbe... Ihanede velakinvele!

BAŞIM AĞRIYOR!

OLAYA HEP ERKEK AÇISIYLA BAKIYORUZ. ASLINDA BUNUN NEDENİ ♂ GÖZLÜĞÜ TAŞIMAMIZ DEĞİL, "CİNSEL İKİLİK ⇆ CİNSEL İKİYÜZLÜLÜK" NEDENİYLE OLAN CİNSEL İDEOLOJİNİN TAŞIYICISININ ERKEKLER OLMASI!

CİNSEL İDEOLOJİ BİR TÜR ORTAKLAŞA BİLİNÇDIŞI GİBİ BİR ŞEY. KUŞAKTAN KUŞAĞA, özellikle de babadan oğula, daha az anadan kıza, AKTARILIYOR. İNSAN DOĞAR DOĞMAZ CİNSEL KİMLİĞİNİ EDİNMEYE BAŞLAR.

2

VE, İNSANA SANKİ BU CİNSEL KİMLİK HER DAHİM DEĞİŞMEZ KALABİLİYORMUŞ GİBİ GELİYOR... BU "GİBİ GELME"NİN NEDENİ BASİT. TOPLUMDAKİ EN RADİKAL KESİMDE BİLE HER CİNSEL KİMLİK, AYNI İDEALİST ÖZDEN BESLENİYORMUŞCASINA BİRBİRİNİN VE TOPLUMUN GERİ KALAN KESİMLERİNİN BENZERİ İSE... HİÇ BİR AYKIRILIK TAŞIMADIĞI GİBİ, BELKİ DE BU KESİMİN TOPLUMUN GERİ KALAN KESİMİ İLE EN UYUMLU OLDUĞU YANI CİNSEL KİMLİĞİNİ KAZANMA VE SÜRDÜRME BİÇİMİ İSE... GEL DE İDEOLOJİNİN GÜCÜNE KANMA!

laf çokuzadı.

arkadaş cinsel kimliğin değiştirilmesine alternatif getiriyor, icabında. yani ne çemberin içinde kalacaksın, ne de dışına çıkacaksın! (özür dilerim.)

"NASIL?" dedik,

MESELA... EEE...

böyle mi?

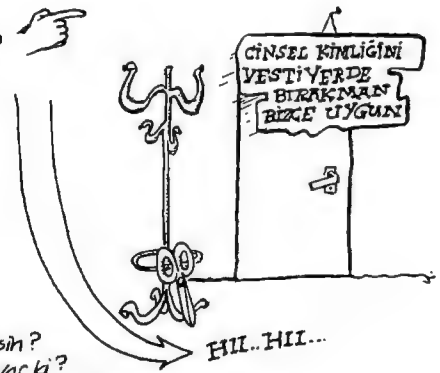

BU DURUM VE TUTUM, YALNIZCA CİNSEL ALANDA HÜKÜM SÜRMÜŞ OLAN İKİLİK İÇİN DEĞİL, güncelliğini HAYATIN DİĞER ALANLARINDAKİ İKİLİKLER İÇİN DE İPUCU OLUYOR. DOĞRUSU YA, AYNEN DURUYORLAR.

niye değişsin? ne neden var ki?

belli.

ŞİMDİ HEP BİR DEĞİŞME, DEĞİŞİKLİK LAFI TUTTURDUK GİDİYOR. 'NEREDE', 'NASIL', 'KİM' GİBİ SORULAR SORULMASI OLAĞAN... HATTA, "NEDEN?" EKSİK.

"CİNSELLİK OLGUSU"NU ELE ALANLARIN ÖNEMLİ BİR KESİMİNİN POLİTİK MUHALİF NİTELİĞİ TAŞIMALARI, İŞİN ÜSTÜNE GİTMEMİZİN NEDENİ. ÖYLEYSE BU ADAMLARIN ŞİMDİYE KADAR KENARINDAN GEÇTİKLERİ BİR "KONU"YA (YA DA "SORUN" VEYA "DOSYA"YA...), ŞİMDİ CUMBURLOP ATLAMALARININ BİR NEDENİ OLSA GEREK! ESKİ TAVIR – DAC YANI MUHALİF OLMAYAN TAVIRLARINDA) BİR DEĞİŞİKLİK.. HEPİMİZİN KAFASINDA ŞÖYLE YA DA BÖYLE VAROLAN "VERİLİ" TAVIRDA.

Peki ama hem hayatın diğer alanlarındaki ikilik şöyle dursun. yani bu ikilik yada ikiliğin ikilik sadece cinsel alanda değil mi?

BU DA NESİ?

KLASİK BİR ADLANDIRMAYLA, "ÖZÜ-SÖZÜ BİR OLMAYAN" DURUMUNA DÜŞMEK HİÇ HOŞ DEĞİL. ŞİMDİ TOPLUMSAL MUHALEFET, HELE RADİKAL KESİM, KARŞI ÇIKTIĞI ŞEYİN (POLİTİK OLARAK) TOPLUMSAL ANLAMDAKİ YANI HAYATIN ÇEŞİTLİ ALANLARINDAKİ ÖZELLİKLERİNİ OLDUĞU GİBİ KABULLENİYOR. ASLINDA BU BİR KABULLENME DEĞİL DE, DAHA DOĞRUSU OLARAK, REDDETMEME OLARAK ADLANDIRILABİLİR. ÇÜNKÜ BU ŞEYLER DOĞUMLA BİRLİKTE KİŞİLİĞE KAZINAN ŞEYLER, REDDEDEBİLMEK İÇİN KOMPLE MUHALİF OLMAK GEREK! AKSİ DURUMDA DA "İKİLİK" (İKİYÜZLÜLÜK) ORTAYA ÇIKAR. NEDENSE DE HEP BÖYLE OLUYOR!

ne iç karartıcı!

İÇ KARARTMAK VE HEDEF ŞAŞIRTMAKTIR BU?!

BU DA, BİR 'CİNSEL TAVIR' ÖRNEĞİ. ÖNCEKİ BİR TAVRIN ZORUNLU DEVAMLARINDAN BİRİ.

BURADA KESSEK..?

SON Bİ HİKAYE...

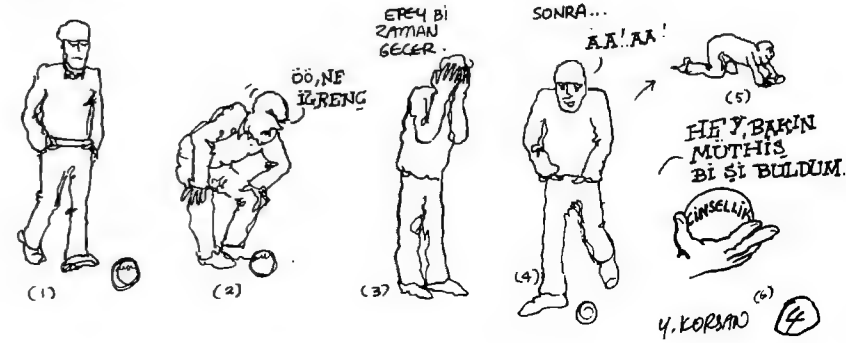

"ilerici" feodalizm olgusu ya da kraldan çok kralcılar

"Sevgi, çalışma ve bilgi yaşamımızın gerçek kaynaklarıdırlar. Dolayısıyla yaşamı onların yönetmesi gerekir."
— Wilhelm Reich'ı saygıyla anarak —

Atillâ S. Canersen

Yazımızda, genel olarak *"ilerici"* ortak paydası altında toplayabileceğimiz kimi anlayışların söz cinsellik, aşk gibi konulardan açılınca yer yer düştükleri yanılgılı tavırlardan ve bu alandaki bilgi yetersizliklerinden söz edeceğiz. Daha da önemlisi gene aynı anlayışların olayı küçümseyip çoğu kez tutucu ve gericilerin bile gerisinde bir konuma sürüklenip varolan verili ahlaksal normlara, geleneksel ideolojinin belirlediği verili yaşam kalıplarına nasıl eklemlenip, onunla paralel örtüşmeler içine girebildiklerini ve bu tavırların gerçekten *"ilerici"*, gerçekten *"özgürlükçü"* bir yaşam perspektifiyle nasıl çeliştiğini —kimilerini kızdırsak da— açımlayıp bir tartışma platformu yaratmaya çalışalım. Çünkü herhangi bir ileri dünya görüşünü savunmak öncelikle eskiyi içsel planda aşmayı ve eleştirisel söylemi salt dışa-karşı olmaktan kurtarabilmekle mümkündür. Eğer başımızı devekuşu gibi kuma sokmamışsak, *"İnsana dair hiçbir şey bana yabancı değildir"* diyebiliyorsak, her alanda yaygınlaşmış, verili toplumsal formasyonun tüm boyutlarını kapsayabilen *"alternatif"* eleştirisel söylemler geliştirmek gerekmektedir. Konumuz bağlamında soruna içiçe iki açıdan yaklaşabiliriz: 1) Toplumsal temelin üzerimizdeki etkisinden kaynaklanan yanılsama. 2) Teorik temelin eksikliği ve yetersizliğinden kaynaklanan yanılsama.

TOPLUMSAL-KÜLTÜREL TEMEL

İçinde yaşadığımız toplum kökeni Osmanlı yapısına değin uzanan, özgül tarihsel, ekonomik, sosyal, kültürel geçiş süreçlerine sahip bir toplumdur. Bu özel konumdan dolayı birçok medeniyet ve kültürün etkisinde kalmıştır. Tarihsel olarak bir batının geçtiği süreci en az 200 yıllık bir gecikmeyle yaşamıştır ve halen de yaşamaktadır. Doğu ile batı, feodalizm ile kapitalizm, merkeziyet ve ademimerkeziyet, demokratizm ile antidemokratizm, cemaat toplumu ile özgür birey, ataerkil, aşiret tipi aile ile modern aile oluşumları birikime dayalı olarak, yani biri diğerini aşarak gerçekleşmemiştir. Geleneksel yapı ve değerlerin çözülüşü daha yavaş ve yeninin eskiye eklemlenmesiyle oluşmaktadır. Yine tarihsel olarak Batı'da görüldüğünün tersine devrimci bir biçimde ortaya çıkan ve geleneksel yapıları darmadağınık ederek *"ilerici"* bir rol oynamış bir burjuvazi ve kültürü doğamamıştır. Gelişim iç-dinamik ve birikimine dayalı olarak değil daha ziyade tepeden *"devletçi"* müdahalelerle sağlanmıştır. Bu nedenle gerek sınıfsal, gerek kültürel ayrışmalar net bir şekilde arınmamakta, daha ziyade içiçe geçerek ortaya eklektik bir yapı ve arabesk kültürel oluşumlar çıkmaktadır. Bu yeni ile eskinin garip içiçeliği toplumsal hayatın tüm süreçlerinde kendini hissettiren **her alanda yaygınlık kazanmış kırma bir şekilde ortaya çıkmaktadır.** Tabi ki bu olgu olayın köktenci eleştirisini hem zorlaştırmakta hem de **bir kat daha titiz bir dikkatle** ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Özellikle ataerkil aile ve kültür ilişkileri geneksel ideolojinin aktarım kayışı durumundadır. Normal koşullarda birbiriyle uzlaşmaz zıt oluşumlar hayret verici bir biçimde birbirleriyle birarada yaşayabilmektedirler.

Bu olgu siyasal katımı ve inanç seçimlerinde de kendini göstermektedir. Siyasal kutuplaşmalarda insanlar *"kahrolsun"* planda bir şeyin kolaylıkla *"anti"*si olabilmekteler, daha ziyade duyumsal ve ahlaki tepkimeler biçiminde ortaya çıkan bu karşı-çıkışı alternatif perspektiflerinden yoksun kalmaktadırlar. (Bu eksiklik *"sert koşulların yaşanmışlığı"* ile mazur gösterilemez.) Konumuz bağlamında konuşursak bu oluşumun en çıplak şekilde gözlemlendiği bir alan da cinsel ahlak ve verili ataerkil değerler konusudur. Feodal *"ilerici"*lerimiz yaşamı ele almada, eleştirmekte, boşlukları doldurmakta nerede eksik ve yetersiz kalmışlarsa hemen varolana eklemlenerek, verili değerler sistemine dört elle sarılarak, düpedüz ataerkil-feodal kültür ve ideolojilere yamanarak bu boşluğu takdire şayan bir şekilde *"doldurmuşlardır"*! Bilmem kaç yüz yıllık tutucu yaşam kalıplarının başına yeni bir kelime ekleyip aynen devralmışlardır. Hatta bırakınız tavırsız kalmayı bir de buna *"yozluk"*, *"burjuva aldatmacası"*, *"lümpenlik"*, *"halkımız ne der"* gibi ipesapa gelmez ve yaşamı anlamaktan uzak deyimlerle saldırabilmişlerdir. Sanki aşksız, sevgisiz bir toplum insan bulabilecekler, kurabileceklermiş gibi. Sapı samanı birbirine karıştırmak buna denir. Bu bağlamda savunulanın yeni bir normlar sistemi olmaktan çok eskinin komik bir tekrarı olduğunu belirtelim. Cinsel ahlakın siyasetdışı olmadığını bu *"özgürlükçü"*lerimizden çok gericilerimiz iyi bilirler. Çünkü ancak bu yolla, ruhen sakatlanmış, ezik, sisteme uygun, baskılanmış, karakter tipleri oluşturabilmektedirler: Varolana tabi ve hakim ideolojinin etkisi altındakiler bunu anlayamazlar.

TEORİK TEMEL

Bu alandaki yanılgılar teorik temele hakim ekonomizm eğilimi açıklanmadan anlaşılamaz. Verili bir toplumsal formasyon yapısal olarak, ekonomisi, kurumları, değerler sistemi gibi tüm dokusal anatomisiyle bir bütündür. İşte bu yüzden hayatın üretiliş tarzı derken, onun tüm maddi ve manevi süreçlerinin birliğini anlıyoruz.

Eleştirdiğimiz anlayış bunu pek reddetmese de ele alışta ve değerlendirişte öyle davranmamaktadır. Onlara göre herşeyi bire bir ekonomik kıstaslarla açıklamak, ya da salt ekonomik temele karşı çıkmak yeterlidir. Onlara göre ekonomiden bağımsız bir sinek bile uçamaz. Dolayısıyla varolana eleştirileri ve talepleri de bununla sınırlıdır. Ayrım, hayatı, toplumu, insanı ve değişimi tek boyutta görmeme noktasında belirginleşmektedir. En temel üretici gücün insan olduğu ve yabancılaşmanın insan üzerindeki yansımalarının her alanda kavranılması noktasında fark somutlaşmaktadır. Verili bir yapıda ilişkiler ağı tepeden tırnağa bir bütündür ve yapının kendisinin yeniden-üretimine zemin hazırlar. Bu durum cinsel alanda metalaşma ve doğal cinsel dürtülerin yok sayılması şeklinde ortaya çıkar. Bu yüzden tüm gerici ve dinci ideoloji ve ahlak standartları mevcut cinsel yeniden-üretime dört elle sarılır ve onu savunur. İşte bu yüzden toplumun sadece tek bir alanında başlayan eleştiri ve değişim gerçek bir eleştiri ve değişim değildir. Çünkü geleneksel buyurgan yapı tüm süreçleriyle insana-aykırı ortak bir bileşke oluşturur. Bugüne değin yapılan verili toplum eleştirilerinde *"üst-yapısal"* süreçlerin, ideolojinin, ahlak normları ve aile gibi oluşumların eleştirisi boş bırakılmış, önemsenmemiş, bu yüzden bu alanı ne kadar burjuva, küçük burjuva, köycü-feodal ideoloji varsa doldurmuştur. Kitle ruhbilimi, bireyin bilinçaltı dünyasının sosyal süreç ve yapılara vurduğu damga önemsenmemiştir. Bu nedenle her Allah'ın günü *"iki yüzlü burjuva ahlakına"* küfredenlerin kendileri, yeni adına, 2x2 = 4 yüzlü bir çifte standart icat etmişlerdir. Siyasal ve ekonomik slogansı söylemlerde kolay *"anti"*leşenler sıra hayatın diğer süreçlerine gelince çok kolay şapa oturmaktadırlar. Bunlar geri 3. Dünya Ülkelerinin, ülkeleri gibi geri kalmış yarı-aydın tipleridir. Onlar sihirli değneği bulmuşlardır: Ekonomi. Bir dokundurursun herşeyi açıklar ve değiştiriverirsin! (Şimdi onlar, bu aklıevveller, hemen ekonomiyi reddettiğimsonucunu çıkarıverirler.) Bir olguyu eleştirmek ve alternatifleşebilmek demek o şeyi her şeyiyle, en ince ayrıntısıyla anlamak, onu bütünsel, SENTEZCİ bir perpektifle ele almak demektir. İşte bu yüzden onlar verili yaşam tarzı ve toplumsal kimlikle bir çok noktada çakışma ve sessiz bir uyum içindedirler: Hayatı eleştiriyi tek bir noktaya indirgemek daha baştan eleştirisel söylemi ölü doğurtmaktır: *"Gelecek bütün zamanlarda geçerli bir tasarı kurmak bize düşmediğine göre, şu anda yapmamız gereken, varolan herşeyin acımasız, eleştirisel değerlendirilmesidir: Acımasız derken, eleştirimizin kendi elde edeceği sonuçlardan da, yerleşik güçlerle çatışkıya girmekten de korkmaması gerektiğini anlatmak istiyoruz."* (Alman İdeolojisi.) Eleştiri, varolanı aşmak derdimizin ilk koşuludur.

Söylemimizi daha da uzatmak mümkün, ama görülüyor ki bu iki olgunun çiftleşmesinden *"ilerici-feodal"* dediğimiz tip ortaya çıkıyor. Aslında yaşamı duyumsayan kişi için öyle pek fazla *"teori"*ye de ihtiyaç yoktur. Onların bir eksikliği de burasıdır: Yaşamı kendi kafalarında kurdukları sırça köşklere hapsetmek, kendilerini yaşama değil yaşamı kendilerine uyarlamak. Tıpkı verili toplum savunucularının yaptığı gibi cinselliği tukaka saymak, bu açıdan da çürüyen insan-insan ilişkilerinin, toplumsal nevroza dönüşen ilişkilerin, özgür, sevisel bir temelde çıkışı olduğunu gösterememek. İnsanlara: *"Yaşamın bütün zevklerini değil de, yalnızca ekmek vermeye hazır oluşumuz, istekleri çoğaltacak yerde, isteme biçimlerimizi yumuşatmakta"* (W. Reich. Cinsel Devrim)

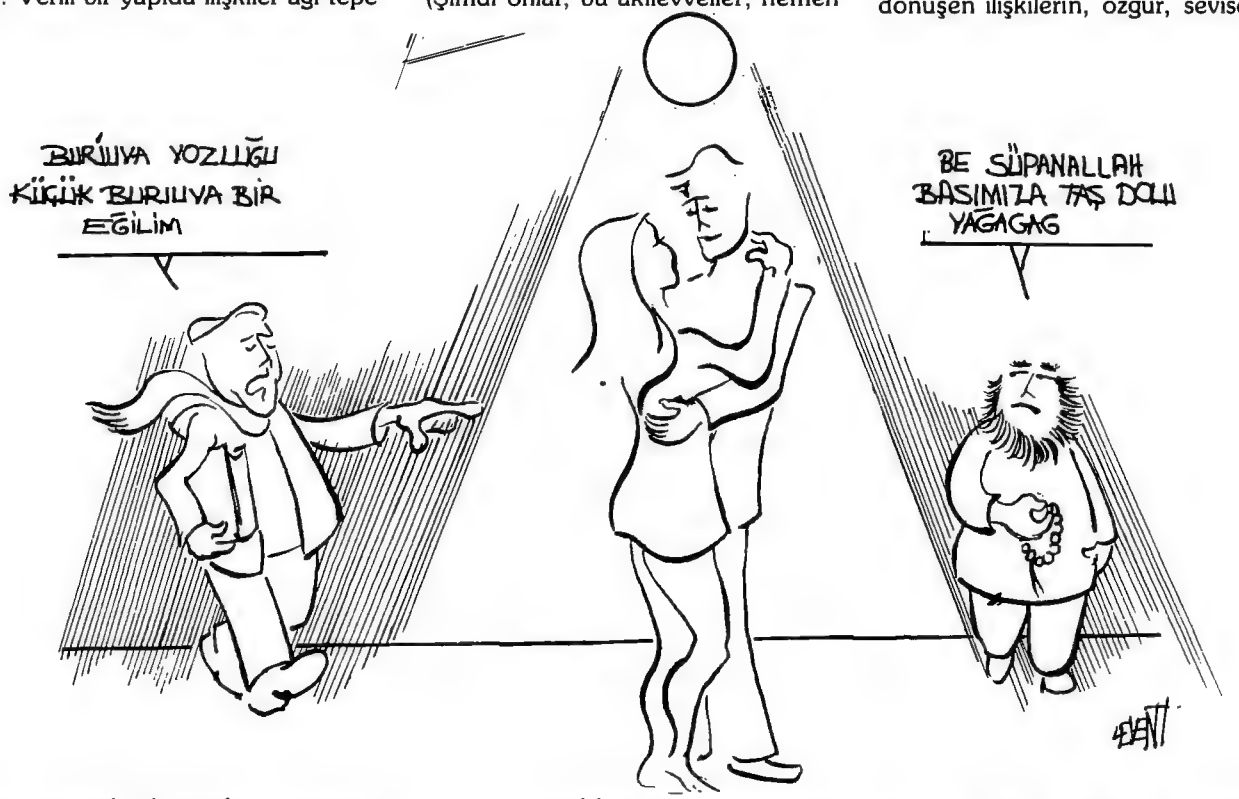

İşte bu yaşam feodalizmi anlayışıdır ki onları kız arkadaşlarına *"bacı"* demekten tutun da, *"bakire"* kız aramaya, *"karıları"*nı dövmeye, doğal cinselliği savunanlara *"yollu"*, *"orospu"*, *"lümpen"* demeye, evlilik dışı hamile kalanları aralarından *"ihraç"* etmeye", ayıplamaya, tüm aşk ilişkilerini yasaklayıp, uymayanları kınamaya, *"kız alıp vermeden"* aşiret tipi namus hesaplaşmalarına, aileleri ayrı "ulusal"ve *"dinsel"* değerlere sahip olduğu gerekçesiyle seven gençleri ayıran, kızkardeşini malı, kendini safkan

ırk damızlık boğa gibi gören, şovenist fakat her nasılsa aynı zamanda *"ateist"*(!) ve *"Enternasyonalist"*(!) kalan ağabeylere, *"aile korkusu"*ndan kişiliği ezilmiş, tüm inançlarını satma noktasına gelmiş *"bacı"*lar vb. değin (örnekleri bolca vermek mümkün) yaygınlık kazandırabilmiştir. Tabii ki burada bir bütün olarak *"ilerici"* haretten çok, içine sızmış bir eğilim kastedilmektedir. Dolayısıyla yarası olanların dışında kimsenin gocunmasına gerek de yok: *"Toplumcu perspektif içinde gericiliği ortaya çıktığı her yerde kovalayıp eleştirmemek büyük bir yanılgıdır.. bugüne değin bu yapılmamış, savsaklanmıştır."* (W. Reich. Faşizmin Kitle Ruhu Anlayışı).

Bugün bu yerleşik hayat tarzı ve ortaçağ kalıntısı ahlaksal önyargıların doğurduğu bunalımın en yoğun yansımasını yaşayan kesim gençliktir. Verili değer ve kurumlar sürekli olarak gençlerden hayatlarını belirsiz bir tarihe ertelemelerini, sevgiye ve cinselliğe en susadıkları dönemde bu duygularını yok saymalarını, bastırmalarını istemektedir. (Bu paralelde feodal-ekonomist *"ilerici"*lerde gençliğin bütün sorununu iş bulamama, okula girememe, kredi, yurt, vb. gibi sorunlarla sınırlamaktadırlar. — Bunlara *"sorun değildir"* diyen yoktur elbet—. Oysa ki gençlik bütün bunların yanısıra çok daha tedrici, faturasını ağır ödediği verili yaşam ve dinsel-ahlaksal normlardan kaynaklanan sorunlar da yaşamaktadır.) Ne pahasına? Sinir ilacı tüpleri, psikiyatrist viziteleri, mutsuz, sivilceli, külrengi yüzleri, ışığı kararmış, yaşlı gözleri, gergin, sinirli vücut kasları, daralan, sıkıntılı göğüs kafesleri, titreyen elleri, uykusuzlukları, hayata karşı giderek artan neşe ve ilgi yitimleri, uyuşturucu alışkanlıkları, sapıklıklar, ruh ve sinir hastalıkları, intiharlar, *"en hafifinden"*(!) bir elele tutuşmanın çok görüldüğü yaşanmamış bir yaşam pahasına. (Nedense binlerce çaresiz insanın *"kurtarıcı"* belledi̇ği doktorlar, akıl hocası *"Güzin Abla"*lar bunları yazma ve verili ataerkil değerleri eleştirmemeye özel dikkat gösteriyorlar.) Gençlere: *"Koşun, ip atlayın, pul biriktirin, müzik dinleyin, SPOR yapın, sinemaya gidin, temiz hava bol gıda alın, masturbasyon yapın... yani ne yaparsanız yapın; bir tek şey yapmayın. Ne hale geleceğiniz önemli değil. Varsın insana ve yaşama düşman bir takım köhnemiş yargılar yaşasın, siz yaşamayın. Aşkmış, sevgiymiş; bunlar boş hikâye; karın doyurmaz. Evlenince bol bol yaşarsınız. Aferin benim kuzucuklarıma!"* denmektedir. Böylece gençlerin aralarına tutucu sözde değerlerce döşenmiş mayınlar ve sınır telleri gerilmektedir. Ozan Ahmed Arif'in şu dizeleri ne güzel anlatır olan biteni: *"Genciz namlu gibi / Ve çatal yürek / Barışa, bayrama hasret. / Uykulara, derin, kaygısız, rahat / Otuziki dişimizle gülmeye, doyasıya sevişmeye, yemeye / (Hasretinden Prangalar Eskittim). Üst yetke organlarının ataerkil baskıları sonucu cinsler birbirine yabancılaşarak dünyanın en sado-mazohist "aşk"*ları yaşanır olmuştur bugün ülkemizde. Arabesk bunun bir sonucudur. Genç bu baskılar karşısında ne yapacağını şaşırmaktadır. Bir dizi insana ve yaşama aykırı çileci ve işkenceci değerler sis-

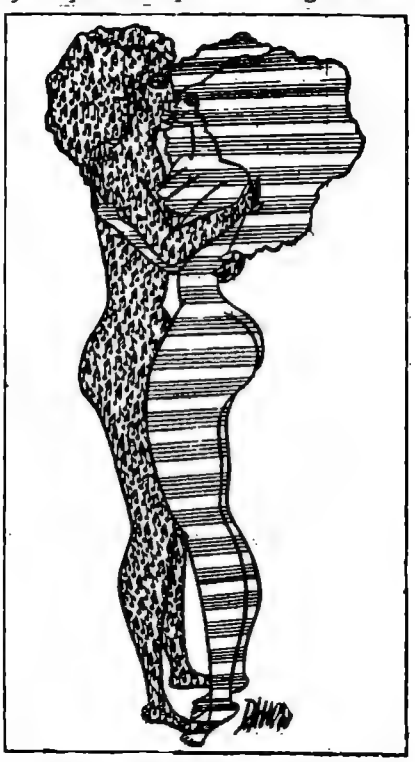

temidir bu. Bu yüzden Wilhelm Reich'ın deyişiyle, *"Doğal cinsel gereksinimlere kara çaldığı ya da yadsıdığı için her türlü ahlaki düzenleme, özü gereği cinselliğe karşıttır."* (Cinsel Devrim.) Günahlarla, ayıplarla, yasaklarla yaşama örülmüş bu kasvetli duvar toplumsal bir nevrozu doğurmaktadır habire. (Bunu anlayabilmek için her gün gazete sayfalarına yansıyan olaylara bir bakmak yetecektir.) Erich Fromm'un şu sözleri *"günah"*ı ne güzel anlatır oysa: *"Asıl günah insanın kendi kendine yabancılaşması, kendi güçlerine karşıt hale gelmesidir.. Yaşamın değerinden daha önemli bir değer yoktur."* (Psikanaliz ve Din).

SONUÇ

İnsanın cinsel ve sevisel ihtiyaçları hayvanda olduğu gibi salt üreme işleviyle sınırlanabilen, bastırılabilen ya da yokedilebilen bir duygu olmayıp doyurulmaması halinde fiziksel ve ruhsal anzlar ortaya çıkar. Bunlar diğer açlık türlerinde olduğu gibi hemen reaksiyon göstermez ama çok daha yıpratıcıdır. Agust bebel'in dediği gibi: *"Hiçbir doktor, hiçbir psikolog, insanın aşk ihtiyacının doyurulması gerektiğini hayatta sürüp giden aşk kadar güçlü anlatamaz. Tabiatın belirli kanunları vardır. Herkesten bu kanunlara uyarlılık ister. Tabiata uymayan her hayat şekli organizmayı mahveder. Bireyi tabiat kanunlarına uymayan hayat koşullarına uydurmak istemek, onu yıkıma itmektir."* (Kadın ve Sosyalizm) Mevcut değerler sistemi, yapaylığıyla insanı olan ne varsa yoketmekte, metalaştırmakta, yabancılaştırmaktadır.

Görülüyor ki biz beğensek de, beğenmesek de *"var"* olan şeyler *"var"*'dırlar çünkü somutturlar. Eğer biz gerçekten her açıdan daha insanca, yeni bir insan ve yeni bir toplum özlüyorsak öncelikle eskisinin her alandaki çelişkilerini ve insana aykırı ilişkilerini iyi anlamamız gerekir. İnsanın insanlıktan çıkarıldığı ve bunun binbir türlü *"gerçekçi"*(!) sözde nedenlerle haklı gösterilmeye çalışıldığı, her alanda eleştirisel söylemi yükseltmek ve onu alternatif davranışa sindirmek. **Sorun esasta bir yaşam biçimi sorunudur.** İşte *"ilerici"* feodalizmin anlamadığı ve onu egemen söylemle aynı lisandan konuşturan nokta burasıdır. Bu *"maddeciler"* yaşamın kırıntısının dahi vazgeçilemez bir olgu olduğunu anlayabilseler, özlem ve ihtiyaçların bir bütün olduğunu, özgürlüğün bir bütün olduğunu kavrayabilselerdi, kendi savunageldikleri dünya görüşünün ve hayatın akışının karşısında bir yerlerde durmazlardı. Verili olanı özde aşmadan yeni özler oluşamaz. Hem de daha bugünden...

Sözümüzü Alexandra Kollontai'den bir cümle ile bitirelim: *"Gündemde cinsel ahlakın dokunulmaz, 'şartsız emir' saygınlığını söküp atmak, onu, pratik yaşam ihtiyaçları ve insanlık öncüllerinin istemleriyle uyarlı hale getirmek görevi vardır. Ve bu görev, bütün ilericilerden eni konu düşünülmüş ve bilinçli dikkat istemektedir. Hem de titizlikle."* (M. ve Cinsel Devrim.) Hayatı bütünlüğüne anlamayanlar hayatı dönüştüremeyecektir...

NİÇİN "AŞK ROMANI" OKUNUR?

Murat Celal

Gençlik adına *"büyüklerimiz"*ce çıkarılan dergiler, kitaplar her konuda gençlere öğüt vermeye, yaşamlarına müdahalede bulunmaya çalışıyorlar. Bugün gençlik adına dışardan bir söylemle müdahale edilen önemli konulardan biri de cinselliktir; kapsamının genişliğinden dolayı, konunun şimdilik bir yönünü tartışmam mümkün olacaktır. Bu yazı bağlamında değineceğim yön(ü) ise, genç kız ve kadınların, aşk romanlarına duydukları ilginin nedenleridir. Kadınların bu tip romanlara duydukları, *"aşırı"* ilginin nedenlerini az çok anlayabilmemiz, onların **geneldeki** yetiştirilme biçimlerini bilmemize bağlıdır.

Ülkemizde, varolan üretim ilişkilerine koşut olarak, özellikle kırsal alanda *"otoriter"* - ataerkil ilişkiler egemendir. Bu ilişki biçiminde kadın, toplumun öznesi konumunda olan erkeğin nesnesidir, erkekse büyük harfli özne olan Devletin nesnesi olarak aile içinde devletin sözcüsüdür. Bu tip bir yapı içerisinde, erkek evlat, babadan sonra otoriteyi elinde bulunduran kişidir; kızkardeşine göre konuşması daha bir saygın, dinlenebilirdir. Kızın söyledikleri ciddiye alınmadığı gibi, konuşmasına da *"saçı uzun aklı kısa"* denilerek pek izin verilmez. Erkek çocuğa soyadın sürdürümcüsü olarak bakılırken, *"kaşık düşmanı"* olarak görülen kız için, iyi bir kısmetin çıkıp bir an önce *"başgöz olması"* dileğinde bulunulur. (Bu belirttiklerimiz 'belirli' ve 'verili' bir kadın kategorisi içinde değerlendirilmelidir).

Ailesi tarafından bir an önce evlenmesi istenen kız, küçük yaşlardan itibaren *"kadınlık"* üzerine ilk derslerini almaya başlar. Annesinden, bekaretini kocası olacak erkekten başkasına vermemesi, mutluluğun evlilikten geçtiği, kocasını mutlu etmesi gerektiği üzerine öğütler alır, doğrunun bu olduğuna giderek kendisi de inanır!

Kız çocuk evleneceği güne kadarki sürede yaşamını baba koruyuculuğunda sürdürdüğünden, o da bir an önce ev baskısından kurtulup, kendi yuvasının kadını olmak ister, *"kendini seven"*, *"kendinin olacağı"*, *"kendini vereceği"* *"güçlü erkeği"*ni düşler durur. Çocukluktan itibaren ataerkil ilişkilerin egemenliğinde büyüyen erkek ise, buyurganlığı öğrenerek yetiştiğinden, birlikte olduğu kadının kendi buyruğunda olmasını, sözünü dinlemesini bekler.

Buyrulmayı kabullenerek yetişen kız, artık erkeklerin nesnesi olup, onları da kendisinin öznesi olarak görür, böylece alınyazısı çizilmiş olur.Erkek ise hikmetinden sual olunmaz üstünlüğüyle, alınyazısını çizen kişi olma rolünü oynar. Hiç kimsenin de aklına bu senaryoyu kim yazmış gibi bir soru gelmez.

Evleneceği güne kadar kimseyle cinsel ilişkide bulunmayıp, kendini evleneceği erkeğe *"saklayıp"*, yalnızca ona *"teslim"* olacak olan kız, günün birinde biriyle evlenir. Artık beklediği an gelmiş, mutluluğun kapısı kendisine açılmış, sabrın sonu selamet olmuştur. Mutluluğun bir an önce yuvasına girmesini bekleyen genç kız, pardon kadın, ne menem bir şey olduğunu kendisinin de pek bilmediği mutluluğun, kapıdan girmediğini görerek, umutsuzluğa düşer ve kocasının istekleri doğrultusunda yaşamını sürdürür. Artık babasının yerini kocası almıştır; cinsel ilişkiyi kocasına kendini vermek olarak algılayıp (zaten cinsel yaşamda kocasının da kendisinden istediği tek şey budur), saçını çocuklarına *"süpürge"* ederek, yuvasının bütünlüğünü, kocasının dışarıdaki kaçamaklarına göz yumarak sürdürür. Böylece geleneksel normu yeniden üreterek yaşamını sürdüren kadın için, düşler yerini gerçeğin soğukluğuna bırakmış, yaşamı giderek tekdüzeleşmiştir. Genç kızlık çağının düşlerinde yaşattığı erkeği, okuduğu romanlarda aramaya başlar. Genç kız, bekaretini korumak için erkeklerden uzak durduğundan, yaşamaktan çekindiği aşkları, ancak romanlardan okuyup doyuma ulaşır. Evli bir kadın ise, yaşamının tekdüzeliğinden kurtulup, evlilikte bulamadığı mutluluğu, genç kızlık çağının düşlerine yeniden dönerek bulma arzusuyla okur.

Basınımızın soruna yaklaşımından yola çıkarak, konuyu *"aşk romanları"* açısından biraz daha kurcalamakta yarar var. Buraya kadarki bölümde, kadının yetiştirilmesi ve düşleri üzerinde durmaya çalıştım. Şimdi de, bu umutsuz düşlerin, umut tacirlerince ne şekilde ele alındığı üzerinde durmaya çalışayım.

Hürriyet gazetesinin 25 Ağustos 1983 günkü *"mini dizi"*sinde, kadınların niçin *"aşk romanı"* okudukları bakın nasıl yorumlanıyor: *".. Kadın her zaman, her yerde ve her koşulda kadındır. Hep aynı hayal peşinde yaşar..* **Aşk** *ve* **şefkattir** *aradığı. Gerçek yaşamda bulamaz bu aradıklarını, ve bunları romanlarda, filmlerde bulup yaşatır hayalinde. Romantiklik onun* **kanında, canındadır.** *Ondan asla vazgeçmez. En kültürlü, en ileri görüşlü, en gerçekçi kadının bile romantik bir yönü vardır. İşte bu yüzden, günde iki saatini alan bu küçük kitaplara kaptırır kendini"*. Burada *"günlük, müstakil"* gazetenin yorumu ciddiye alınmayacak gibi değil. Bu yorum, romantikliğin kadının **doğasında** olduğu, ondan vazgeçemeyeceği ve *"kanındaki"* bu romantiklikten dolayı bu kitapları aldığıdır. Yoksa onlar öyle demek istemiyor da, ben mi öyle anladım. Herneyse, başta da belirttiğim gibi, bunun kadının doğasından değil, yetiştirilme koşullarından kaynaklandığını, kadının iç etkeniyle dış etkenini oluşturan ilişkiler sisteminin karşılıklı dönüşümü sonucu, geleneksel normun biçimlen-

dirdiği kadının kanındaki romantiklikten kurtulacağını belirtmekle şimdilik yetiniyorum.

Gazetenin, en çok hangi yaştaki kadınların *"aşk romanı"* okudukları sorusu ise şöyle yanıtlanıyor: *"Pembe diziler, daha çok 35-45 yaşlar arasındaki kadınlara hitap etmektedir. Biraz boğucu bir yaşam süren, çalışan, birkaç çocuk sahibi kadınlardır bunlar. Onların tek düze hayatlarında heyecan veren, kendilerine özgü ve mutlu bir dünya yaratmalarına yardımcı olan roman türüdür bu. Ancak günümüzde genç kızların da aynı derecede pembe romanlara ilgi gösterdikleri görülüyor"*. Pembe romanlar okuyup, pembe düşler gören bu kadınların, romanlarda bulduklan şeylerde hep aynı. Ne yaparsınız, ne de olsa talep arz sorunu! Bakın bu konuda aynı ankette çıkan yazıda ne deniyor: *"Bu romanlarda tanıdığımız erkek tipleri hep birbirinin aynı,* **üstün, güçlü, kadına hakim** *erkek tipi bu. Demek ki kadınlar ne olursa olsun hayallerinde hep bu tür bir erkeği yaşatıyor ve arıyorlar"*. Gazetenin bu yorumunu, ankete verdiği yanıtla, kadın okurlardan biri haklı çıkartmaktadır *"Erkekte aradığım.. her şeyden önce şefkat ve anlayıştır. Bunu gerçek yaşamımda bulamadım şimdiye kadar.. Ama bu kitaplarda o erkekler her an yanıbaşımda.. Gerçek hayatta beni hayal kırıklığına uğratan erkeklere karşılık, bu kitaplardaki erkekler asla beni umutsuzluğa düşürmüyorlar. Onlar her zaman* **güçlü, dürüst, iyi kalpli** *ve* **sadıktırlar***"*. Kadınlar görüldüğü gibi, hem güçlü, hem de sadık bir erkek arıyorlar. Güçlü olacak, kendisini yönlendirecek, sadık olacak kendisine kalacak, ne diyelim Allah versin! Kadınların sadık bir koca, daha doğru bir deyimle evlenecekleri erkeklerin de kendileri gibi *"el değmemiş"* olmasını isteyip, düş kırıklığına uğramalarından yararlanmasını bilen diyelim, Barbara Cartland'ın bu konudaki görüşleri 9 Kasım tarihli TAN gazetesinde bakın nasıl: *"Romanlarımın başarısının gizi, tiplerimin evlenmeden asla ilişki kurmamalarıdır"*. Aynı gazetede romanlarının satış gizini, bizi haklı çıkaracak biçimde şöyle açıklıyor: *"Romanlarımda kadın kahramanlarım her zaman tüm kadınsı özelliklere haiz, erkekler-se güçlü, kararlı,* **"erkekçe"** *olan karekterlerdir"*.

Genç kızlarımızın, *"ideal erkek"* arama düşleri genelde değişmediği sürece, Barbara Cartland'lar sürüm sağlamayı sürdürecektir!

DIŞARDA

İlknur'a

gözlerimi kapıyorum
içimden sayıyorum
üçe kadar
bir...
iki...
üç üveyik
kalkıyor yamaçtan
-dur! zamanı değil
ayrılıktan sözetmenin-
sonra mavi
sonsuz mavi
ve toprak
toprak sevecendir
insan kadar bilir
hüznü

gözlerimi kapıyorum
üç üveyik
kalkıyor yamaçtan
sonra yeşil
yeşil yürüyor dallara
yeşil çıldırtıcıdır
-dur! zamanı değil
ayrılıktan sözetmenin-
bir silah patlıyor
üveyikler pırpır
bir ben kalıyorum yamaçta
sonra
ne yeşil
ne toprak
yalnızca
kuru
solmuş
bir yaprak
bir de vurulmuş kızıllığı alnımın
yatıyor yerde yaşamı avutarak

İbrahim metin

28 - 29 NİSAN 1960

Erdoğan Aslanoğlu
İsmail Tanak
Kürşat Yıldız

TURAN EMEKSİZ

...

28
Nisandı
Yavri
Hey!
Ham
Meyveyi
Kopardılar
Dalından.

ENVER GÖKÇE

"Zulmün topu var, güllesi var, kalesi varsa
Hakkın da bükülmez kolu, dönmez yüzü var" diye gelişiyordu gösteriler; 1950'nin demokrasi havarisi iktidarına karşı, 27 Mayıs 1960 öncesinde.

Çok partili hayata geçişle birlikte, toplumun her kesiminde, demokratikleşme hareketleri coşkuyla karşılanıyor, durağan kitleler büyük hareketlenmeler gösteriyordu. Önceki yönetime olan tepkicilik DP saflarında toplanma şeklinde simgeleşiyordu. Halkın gözünde tüm sorunların, sıkıntıların halli demokrasininin kurulmasına bağlandığından Demokrat Parti, CHP tarafından beklenilmeyen ölçülerde, destek bularak iktidara gelirken aldığı 4,5 milyona yakın oy kadar -belki de daha- değerli bir desteğe; basınıyla, üniversitesiyle, hemen tüm aydınların desteğine sahipti. O kadar ki, bu aydınlar DP'nin iktidara gelişini, demokratikleşme sürecinde bir devrim olarak nitelendiriyorlardı.

1-2 yıllık balayı döneminden sonra yönetim güçlü desteğini ağır ağır da olsa yitirmeye başlıyor. 1954'den itibaren ise eğri daha hızlı bir biçimde aleyhine gelişiyordu. Kitlelerin ekonomik sıkıntılarını CHP yönetimine tepkiciliğe dönüştürerek iktidara gelen DP'nin, desteğini yitirmesindeki en önemli neden, yapısının niteliği dolayısıyla kitlelerin ekonomik taleplerini cevaplayamaması, bu yüzden de giderek diktatöryal karakterini açağa çıkarmasıydı.

İktidara gelişinden itibaren uluslararası platformda Milli Kurtuluş mücadelelerine karşı tavır alan DP'nin bir bakanı. milli gelirin ilk kez (hemde % 9'a varan ölçüde) düştüğü 1954 yılında, yabancı sermayenin ülkeye girmesini "ana dava" olarak nitelendiriyor ve bunun için alınan kararları açıklıyordu. Gerek yabancı sermayenin girişini ve ithalatı destekleyici kararlar, gerekse tarım sektörü alanındaki büyük toprak sahiplerine yönelik uygulamalar, 1958'de ilan edilip 1959 Paris Antlaşması ile belgelenen ve iflasın ilanı anlamına gelen moratoryuma giden yolun taşlarını döşemekten başka bir anlam ifade etmiyordu. DP iktidarı her yıl daha fazla dış krediye ihtiyaç duyuyor, ancak her yıl daha ağır şartlarla -üstelik daha az oranda- kredi alabiliyordu.

Ekonomik politikaların sürekli iflası iktidarı giderek hırçınlaştırmakta, muhalefete tahammülsüz hale getirmektedir. Bunun sonucu olarak girişilen hukuk dışı uygulamalar, muhalefetin çok oy aldığı illerin cezalandırılmasından, muhalif bir partinin, sendika birliklerinin kapatılmasına kadar varıyordu.

Anti-demokratik uygulamalar özellikle aydın çevrede geniş bir karşı cephe oluşturmak, iktidar ise bununla mücadelenin yolunu yeni baskı tedbirlerinde görmekte, bu ise diyalektik süreç gereği karşısındaki muhalefeti her sefer biraz daha güçlendirmekteydi. Basın ve üniversiteden yükselen sesi bastırmak iktidar için giderek güçleşiyordu.

İktidar, basının muhalefetini, üzerindeki denetimi, sansürü koyulaştırarak, yayın faaliyetlerine son vererek; üniversitenin muhalefetini de, öğretim üyelerini yasalarla pasifize ederek, daha olmazsa görevden alarak önlemeye çalışıyordu. Ancak okullar çapında ve Türkiye genelinde dernekleşmiş bulunan öğrencilerin eylemlerini önlemek, ancak giderek artırılan polisiye tedbirlerle mümkün oluyordu.

Özellikle 1957 yılından itibaren artmaya başlayan öğrenci eylemleri bir teorik temele oturmaktan çok Cumhuriyet devrimlerini ve akademik hakları korumak biçiminde ortaya çıkan kendiliğindenci bir tepki niteliğindedir. Bu tepki, iktidarın antidemokratik uygulamaları ile birlikte her geçen gün biraz daha koyu bir özgürlük ve demokrasi mücadelesine dönüşmüş, gençlik bu süreç içinde giderek daha fazla politize olmuştur.

İktidarın bir yandan öğretim üyelerinin, bir yandan öğrencilere, bir yandan da her ikisinin ortak olarak bulunduğu üniversite kurumunun özerkliğine karşı giriştiği saldırılar öğretim üyeleri ile öğrencileri pratik bir birlikteliğe itmiştir. Bu birliktelik, üniversiteden yükselen muhalefet sesinin ve bunu bastırmaya yönelik girişimlerin yoğunluk kazanmasına neden olmuştur.

Yargının bağımsızlığının ve Anayasının kökten ihlali anlamına gelen "Tahkikat Komisyonu"nun kurulması öteden beri gelişip, filizlenen öğrenci hareketlerinde bir sıçrama nedeni teşkil etmiş ve 28-29 Nisan günleri '60 öncesi öğrenci olaylarının simgeleştiği günler haline gelmiştir. Bu simgeleşmenin bir nedenide olayların geniş çaplı oluşunun. asıl ve daha önemli nedeni Menderes iktidarının askeri birliklerinin, fiili müdahalenin uç noktasına varıp, öğrenciler üzerine ateş açmış olmasıdır. İstanbul'da Turan Emeksiz, Ankara'da Nedim Özpulat'ın öldürülmesi, onlarca öğrencinin yaralanması dahi, daha sonra öğrenci hareketlerinin gelişmesine engel olamamıştır.

Bu arada ekonomik sıkıntıyı olanca baskısıyla üzerinde hisseden geniş kitleler DP'den uzaklaşmaya başlıyor, halk edilgen durumdan çıkarak iktidara karşı -düzenlenen gösterilere katılmak, öğrenci hareketlerine karşı olumlu tavır almak biçimindeki dolaylı bir tavır içine giriyordu.

Halk içinde yayılan genel hoşnutsuzluğun "orduyu da önemli ölçüde etkilediği", verilen pek çok emire astlarca uyulmadığı bilinmektedir. Bu hoşnutsuzluk, aydınların yoğun muhalefeti, büyüyen öğrenci olayları orduyu aktif bir role itmiştir. Buna CHP'nin ordu üzerindeki etkisi de eklenince, uzun süreli bir baskı dönemi daha son bulmuştur, 27 Mayıs 1960 Türkiye'sinde.

"Vali Paşa'ya "Elebaşılarını versinler " dedi. "Ben de elebaşıysam, tutuklamaya benden başlayın" dedim....
Paşa orada ılımlı bir tavır aldı..."

"Arkadaşlarım kurşunlanmış, rektör Onar yerlerde sürüklenmiş, saldırıya uğramışım, okullara ateş açılmış. Eee..tepki göstermek çok anormal olmasa gerek..."

– 28-29 Nisan 1960'taki gençlik hareketleri sırasında Ankara'da SBF dekanıydınız. Olayları yaşamış biri olarak o günlerden söz edermisiniz?

FY- 28 Nisan, öğrenci olayları açısından bir patlama, bir dönüm noktası oldu. İstanbul'da rektör Sıddık Sami Onar yerlerde sürüklendi. Basına sansür kondu, ama haber kulaktan kulağa yayılıyordu. Biz de Ankara'da olayları öğrendik.

Olayların çıkış noktası; bir takım şüpheli (!) kişileri koğuşturmak üzere, iktidar tarafından, Tahkikat Komisyonu'nun kurulması idi. Bunun üzerine tepkiler baş gösterdi.

29 Nisan sabahı hergünkü gibi yürüyerek fakülteye gidiyordum. Hukuk Fakültesinin önü kalabalıktı. Çeşitli okullardan gelmiş öğrenciler *"Menderes İstifa"*, *"Hukuk Devleti"* gibi sloganlar atıyorlardı.

Rektör vekili telefon etti *"İstanbul'daki olayları protesto etmek için okullarda derslere girmiyorlar. Ne yapabileceğimizi görüşelim"* dedi. O zaman Ziraat Fakültesinde olan rektörlüğe gittik. Diğer fakültelerin dekanları da gelmişti. Rektör 3 dakikada bir telefon için çıkıyor, dönüşünde olayların genişlediğini haber veriyordu. Bir sonuca varılamıyor, bir yandan da vakit ilerliyordu. Sonunda *"hiç olmazsa okulların başında olalım"* denildi, fakültelerimize geri döndük.

Hukuk fakültesindekileri ikna etmiş, okula sokmuşlardı, Ancak hem içeri girenleri, hem de kalanları tedhiş havası yaratarak kovalıyorlardı. Havaya ateş açıyorlar, öğrencileri copluyorlardı. Hukuk fakültesinin içinde kovalamaca başlayınca korkan öğ-

rencilerden pencereden atlıyanlar oluyordu. Tıp fakültesi dekanı ile telefonda görüştük. Bize devamlı ambulans gönderdiler. Böylelikle yaralananlar hastanelere taşınıyordu.

"Binbaşı Ateş Emrini Uygulamamış"

Hukuk öğrencileri okullarına girince dışarıdaki kalabalık SBF'nin bahçesine birikti. Ama bu defa, Hukukluların başına gelenleri gördükleri için, içeri girmemekte kararlı idiler.

Sıkıyönetim Komutanı Namık ARGÜÇ olay yerine geldi. Bir binbaşıya ates emri vermiş. Ancak sonradan MBK üyesi olan binbaşı bayılmış-ya da öyle gözükmüş-emri uygulamamış. Bunun üzerine sıkıyönetim komutanı bizzat askerleri topladı, *"ateş"* emrini verdi. Fakülteye ateş başladı. Panik içinde herkes biryerlere kaçışıyordu. Ne yapacağımızı şaşırmıştık. İlk kez böyle birşeyle karşılaşıyorduk, herhalde korkmuştuk.

Daha sonraları hedef almadıklarını, havaya ateş ettiklerini iddia ederek kendilerini savundular. Ancak biz yukardan, ateş emri veren Argüç'ün koluyla *"daha aşağı, daha aşağı"* diyerek atışları idare ettiğini görüyorduk. Nitekim o sırada fakültenin önünde duran, fakülte arabasının tekerlekleri de kurşunlandı. Havaya açılan ateşle tekerleklerin kurşun alması herhalde mümkün değil.

Sonra baktık tam siper yatmakla birşey olmuyor *"Ne olacaksa olsun"* deyip kalktık. Odaları dolaştım. Heryerde büyük panik vardı. Kan lekeleri, kırık dökük, keşmekeş... Bu arada, ilginçtir, bir odada masanın altına sığınmış bir harbiye öğrencisi gördüm, telefonla olayları arkadaşlarına bildiriyordu.

— Haberci göndermişler SBF'ye....

FY- Evet. Olaylarla yakından ilgilendikleri anlaşılıyordu. Koridorda yürürken bir askerden cop yedim, tırnağım kırıldı, kanamaya başladı. Ben de karşılık olarak bir yumruk attım. Hemen odaya girdim, elimde sandalye, gelip bana saldırmalarını bekliyorum. Halbuki asker o sırada benim yerime, önüne çıkan Aziz Köklü'ye hücum edip hıncını ondan almış.

"Size Verecek Elebaşım Yok..."

Sıkıyönetim Komutanına gitmeye karar verdim. Namık Argüç, Vali Dilaver Argun, Emniyet Genel Müdürü hepsi gelmişler, Cebeci kavşağında bekliyorlardı. Yanlarına gittim. *"Paşa istediğin oldu. Öğrenciler içeri girdiler. Şimdi kan gövdeyi götürebilir. Artık sen askerini çek, ben de öğrencileri evlerine yollayayım"* dedim. *"Yollarda yine gösteri yaparlar"* dediler. *"Yapmazlar. Sorumluluğu üzerime alıyorum"* diye karşılık verdim. Vali, Paşaya *"Elebaşılarını versinler, öyle boşaltalım"* diye söze karıştı. *"Size verecek elebaşım yok. Elebaşı bensem tutuklamaya benden başlayın"* dedim. Paşa orada ılımlı bir tavır aldı. Benim koluma girerek birkaç adım onlardan uzaklaştırdı. Pazarlığı kestik. Emniyet Müdürünün polisleri, subayların askerleri çıkarmasına, benim de öğrencileri göndermeme karar verdik.

Okula döndüm. Diğer arkadaşlarla beraber öğrencilerle konuşup, sorumluluğu üzerimize aldığımızı, bilinçli hareket edeceklerine inandığımızı, dikkatli olmalarını söyledik. Olay çıkmadı...

Malûm Devirde Yasak Olan Resim

O gün gençlik görülmemiş bir heyecanla sahalanmıştı

Paşanın ikircikli tutumu belki de geleceği düşünmesindendi. Zaten bir çok ordu mensubu da durumdan hoşnut değildi. Nitekim ertesi sabah hiçbir şey olmamış gibi, Namık Argüç birkaç subayla fakülteye geldi. Beraber çay içtik. Aslında kovmam gerekirdi, ama yapamadım. Biraz lafa tutalım, bu sırada işi çıkar gider diye düşündüm. Biraz sonra bir subay geldi, *"Paşam Gazi Eğitim önünde olay çıkmış, çatışma başlamış"* dedi. İzin isteyip ayrıldılar.

Bir iki gün sonra bir hemşerim geldi. Oğlu bizde öğrenciydi. 29 Nisan akşamı eve gittiğinde, girer girmez, oğlu kendisine *"Bana bak baba. Devlet bu silahları size ilim yuvalarına ateş edesiniz diye mi verdi, yoksa düşmana karşı yurdu savunmak için mi?"* diye öfkeyle çıkışmış. Bana *"Eğer oğlum bunun onda birini bana 6 ay evvel söylemiş olsaydı, ezer gebertirdim. Ama elimi omzuna koyup yatıştırmaya çalıştım."* Bugünler geçer oğlum, üzülme dedim dedi.

— Orduda da iktardan hoşnut olmayanlar artıyor galiba... Peki bu sırada halkın olaylara bakışı nasıldı?

FY- Fakültenin karşısındaki evlerden birinde misafir olan yaşlı bir bayan, memleketi Kayseri'ye gidince her önüne gelene gördüklerini anlatıyor. Çatışmalar, saldırılar, ambulanslar derken dinleyicileri ağlatıyor. Polise yansıyınca komiser yanına çağırtıyor *"Teyze sen böyle böyle yapıyormuşsun"* deyince *"Tabii anlatıyorum, istersen sana da anlatayım evladım"* deyip uzun uzun anlatıyor. Komiser dinliyor, sonunda *"İyi teyze, sen anlatmaya devam et, ben duymamış olayım"* deyip kadını gönderiyor.

"SBF Ziyaret Yeri Haline Geldi..."

— Olayların yankısı ne oldu?

FY- SBF'de kurşun izleri, kan lekeleri, cam kırıkları kaldı. Ertesi gün herkes gelip seyretmeye başladı. Duyanlar ziyarete geliyorlardı. Ankara'ya gelenler SBF'yi görmeden memleketlerine dönmüyorlardı. Durum iktidar için rahatsız edici hale geldi. Konuyu Menderes'e, büyüklere iletiyorlar. Rektör vekili izleri sildirmemizi istedi. *"Tahsisatımız yok"* dedik. Sıkıyönetimden geldiler, fotoğraf çekip, didik didik arayıp tesbit ettiler.

Biz de kırık, kurşun deliği bulunan camları iki yanından pul kağıtlarıyla yapıştırıp sandıklara kaldırdık. Duvar-

Şehitl
Halk da gençler
rıyor: «İstifa et
kurşunu ile delik deşik
Fakülte duvarları
bu kız talebenin arkasından ateş
giren kurşun köprücük kemiğini kırdı

ların etrafını tel örgütlerle çevirdik. Sözüm ona zabıt tutuyoruz. Bütün izler yerinde duruyor, gelen giden seyrediyor.

— Propogyandaya alet oluyor....

FY- İktidar da öyle düşünüyor herhalde. 19 Mayıs gecesi saat 24'te telefon çaldı. Menderes'in filan numaradan benimle görüşmek istediğini söylediler. Numarayı çevirdim.

"Menderes: Bu Mülkiye İçin Şeref Midir?"

Karşıdan Menderes *"Fehmi bey, kurşun izlerini sildirmek istemiyormuşsunuz"* dedi. *"Hayır"* dedim. *"Tahsisatımız yok. Gelirse sildiririz. Tahkikat yaptırıyoruz"*. Menderes sinirlendi *"Neyi tahkik ettiriyorsunuz? bu Mülkiye için şeref midir?"* dedi. *"Evet, şerefttir"* dedim ben de. Sinirli bir tonda *"Hayır şerefsizliktir"* dedi. Biz böyle Hacivat Karagöz gibi *"Şereftir" "Şerefsizliktir"* diye bağırıyoruz. Sonunda *"Adnan bey, bu yargıyı tarihe bırakalım"* deyip telefonu kapattım. Artık, gelip beni götürürler diye eşyalarımı hazırladım, bekliyorum. Gelmediler. Ancak ben rahattım, verilecek bir hesabım yoktu. Ama koskoca başbakan herhalde pek rahat uyuyamıyordu ki, gecenin o saatinde SBF ile uğraşıyordu.

— Öğrenci hareketleri sonra da devam etti...

FY- 5 Mayısta Kızılay'daki olaylarda bulvara bakan bir dişçideydim. Yukarıdan olayları seyrettik. Menderes'in tartaklandığını, Emniyet Müdürünün koluna girip zorla uzaklaştırdığını gördük. Akşam radyo haberlerinde ise başbakanın Kızılay'dan geçerken halkın sevgi tezahüratlarıyla karşılaştığı haberini dinledik.

29 Nisandan birkaç gün sonra Nusret Hızır'la karşılaştık. Fransa'dan bir grup kaymakamın geldiğini, ancak bunlarla yapılacak olan toplantının SBF'den DTCF'ya alındığını söyledi. Konu çok gizliydi. Nereden haber aldığını sordum, *"Kapıcıdan!"* dedi.

"Bakan Törene Makam Arabasıyla Gelememişti..."

— Halkın olaylardan habersiz olmadığını gösteriyor....

FY- Evet. Bir anımı daha anlatayım. Bir Japon profesöre fahri doktora verilecek, bu konuda DTCF'de büyük bir tören yapılacaktı. Yaşlı olduğu için oğlu olan, başka bir profesörü göndermişti. Ancak o civcivli günlerde olay çıkmasından çekinmiş olacaklar Rektörlükte 10-15 kişiyle küçük bir tören yapıldı. Japon profesör törendeki konuşmasını alaylı bir cümleyle bağladı *"Bu muhteşem töreni dönünce, bütün ayrıntılarıyla babama anlatacağım"*. Törenden sonra Milli Eğitim Bakanı beni bir köşeye çekip *"Fehmi, işler berbat. Dün makam arabasıyla Esenboğa'ya giderken yanımdan gelen geçen şöförlerin hakaretine uğradım. Bugün buraya makam arabasıyla gelemedim"* dedi.

— Oysa iktidara karşı tepkinin dar bir kesimden, üniversite, ordu ve basından kaynaklandığı savunulur. Sormak istediğimiz bir soru daha var. Öğrenci hareketleri iddia edildiği gibi muhalefetin yapay bir yönlendirmesi miydi?

FY- Şunu söylemek isterim. DP'yi 1954 yılına kadar SBF dahil tüm aydınlar destekledik. Askeri, köylüsü, kentlisi, herkes 14 Mayısta DP iktidarını sevinçle karşıladı. 14 Mayısı izleyen günlerde DP'ye bir ömür biçseydik, % 99'umuz 50 yıldan aşağı düşmezdik. Ama sevildiklerini bilemediler. Devrimlerden ödün verdiler. Başka iş yokmuş gibi ilk olarak ezanı Arapça'ya çevirdiler, Said-i Nursi'yi el üstünde taşıdılar, kadillaklarda bütün yurtta gezdirdiler. Kur'an kursları, imam hatip okulları...

DP iktidarı kısa zamanda tepki topladı. Belki muhalefet de bundan yararlanmış olabilir, ama öğrencilerin tepkisi kendiliğindendi.

— Olaylar sırasında öğretim üyelerinin öğrencilerinin yanında olduğunu görüyoruz. Günümüzde iki karşıt grup gibi algılanan bu iki kesimin o günkü ortak tavırlarının nedeni neydi?

FY- Arkadaşlarım kurşunlanmış, rektör S.S.Onar yerlerde sürüklenmiş, saldırıya uğramışım, okullara ateş açılmış. Eee... tepki göstermek çok anormal olmasa gerek.

— Çok teşekkür ederiz.

Cüneyt Arcayürek'le Söyleşi Cüneyt Arcaürekle Söy

"BASIN VE GENÇLİK 27 MAYIS ÖNCESİNİN SOMUT SAVAŞIM GÜÇLERİYDİ"

— Sayın Arcayürek, bildiğimiz kadarı ile siz de 1960 öncesi DP iktidarının basına karşı olan anti-demokratik tutumundan payını alanlardansınız. Yine biliyoruz ki 1947 sonrasında yaşanan demokratikleşme sürecinde, hemen tüm aydınların da desteğini alarak, iktidara gelen DP yönetimine karşı özellikle 1954 sonrasında yoğun bir muhalefet gelişti. Bu muhalefet cephesinde çok önemli bir fonksiyonu yerine getiren aydınların gelişen tepkisi hangi temellerde oluşmuştu?

CA-1950'de genç insanlardık. Özgürlükçe demokrasinin kurallarını biliyor, ama, Türkiye'de hiç uygulanmadığı için nasıl bir sonuç vereceğini, bu koşullarla iktidara gelen bir partinin nasıl bir yöntem izleyeceğini bilmiyorduk. Ama, bir umudumuz vardı:

Köklü bir parti olan, *"devlet + parti"* fikrinin simgesi haline gelmiş olan CHP'nin karşısına çıkan Demokrat Parti'nin söylediği özgürlük türkülerini içimize sindiriyorduk. Bu ülkede insanca yaşamı vaadeden, söz, yazı özgürlüklerinin alabildiğine yerleşeceğini, basının *"yatak odalarına değin girerek"* görevini sürdüreceğini söyleyen bir siyasal kuruluşa nasıl bağlanmazdık?..

Çünkü, ülkenin *"hatasıyla sevabıyla"* her türlü sorumluluğunu yıllar yılı üstlenmiş olan CHP'nin, demokrasinin öngördüğü koşullarda ne fikir, ne söz, ne de basın özgürlüğüne özlediğimiz anlamda değer vermediğini somut örnekleriyle hemen her gün yaşıyorduk. Gazetelerin, bırakınız yasal yollardan, bırakınız sıkıyönetim uygulamalarından dolayı kapatılmasını, bir basın-yayın genel müdürünün buyruğuyla yayından kesildiği günlerden geliyorduk.

Basın yasası sürekli değişiyordu. Basını daha sıkıya alabilmek için CHP çoğunluğu titizlik gösterirdi.

Bu koşullar altında CHP'ye karşı ülkenin bütün aydınlarının bir cephede birlik olmaması olanaklı mıydı?... Elbette, değildi.

O nedenle, çeşitli eğilimlerde fikirler CHP'ye karşı DP'de toplanmıştı.

1950'de halkın oylarıyla CHP gitti, yerine taze bir iktidar, DP aldı. Umutlarımız gerçekleşmişti. İlk günler bu değerlendirmenin bütün olanakları önümüzdeydi.

DP, iktidarının ilk yıllarında daha önceki tutumuna aykırı düşecek bir davranış göstermedi. Yalnız bir sızlanış içindeydi.

"Artık DP Gem Almaz Biçimde Basına Karşıydı."

Kimi zaman, basın, yeni iktidarın kimi uygulamalarına karşı vaziyet alıyordu. Demokrat Parti önderleri-Türkiye'de hemen her iktidar değişiminde olduğu gibi-yeni bir iktidara karşı bu denli eleştirinin yapılmamasını istiyorlardı. Oysa, hemen her iktidarın daha ilk aylarda yaptığı hataları daha sonra düzeltmek zorlaşırdı, daha ilk günden eleştirinin yöneltilmesiyle o iktidarın hatalarını pekiştirmesinin önüne geçmek olanaklıydı.

Fakat, DP iktidarı ilk dört sene milletle bir balayı geçirdi kuşkusuz. Ne ki, balayının verdiği güvenli hatalarını da kabul etmez bir tutum benimsedi. 1950 genel seçimlerinden sonra yapılan yerel seçimleri de büyük farkla kazandıktan sonra, *"millet adına yaptığı uygulamaların eleştirilmez, üzerine tartışılmaz önemde"* olduğu gibi bir yargıya sürüklendi. Madem ki, diyordu DP iktidarı, millet ne yaparsak oylarıyla bizi destekliyor, bu eleştirilerin hepsi millete karşı çıkan, onun dileklerini kabul etmez görünen çabalardır.

Elbette, mantığın derinlerinde yatan düşünce bu olunca, basınla DP yöneticileri arasındaki ayrılık giderek büyüyecekti. Büyüdü de.

1954'lere doğru, artık DP gem almaz biçimde basına karşıydı.

1950 öncesinin parlak vaadleri bir süre sonra ortadan kalkmıştı. Basınla iktidar arasında adeta bir *"sağırlar diyalogu"* başlamıştı, tırmanmıştı.

DP iktidarı, 1950'de iktidara geldiğinde şanslı olacak bir ortam bulmuştu. Geniş halk kitlelerinin gereksinmeleri yıllardır kulak ardı edilmişti. Ülkede ekonomik ve sosyal gelişimler o denli değişikti ki, halk, hemen her açıdan geri kalmıştı. DP'nin liberal anlayışı birden bir değişim yarattı. Ayrıca, Türkiye'nin çeşitli yörelerine açılan *"kalkınma hamleleri"*nin hemen her yerde olumlu karşılandığı da bir gerçekti. Geri plana atılmış halkın birden ön plana çıkarılmasıyla DP'nin yurt düzeyinde *"yeni bir açılışın öncüsü"* olduğunu-halk açısından-yadsımak olanaksızdı. Karayollarının yapımına hız verilmesi, köylünün ürününün değerlendirilmesi, bürokratik kesime daha dolgun ücret ödenmesi gibi girişimler DP'ye ilk dört yıl

geniş çapta *"prestij"* sağladı.

Dış ülkelerden de Türkiye'ye kimi yardımların akması bu gelişimin önemli anahtarıydı. Başta Birleşik Devletler ve sonra batı ülkeleri Türkiye'nin stratejik konumunu da göz önünde tutarak, yardım konusunda *"cimri"* değillerdi.

Bu dört yılın hemen her alanda yol açtığı yeni girişimlerle DP, 1954 seçimlerine alabildiğince güçlü giriyordu. Fakat, basınla aydın kesim bu gidişin bir sonu olabileceğini, yapılanların daha çok partisel açıdan yapılan değerlendirilmelerle yönlendirildiğini söylüyordu.

İçerde ürünlerin kimi zaman güçlü, kimi zaman düşük oranda olması, sıkıntıları da giderek büyütüyor, enflasyon başını kaldırıyordu.

Türkiye'nin dört yıllık bu hesapsız açılışından, başta ABD'nin *"tedirgin"* olduğu bir sürece giriyorduk 1954'de.

"Tepkiler Giderek Büyüdü"

Hiç unutmam, Amerikan yardımının miktarı üzerinde 1954'de muhalefetle iktidar arasında kesin bir tartışma vardı. CHP muhalefeti verilecek yardım rakamını küçültmeye çalışırken, iktidar, bu rakamı daha büyük göstermek için çabalıyordu. Çünkü, ABD yardımı, Türkiye'nin içinden hiç bir dönem çıkamadığı ticari denge açığını kapatıyordu.

1954'lerde, Türk aydını, basını DP'den umduğunu bulamıyanların tepkisi içindeydi. Milletten aldığı oylarla herşeye *"kadir"* olduğunu varsayan DP önderlerinin tutumuyla, ekonomik, sosyal ve siyasal gerginlikler büyüdü , 1960'lara değin gelindi. Fikir, söz ve yazım özgürlüğünün kısıtlanmaya çalışılmasıyla, aydın ve basın kesimindeki tepkilerse giderek büyüdü.

"Dört yılda bir seçim yapılmasıyla dilenen ölçüde demokratik yaşam gelmiş sayılmaz"

— 27 Mayısı izleyen ilk günlerde, Cumhuriyet gazetesindeki bir karikatürde, *"ordu, basın ve üniversite"***yi temsil eden el figürlerinin altına** *"söz milletindir"* **ibaresi yer alıyor. İfadesini bu karikatürde bulan ve o dönemde sık sık işlendiği görülen bu temada, ordu, basın ve üniversitenin 27 Mayısta bir sacayağı rolü oynadığı vurgulanmaktadır. Sizce basın ve üniversitenin, 27 Mayıs öncesinde ve 27 Mayıs sonrası düzeninin oluşumunda gerçek rolleri neydi?**

CA-*"Söz Milletindir"* ibaresinden biz neyi amaçladığımızı demokrasiye geçtiğimizden bu yana bir türlü yerli yerine oturtamadık gibi geliyor bana. 1923 TBMM'sinden bu yana, Millet Meclisi başkanlarının arkasında *"egemenlik kayıtsız şartsız milletindir"* sloganı yer almıştır. Egemenliğin *"kayıtsız şartsız"* milletin olduğunu belirlerken, acaba dört yılda bir özgür seçim gerçekleşmesini mi amaçlıyoruz? Bir demokraside yalnızca özgür genel seçimin yapılmış olması o demokrasinin bütün kurallarıyla uygulandığını göstermez bence. Demokrasilerin yazılı olduğu kadar yazılı olmayan kimi kurallarını içine sindiremeyen bir yönetici kadronun varlığı o ülkede duyuluyorsa, o zaman dört yılda bir seçimin yapılmasıyla o ülkeye dilendiği ölçüde demokratik yaşam gelmiş sayılmaz.

Basının 27 Mayıs ihtilaline gelişte çok önemli bir etken olduğu yadsınamaz. Elbette, kimi koşullar da basının haklılığını destekler içerikteydi. Ekonominin giderek bozulması, özelde enflasyonun tırmanması, halkın bulmaya çalıştığı *"refahın"* yerini yeni sosyal çalkantıların alması, basının eleştiriye dönük davranışını güçlendiriyordu.

İçinde bulunduğu koşullardan kendisini soyutlamayacak bir ordunun, bu eliştiri furyasından etkilenmemesi düşünülemezdi. Siyasal güç olarak CHP'nin, özellikel İsmet Paşa'nın verdiği savaşım ise, bütün oluşturmaların *"siyasal mihveri"* haline gelmişti.

Türk gençliğinin bu koşullardan etkilenmemesi de söz konusu olamazdı. O zamanlar gençliğin kendine özgü kimi derneklerle, kimi kuruluşları pek önemsenecek düzeyde değildi ama, genç insanların gidişe karşı, hele üniversiteye karşı girişilen anlamsız davranışlardan etkilenmemesi düşünülemezdi. Gençlik sokağa taştı ise, bunda iktidarın aldığı kararların da önemli etkisi vardı. 27 Mayıstan önce, gençlerin sokağa taşmaları, basının etken savaşımı gerçekleşiyor ve 27 Mayıs İhtilali olunca, bu önemli etkenlerin amacını Silahlı Kuvvetler simgeleştirmiş oluyordu. Böylece 27 Mayısa Özgü *"Basın gençlik ordu ele"* sloganı doğmuş oldu.

Basın ve gençlik, 27 Mayıs öncesinin somut savaşım güçleriydi. İktidarın hatalarına karşı toplumun tepkilerini somut olarak kanıtlayan kesimlerdi.

— 27 Mayıs sonrası basınında, 27 Mayısa giden yolun sondan bir önceki adımı sayılan ve öğrenci hareketlerinin doruk noktasına ulaştığı 28-29 Nisan günlerini 27 Mayıs hareketi içinde nasıl değerlendiriyorsunuz?

CA- O günün koşullarında öğrenci hareketlerini olumsuz gözle değerlendirmek olanaksız. Türkiye'de ileriye açılışın önderi olan güçlerden biri olarak gençlik, görevini yapıyordu. Geriye dönüşü elinin tersiyle itiyor, dahaönemlisi demokratik özgürlüklerin daha uygar düzeye gelmesindeki etken rolünü yükleniyordu. Gençlik hareketlerini, gençliğin gerçek içeriğiyle ele almamak her zaman bir hata olmuştur Türkiye'de.

"Türk halkının fikir tartışmalarına karşı olumsuz bir tavrı olamaz"

— O günleri yaşamış bir gazeteci olarak, halkın gerek iktidarın uygulamalarına, gerekse bu bağlamdaki öğrenci hareketlerine karşı tutumunun ne olduğunu özetleyebilir misiniz?

CA- Halkın gençlik hareketlerine 1960'da karşı çıkmadığı, giderek bu hareketleri desteklemekte olduğu yadsınamaz bir gerçek. İktidarın kimi uygulamalarına karşı gençlerin gösterdiği tepkiyi halkın yadsıdığı ise, hiç söylenemez. Çünkü, halk, iktidarın bilerek ya da bilmeyerek yarattığı siyasal, ekonomik ve sosyal kargaşayı özenle gözlüyordu. Bu gidişe karşı gençliğin tümüyle ve demokratik yaşam için karşı çıkmasını sevecenlikle karşıladığı söylenebilir. Halk, ne zaman ki, gençlik arasında ideolojik bölünmelerin silahla sokağa döküldüğünü gördü, o zaman, bu davranışlara kuşkulu, olumsuz gözlerle bakmaya başladı. Türk halkının fikir tartışmalarına, giderek fikir savaşımlarına karşı olumsuz bir tutumu olamaz. Bu tartışmaları destekler anlamda davranış göstermesi de olağandır. Ama, bölünmeler fikir alanından silahlı aşamaya geçtiği zaman, bunu kabul eder olması da düşünülemezdi. Açık oturumlarla, kimi gazete ya da dergiler eliyle karşılıklı fikirlerin çatışması olgusuna, halk neden karşı çıksındı?

O bakımdan, 27 Mayıs öncesi gençlik hareketleriyle daha sonra örneklerini gördüğümüz silahlı ve örgütsel çatışmalara benzeri gözle bakmamak gerekiyor.

— Çok teşekkür ederiz.

AÖS: YASAKTIR YURDU

M.Umut Utku

Mikrofondan tok ve hırıltılı bir ses yükselir. Kulak veren (en azından dikkatini yoğunlaştıran) pek yoktur.

"Saat 10'da yataklarınızı düzgün olarak yapıp bloğu terediniz. Odalar temiz ve düzenli olacaktır."

"Dikkat! Saat 12'de elektrikleri söndürünüz." İşte bazen bu duyurudan bir birbuçuk saat sonra denetim yapıldığı haberi yayılır. Haber, öğrencileri alışılmamış bir çabukluğa iter. Odalar, hızlı bir devinimle kaynar. Her öğrenci dolabını açıp ilk kontrolü gerçekleştirir. Dolap kapılarına asılan *"yavru"* fotoğrafları bir bir indirilir. Kitaplar, büyük bir özen ve şüphe ile gözden geçirilir. Oysa gelen denetimciler, dolap açmazlar. Çünkü dolaplar gündüzün öğrencilerin yurtta olmadığı saatlerde denetlenir. Gelen denetleyiciler yatak kontrolü yapma yoluyla bloktaki yabancı (?) ları arıyorlardır.

Bazen de blok kapılarında ilginç duyurular ile karşılaşırsınız. İşte bir temizlik denetiminden sonra asılan bir duyuru:

"217: Sizlere teessüf ederim."

"220: Dün daha iyi idi. Çok kötü."

"113: Odanız size yakışmıyor."

"112: Bu saygısızlığın cezasını göreceksiniz."

"Yaptığım kontrol sırasında salonun, Sirkeci'nin en pis kahvesini bile geçtiğini..."

"Kılık-kıyafet yönetmeliği ile ilgili emirlere uymayanlar yurttan atılacaktır." (Kurallar yerlerini yavaş yavaş emirlere terk ediyor.)

"Dolap yönetmeliği ile ilgili kurallara uymayan öğrenciler hakkında yasal işlem yapılacaktır."

"Kat ve etüt sorumlularının uyarılarına riayet ediniz."

Söz konusu sorumlular, nasıl seçildikleri ya da atandıkları bilinmeyen bir grup öğrencidir.

★ ★ ★

Etrafının dikenli tellerle çevrilmiş olması, içerde yasaklı duyuruların yapılması sizleri yanıltmasın. Burası bir tutukevi ya da toplama kampı değil. Burası Yurt-Kar'a bağlı Atatürk Öğrenci Sitesi.

İstanbul'da Cevizlibağ-Beşevler bölgesinde yer alan yurt, 10 bloktan oluşmakta. Yurdun fiili kapasitesi 3570, kayıtlı öğrenci sayısı ise 3552 kişi.

Ülkemizin en büyük öğrenci yurtlarından biri olan AÖS kalabalık olmanın kendisine tanıdığı olanaklar bakımından diğer yurtlara oranla en şanslı, fakat aksaklıklar ve sorunların da en kabarık olduğu yurtlardan biridir. Hemen anımsatalım. Aksaklıkların büyük çoğunluğu da olanakların işlevlerinin olumsuzlaşmasına neden oluyor....

Şans dedik de.... Böyle şans yurda giremeyenlerin başına. Zira girebi-

lenler bin kere pişman... Yurt iki büyük yemek salonuna sahip. Ama ne salon! Yarım saat kuyrukta bekledikten sonra, yenilmeyecek yemekleri yalnızca sulu ve sıcak bir yemek yemiş olmak için yiyebilirsiniz. Öyle sıradan yemekler değillerdir ha! Şimdiye değin haber konusu olmadıkları gazete ve dergi bırakmadılar. Önceleri tavuk bile çıkardı. Lokantaların artık olarak niteleyip kullanmadıkları kanat ve bacakları yemekhane sahipleri çok ucuz bir fiyata alırken, öğrenciler de tavuk niyetine atıştırırlardı. Cumhurbaşkanımızın geçen yılki ziyaretinden sonra kanatlardan kurtulduk. Fakat Cumhurbaşkanımızın, *"Çocuklara bunları mı yediriyorsunuz?"* diyerek şaştığı yemeklerden kurtulamadık. Yemekler defalarca Hıfzıssıhha'ya gönderildi. Ama yanıt alınmadı. Yemeklerde kurt çıktı. Sayın Genel Müdürümüz Şahap Ar *"askeri öğrencilik yıllarında aşçıların nasıl kazanlardan kepçeyle kurt topladıkları halde kurtların yine de tümden ayıklanmadığını"* ballandıra ballandıra anlatacak kadar konuyla ilgilendi. İlgilenme işi *" bu tür şeylerin doğal olduğu"nu* kanıtlama çabasından öteye gidemedi... Hani bazen *"şu yemekhanedekiler Özgül Kütle farklarını mutlaka biliyorlardır"* diye şüphelendiğim bile oluyor. Nasıl olmasın. Tabldota önce yemeğin taneleri aktarılır. Yemek suyu koyu bulanıktır. Sonra da yemeğin salçası süzdürülerek alınıp yemeğin üstüne bırakılır. Böylece salça ve yağ yemeğe karışmaz. Diğer yurtların aksine AÖS'te Yurt-Kur'un dağıttığı 45 TL'lik yemek kuponları kantinde geçerli olmuyor. Böylece, öğrenci istese de *istemese de* yemekhanede yemek yemek zorunda bırakılıyor.

Yurt'ta ayrıca iki çay salonu ve bu salonlarda birer renkli televizyon var. Televizyonun açık olduğu saatlerde oturmak için yer bulmak çoğunlukla olası olmuyor. Çay, başka sorun. Öğrencilerin özlemlerinden biri de, birgün şöyle çay denilebilecek bir çay içmek olsa gerek.

AÖS diğer yurtlarda bulunmayan bilardo ve satranç salonlarına da sahip. Hem bilardo salonunda bilardo oynayanlar öyle sıradan insanlar değiller. Askerî ve sivil erkândan tutun, öğretim üyeleri ve yazarlara kadar bilardo sırasına adlarını yazdıranlar arasında da birçok ünlü ve ünsüzle karşılaşmak olası. Bakarsınız *"İhsan Doğramacı, Erol Üçdal, Yaşar Kemal, Toktamış Ateş..."* gibi adlar sıralanmışta koca bir liste olmuş. Bu liste yöntemi sonradan değişmeseydi öğrenciler yazılmamış adlar bulmak gibi bir sorunla karşı karşıya geleceklerdi.

Yurt'ta açılan bir başka hizmet (ya da sorun) alanı da kitaplık. Öğrenciler, üç günlük bir süre için kitap alabiliyorlar.

Tüm bunların yanı sıra sinema salonu, dinlenme salonu, spor salonu, ayrıca her blokta bir hamam ve çamaşırhanenin varlığın da unutmayalım. 25 liraya iyi ya da kötü bir film seyretme, genişçe bir dinlenme salonunda (çok ve tok sesler arasında) oturarak dinleme ve sohbet etme, haftada en az iki kere banyo yapma olanağı... Bunlar diğer yurtlara oranla AÖS'ün sahip olduğu üstünlükler.

KURALLAR (YA DA YENİ BİR KARAKTER) ZİNCİRİ

Dış kapıda kimlik göstererek içeri girip on metre kadar ilerlediğinizde karşısınıza büyük bir metal tabela üzerine yazılı on maddelik yasaklar dizisi çıkar. Fakat eskimiş madeni tabela, yasakların da eskiden kaldığını gösterir. Zira bunlara eklenmiş, *"sonu yasaktır"*la biten *33* maddenin yanı sıra, blok kapılarına asılan bir o kadar yasağı da eklemek gerekiyor. AÖS'te öğrencilerin yaygın söyleyişiyle *"sessiz düşünmek dışında herşey yasak."* Başka bir söyleyişle, yasaklar dışında her şey yasak.

Gün olur yatak yönetmeliği, gün olur dolap yönetmeliği, gün olur *terlik* yönetmeliği(!) gibi yeni yasaklarla donatılmış ilginç yönetmeliklerle karşılaşırsınız. Örneğin, bloğun girişinde bir yatak örneği açılır. Tüm yataklar söz konusu örneğe göre yapılacak, terlikler (duyuru dili ile) *"yatak altının sol orta yerinde düzenlenmiş biçimde bırakılacaktır."* Yöneticiler sağ orta yer değil de sol orta yeri tercih ettiklerine göre, bunda bir keramet olsa gerek. Kimbilir belki de *"anarşi"* saklıdır bu düzenleyiş biçiminde.... Hem belki de 25 yaşına gelmiş bir *"çocuk"* (pardon! genç) yatağını ve dolabını düzenlemesini bilmiyordur! Ama istenilen düzenleyiş biçiminin dışında -iyi de olsa- yeni bir düzenleyişle dolap yatak düzenlemek... O da yasak olmalı. *'Belki'*leri çoğaltmak olası. Fakat bunlar gerçek neden değil, olamaz da.

Yurt içinde kimlik takarak dolaşmak zorunluluğundan tutun da, (öğrenciler bu kurala topluca uymuyorlar) geceleri elbise ile -pijama yasak- etütlerde ders çalışma zorunluluğuna ve sayısı 60'a varan yasağa kadar, bunlar yaratılmak istenilen yeni bir gençliğin (!) kişilik zincirleri, kromozomları. Yurt yöneticileri dayatmanın egemen olduğu bir sürecin edilgin insanlarını yaratma çabası içinde. Sustuğu için uslu, yalnızca tabî olduğu için uyumlu, gözlerini kapattığı için düşçü insanı! İşte öğrencilerin sınırında yer aldıkları tüm bu kuralları koymaktaki amaç bu. Yani kişiliksiz bireyler yetiştirmek.

İnsanların toplu olarak yaşadığı her birimde kuralların olması kaçınılmazdır. Bu, bir arada yaşamanın ön koşuludur. Ama her kural birimi oluşturan bireylerin istencini yansıtmalıdır. Aynı zamanda her kural, üstten güden ve bireyleri kişiliklerinin gerisine çekerek sınırlayan bir içerik değil, tersine birim üyelerinin kendileri tarafından zorunluluklar, göz önünde bulundurarak konulmuş ve özgür bir alanda kişiliklerin gelişerek yeşerdiği ortamı yaratma gibi bir içerik taşımalıdır. Birinci durumda bireyler ya mutlak bir biçimde tabi olurlar ya da kuralsızlığı seçenek edinecek kadar tepkide bulunurlar. Bu durumda kuralı içten benimseme gibi bir durum kesinlikle sözkonusu değildir. Örneğin, öğrenciler, yatak yapma zorunluğunun olmadığı Cumartesi ve Pazar günleri yataklarını yapmamakta, kimlik takmamakta, nöbet saatlerini uyuyarak geçirmekte, odalarda sigara içmekte ve yemek yemekte gece etüdlere elbise ile inmekte, istenilen saatlerde elektrikleri söndürmemektedirler. Örnekleri çoğaltmak olası. Tüm bunlar kuralların benimsenip benimsenmediğinin ölçütüdürler.

Demokrasiye dönüş süreci AÖS'te belli bir kesimin meşrulaştırılması biçiminde kendini gösteriyor. Bunun en somut örneğini geçen haftalarda gördük. 3. blokta kat ve etüt

sorumluları ile blok doktorlarının tespiti için blokta barınan öğrencilerden habersiz seçme bir seçim (atama) yapıldı. Atanan 12 öğrenci, kısa zamanda geceleri yatakhaneleri denetleme biçiminde kendilerini gösterdiler. Geçmişte *'oba'* sorumluları olarak tanınan bu kesimden öğrenciler, denetleme sonuncunda öğrencilere (artı ve eksi biçiminde) not verme yetkisine sahiptirler. Üç kez eksi alan bir öğrenci ise yurttan atılıyor. Yurt idaresi ise *"sorumluların uyarılarına riayet edilmesi"* biçimindeki kurallarla söz konusu sorumluları destekliyor. Geçen yıl antidemokratik bir biçim ve ortamda seçilen öğrenci temsilcilerinin pratik hiç bir işlevleri yok. Bugüne değin hiç bir kararın altında öğrenci temsilcilerinin imzasıyla karşılaşılmadı. Dahası hiç bir toplantıda kendilerini öğrencilerin sorunlarını anlatırken, en azından temsilci sıfatıyla toplantıya katılırken gören olmadı. Söz, toplantılardan açılmışken toplantılardaki yöntemi anlatmadan geçemeyeceğim. Her öğrenci bir kere söz alma hakkına sahip. Söz alan her öğrenci adını, blok ve yatak numarasını bildirmek zorunda. Eh durum böyle olunca yurttan atılma korkusundan ötürü öğrenciler idarece de bilinip geçiştirilen sorunlarını gündeme getiremiyorlar. Çünkü yurttan atılan öğrenci bir daha yurda giremeyecek, kredi alma hakkından yoksun olacaktır. Sorunları gündeme getirmenin önündeki bir başka engel ise yurt yöneticilerinin kaba tutumlarıdır. Öğrenciler arasında yurt yöneticileriyle girişilen monologlara ilişkin yığınla küfürlü anlatılır. Küfürü sineye çekme gibi bir alışkanlığı olan buyursun konuşmaya!

ÖĞRENCİLERİN GÜNLÜK YAŞANTILARI

Sabah saat 8.30'da (bazı bloklarda 9'da) ilk anons sesleriyle uyanır öğrenciler. Giyindikten sonra ilk iş yatakları yapmak ve odaları temizlemektir. Saat 10'a doğru *"bloğu terk ediniz"* duyurusu kulakları tedirgin eder biçimde tırmalar. Saat 10 ile 3 arası bloklara giriş yasaktır. Akşam yurda dönen öğrenciler yatakhanelere, çay ya da dinlenme salonlarına doluşurlar. Kimileri oturaklara yığılıp yorgunluk çıkarırken, kimileri kendi aralarında koyu sohbetlere başlarlar. Sohbet konularını çoğunlukla, dersler, öğretim üyeleri, güncel olaylar ve yaygın söyleyişle *"belden aşağı"* (cinsel) sorunlar oluşturur. Kimileri olmamış sevgililerle yaşanmamış anıları düşlerken kimileri de sohbet sırasında yaşanmış gibi anlatır. Yurdun zorunlu seçenek olmasından dolayı tedbiri elden bırakmamakla birlikte, tepkisel birikimin patlaması sonucu yatakhanelerde sigara da çoğunlukla içilir. 30 kişilik yatakhanelerde, sohbet konularındaki çeşitlilik daha da zenginleşir. Çünkü buralarda yataklar bitişik, ranzalar iki katlıdır. Aralarda yan yan yürümeğe olanak verecek kadar bir boşluk vardır... İşte yatakhanelerdeki konuşmalardan bir derleme (konuşmalara radyo sesleri de dahildir.).

"Sayın dinleyiciler, Beyrut'taki çatışmalara, Barış Gücü'ne bağlı Amerikan askeri müdahele etti."

"Heyt be! Barış gücü savaşıyor arkadaş!"

"Look at tomorrow, enjoy today; come in Şehrazat.."

"Türk lisanı imparatorluk lisanıdır. Zira Türkler fethettikleri ülkelerin dillerini, kültürlerini de fethetmişlerdir. Bu münasebetle Türk lisanı bir 'fetih' lisanıdır. Bunu inkâr etmek, altıyüz yıllık mirası inkâr etmek demektir".

"Diyelim ki Türk dili fetih dilidir. Osmanlılar ta Viyana kapılarına kadar dayandılar fakat Türkçe'de batı dillerinden geçme sözcük oranı, Arapça-Farsça sözcüklerin oranının çok altında. Acaba Avrupaya yapılan "fetih" değil de işgal mi oluyordu? Hem bizim kendi dilimiz varken ne diye başka dilleri de işgal (ya da fetih) edip dilimizi bozuyoruz? Sonra biz Osmanlıların, tarihin çöplüğünde kokuşmuş mirasıyla mı besleniyoruz? O zaman yazıklar olsun bize!"

"Sovyetler Birliği'nin dün Sibirya'da yeni bir nükleer yeraltı denemesi yaptığı açıklandı."

"Barış (!) için yapıyorlardır canım."

"Ya bu yataklar çok samimi arkadaş. Bunları biribirinden birazcık ayırın. Aksi takdirde gece istenmedik olaylara maruz kalabilirsiniz."

"Ulan ...öt kadar yere 18 bin lira veriyoruz. Yürüyecek yer bile yok."

"..abi yan yana yürüyorduk. İyicene yaklaşmıştı. Dayanamadım, elim önce bana dayalı olan omuzuna gitti. Baktım ses yok! Sonra... sonra da diğer omuzunun altından kızı bir sardım! Gıgg... ohş.."

"Çüşş be. Oğlum seks filmi mi anlatıyorsun? Ulan alt tarafı sarmaş dolaş yürümüşsünüz."

Saat 12'de anonstan yayılan *"söndürünüz"* uyarılarıyla öğrenciler uyumaya çalışırlar. Eğer ışık söndürülmediyse birazdan bir görevli (öğrenciler *"gestapo"* diyorlar) ışıkları söndürmeye gelecektir. Kimbilir bir iki saat sonra bakarsınız denetim yapılır. Bugün dolaplar yine kontrol edilmiş. Ulan şu kilidi değiştirip, aşağıya da anahtar vermeyeceğim! YASAKLI bir gün daha bitti. Sabah kalktığımda boğulur gibi oluyorum. Ağzım, burnum tıkalı. Otuz kişilik etüdün her çeşit havasını solumaktan boğazım ağrıyor.

merhaba dostlar

Güven Tuzkaya

... Kız yurdundan zorunlu paylaşım ortamından merhaba.
Perdeyi aralayıp bir bakalım hele yurtlarda genç insanlar nasıl yaşamakta. Kimileri için okul - yurt tekdüzeliğini sağlayan bu kurumlar bazıları için de sadece yatacak mekan işlevini nasıl görmekte. Kaba hatlarla bir gözlem yapıtığımızda kız öğrencilerin çoğunun yurtlara yerleştirildiğini görüyoruz. Evet, artık anaların babaların içleri rahat ola. Oturup kızlarını güzel güzel düşüneler.

... Kız yurdunun kapısından akşam saatlerinde girildiğinde burnumuza yemek kokuları kulağımıza da telefon, ziyaretçi anonsları, bir teypten popüler şarkının sesi saç kurutma makinelerinin korkunç uğultuları gelir. Odaların olduğu kata çıkarken merdivenin sağında kalan 34 maddeli yasaklar tablosuna şöyle bir bak. Çünkü, onlar uyulması gerekli kurallar. Yatağını düzgün yap, odanı temizle, dolabını düzenli tut. Dolaplarda yiyecek maddesi bulundurma, ışıkları 23.30'da söndür... Bu içerikteki maddeler 34'e kadar sürer gider. En son madde olan 34'de *"yukarıda belirtilenlere uymayanlara disiplin cezası verilecektir,"* denir.

Ee, artık sürünün bir parçası olarak sen de üzerine düşeni yapacak ve uyacaksın. Seni ne kadar hiçleştirse, insan olduğunu unuttursa bile.

Yurdun havasını solumaya başladığın anda yapay ilişkiler, dostluklar yüzündeki anlamda kendini bulur. 12 kişilik odalarda, o kalabalık içinde yalnızlığı yaşamaya başlarsın. Özel yaşamın, giyimin, sevgilin hep konuşma konusudur. Anlamsız gülüşlerde, derslere giren hocaların tiplerini konuşurken, kahvede gördüğün çocuğun yakışıklılığını anlatırken olduğu gibi sorunlarda da ortaksın. Sadece selâmlaştığın kızlarla öfkenin en güzelini yaşarsın belki, su ve yağdan oluşan çorbayı görünce. Etli yemek parasıyla, kemikli yemek yediğinde de aynı burukluğu yine birlikte yaşarsın. El yüz yıkamanın, hele banyo yapıp, çamaşır yıkamanın olağanüstülüğünü de kavramak gerekli. Suların akmaması ya da arasıra akması da doğal bir olay haline gelmiştir. Oysa, bir su deposuyla bu sorunun çözülmesi olası. Öyleyse neden yapılmaz? Bu sorunun yanıtı yöneticilerin pek çok yanıtı gibi ya suskudur ya da dolambaçlı *"yapacağız, tamir ettiriyoruz"*. Diğer yoklar: Kitaplık, dinlenme salonu, kültürel çalışmaların sürebileceği bir ortam, şehir içi - şehirlerarası telefon...

Bir pazar günü henüz uyku sersemliğini üzerinden atmamışken hırıltılı bir anons duyarsın:

"Yarın yurtta denetim yapılacaktır. Öğrencilerin odalarını temizlemeleri, dolaplarını düzenlemeleri, yiyecek maddelerini ortadan kaldırmaları duyurulur. Bunları yapmayanlar cezalandırılacaktır."

Yarım saatte bir duymaya başladığın bu anonsu uygulamak için harekete geçersin. Kafanda bir yandan odaları niçin öğrencilerin temizlediği düşüncesi döner durur. (Kız öğrenciler açısından, ev işlerinden uzak kalmasın diye böyle bir uygulamaya gidildiğini düşünürsek, erkek öğrencilere de gelecekte kolaylık sağlasın diyedir olsa olsa. Ola ki bir gün çalışan eşlerine yardım edeler.) Zemin katında ip gibi akan suyla kovanı doldurmaya çalışırsın. Sonra en az üç kat yukarı çıkarıp, başka odalardan aşırdığın süpürgeyle başlarsın temizliğe.

"— Bizde de amma şans varmış. Kırk yılda bir pazar günü yurtta kaldık. Onda da bu iş çıktı,

— Denetim, denetim diye etekleri zil çalıyor. Kendinizi müfettişlere beğendirin bakalım,

— Sular doğru düzgün akmıyor ki temizliği neyle yapacaksın?" sözleri söylenir durur.

Akşam yirmi otuzda yurtta olmak zorundasın. Aman dikkat et, birkaç dakika geciksen bile içeri alınmayabilirsin. Bu uygulama seni kısıtlıyormuş kimin umurunda. Neyine gerek, tiyatroya, sinemaya, söyleşiye gitmek? İstanbul gibi bu olayların dorukta olduğu bir kentte bile! Yaş ortalaması onsekiz-yirmi olan kızları, üstelik üniversite öğrencisi ise böyle bir uygulamayla engellemek **"disiplin"** denilen olay adına yapılır. Korkmaya hiç gerek yok, namusuna da bekçilik yapılmakta. Bu anlayış için de yurdun kapısına geldiğin erkek arkadaşın, sözlün ya da nişanlın ile görülürsen kimliğin alınıp cezalandırılırsın. Odana takvim asman bile yasaktır. Ne de olsa demir ranzalar, soluk badanalı odan ölgünlüğünü korumalı. Sakın ha! Onu canlı sevimli hale getirmek senin neyine? İzin kartın olmadan gece yurdun dışında bir yerde kaldın mı yoklama defterinde adının karşısına kocaman bir soru işareti konur. Böyle bir ikinci kez olursa ihtar alırsın. Görüldüğü gibi yurtlarda disiplin pek sıkı.

Namus bekçiliğine sıkı sıkı sarılanlar haremlik-selamlık anlayışının da sahipleridir. Kültürel faaliyetler nedeniyle kız ya da erkek yurduna gidenler artık insan olmaktan çıkıp, karşı cinsin birer temsilcisi olurlar. Sinema, tiyatro salonuna sahip olan AÖS'de bu olay ilginç bir biçimde ortaya çıkar. Tiyatro izlemek ya da şölene katılmak için giden kızlar sürekli erkek öğrencilerin aç bakışları altında. Kızların oturacakları yerler önceden ayrılmış ve birkaç sıra boş bırakılmıştır. Eğer daha sonra kızlardan gelen olmazsa söz konusu yerler erkek öğrenciler tarafından büyük bir yığılma ve kargaşa içinde paylaşılır. Bütün gün aynı sınıfı, aynı sırayı paylaştıkları kız arkadaşları onlar için artık cinselliği ön plana çıkmış birer nesnedirler. Erkeklerdeki bu açlık kız yurtlarında kendisini eşcinsel eğilimler içinde gösterir. Bu sağlıksız tutumun sonucunda paniğe kapılan yurt sorumluları, umarı kızların odalarını değiştirmekte bulur. Dıştan bakıldığında sorun çözümlenmiştir. Ama ne kadar?

Her yönden sağlıklı yurtlar istemek, pek büyük bir istem olmasa gerek...

BİR YURT ODASININ ANATOMİSİ

----DİKKAT...DİKKAT
en geç saat onda bloğu terkedin
terketmeyenlerin kimlikleri alınacaktır
odanızı hergün
süpürün, paspas edin, camları silin
aksi takdirde yatağınız toplanacaktır
dikkat...dikkat
en geç saat on...

Her sabahı saat 9 ile 10 arası sürekli dinlediğimiz, daha doğrusu dinlemek zorunda kaldığımız yurtlar korosu repertuarından alınmış, yurtkâr makamından tek ve değişmez bir parçadır bu. O güzel ses ve o eksiksiz Türkçeleriyle önüne her gelenin mikrofonu kapıp icra ettikleri bu şarkı, gerçekten, dinledikten sonra bizleri mestediyor. Ve başlıyoruz hayranlığımızı belli etmeye:

Yeter ulan yeter!

Her sabah dinlemek zorunda mıyız bunları?

Biliyoruz şunu yapmazsak böyle olur, bunu yapmazsak şöyle olur!

Çıldırıcam yahu çıldırıcam!

Esir kampında mıyız bee?

Bunlar ve benzerleri hayranlık belirtileriyle her sabah biraz daha söylenen besteler sayesinde hırçınlaşıp, sinirlerimiz laçka vaziyetinde ve somurtkan bir yüzle yurt dışına çıkıyoruz. (Ne güzel değil mi yurt dışına çıkıyoruz! Yok canım Avrupalara falan değil. Bize Avrupalar kadar uzak olan okulumuza gitmek için kaldığımız yurdu terkediyoruz). Tabii vaziyet-i durumumuz yurt yemeklerine benziyor. Yani karışık kuruşuk birşeyler.

Anlıyacağınız biz güne böyle karışık başlamak zorundayız. Hem öyle bir karışık ki daha ilk dakikalarda hırsımızı nasıl çıkarsak diye sabırsızlanıyoruz.

her sabah dinlediğimiz
aynı yurtkâr besteler
neden, niçin, nasıl
gittikçe çoğalıyor deliler?

odada yalnız ben
karyolamda yalnız ben
diğer üçü bomboş
dört asma kilit dolaplarda
konuşanı yalnız biri
diğer üçü çoktan susmuş

duvarlar çırılçıplak
dört yüzü çırılçıplak
ve öylesine soğuk

odada yalnız ben
karyolamda yalnız ben
ve başka hiç kimse yok
duyuyor musun?
VE BAŞKA HİÇ KİMSE YOK...
off, inancım sevincim
nerdesin?
hırsımdan bıyıklarımı yoluyorum
ikide bir sigara istiyor canım

şu karşımdaki duvara
yoo yoo yalnız ona değil
tüm duvarlara güneş resmi yapmak istiyorum
öylesine sıcak olsun ki
odadaki tüm demirler erisin
sonra
öfkesinden kudurmuşcasına
dalgalanan bir deniz
dalgaların yerine
yarimin başak rengi saçlarını koyardım
(dikkat dikkat
oda lambalarını söndürün
oda lambalarını söndürün
--odanızında, lambanızında, söndüreninde
nerede olduğunu bilsem şeker alacağım....)
--ne diyordum, neyse--
sonrada
açık mavi gözleri
ve bembeyaz kanatlarıyla
bir martı çizerdim
sonra, sonrada havanı alırdın
oğlum bırak onları çizmeyi
odanı çevreleyen
bu kirli sarı renkli duvarları
gündüz saat on ile üç arasında
görmen bile yasak

bak birden aklıma geldi
aramızda kalsın haa
resmini asıyorum dolabıma
o da yasak ama olsun
hangi ceza kanununun
hangi maddesinin
bilmem kaçıncı fıkrasını
ihlal edip suç teşkil ederki
sana olan sevgim

geceleri karyolamın yanındaki
duvara asıyorum seni
yani sağ yanıma
yani benimlesin bütün gece boyu
bir baskın olsa alimallah
seninle yakaladılar diye beni
yurttan atılma cezası bile verirler....

"3. blok 307 nolu odada
kalmakta olan
sanık Gürsel Doğan
884 nolu yatağın birleştiği duvara
sevgilisinin resmini asarak
bütün gece onun yanında
yattığı tesbit edilmiş olup
yurt yönetmeliğinin
filan maddesini ihlal ettiğinden
ebediyete kadar
yurtla ilişkisi kesilip
yatağının toplanmasına karar verilmiştir
iş bu kararın bir sureti
tüm bloklara asılıp beyan oluna
ve bütün öğrencilere ders ola...

off..off.. inancım canım benim
ne korkunç bir rüyaydı bu bilir misin?
benim felaketim olurdu
onun için resmini kaldırmam lazım
yakalanmadan,
yani seni unutmam lazım
anlıyor musun?
seni...seni...
sevmeyi unutmam lazım...

Gürsel Doğan

ODTÜ yurtlarında neler oluyor neler!

F. Hüseyin Dolu

Geçen öğretim yılından bu yana ODTÜ'de ilginç gelişmeler oluyor. Bu gelişmelerin önemli bir kısmı yurtlar bölgesindeki uygulamalarda görülüyor.

Öncelikle 'mahrem' bölge olan kız yurtlarının kantinlerne erkeklerin giriş çıkışları yeniden ayarlandı. Ne de olsa kendi sorumluluklarını *"pek bilemeyecek yaşta olan"* gençlere ODTÜ yöneticilerinin sahip çıkması bir 'sorumluluk' gereğiydi. Artık kız yurtlarının kantinlerine erkek öğrencilerin saat 16.00'dan, erkek yurtlarının kantinlerine ise, kız öğrencilerin 20.30'dan sonra girmeleri yasaklanmıştı. (Saatlerdeki bu farklılık herhalde öğrencilerin ordan oraya taşınıp yorularak yılacakları gözönüne alınarak oluşturulmuştu! Feodal kültürün mirası olan kahvehanelerimiz bile, yavaş yavaş erkeğin kalesi olmaktan çıkıp kızlı-erkekli mekânlara dönüşürken, ODTÜ'de bu tür önlemlere başvurulması herkes tarafından ilginç (?) karşılandı.

Yurtlardaki bu yasaklamalardan sonra yurtta kalan öğrencilerin, akşam kızlı-erkekli birlikte bulunabilecekleri tek mekân ODTÜ pastanesi kaldı. Ancak bu dönem başında yarıyıl tatilinden dönen öğrenciler bu mekânı da açık bulamayınca oldukça şaşırdılar. Şaşırmanın ötesinde kafalarında doğal olarak yeni soru işaretleri belirdi. Üniversite yönetimi buraya da mı göz dikmişti acaba? Birkaç gün içinde pastanenin akîbeti üzerine söylentiler tüm ODTÜ'ye yayıldı. Üniversite yönetimi pastaneyi özel sektöre devretmişti. Artık pastahe özel bir vakıf tarafından işletilecekti. Aynı şekilde ODTÜ çarşısı da süpermarket demek daha doğru olur - bu vakıfa devredilmişti. Görevli personelin belirttiğine göre; pastanede yeni yönetimle birlikte kaliteli yemek servisi ve müzik yayını ön plâna çıkacak. Şehirdekileri aratmayacak bir konfor hakim olacağı pastanede bira satışının da yapılacağı 'çarpıcı' haberler arasında. Ayrıca iç dekorasyonu yeniden yapılan pastanede bir de dans pistinin olacağı, böylec ODTÜ öğrencilerin *"ders dışı faaliyetlere teşvik edileceği"* de sevindirici (!) başka bir yenilik.

Tüm ODTÜ'lüler yeni pastanelerinin (buna artık pastane demek pek doğru olmasa da) bir an önce açılmasını dört gözle bekliyorlar. Yalnız öğrenciler özellikle **fiyatlar** konusunda biraz endişeli görünüyorlar doğal olarak...

Üniversite yönetiminin yurt kantinlerini 'namus', 'ahlâk kuralları' gibi toz bürümüş nedenlerle öğrenci mekanı olmaktan alıkoyarken, ODTÜ pastanesinde çok değerli 'teşebbüslerde' bulunulmasına izin vermesi dahası bunu teşvik etmesi üniversite gençliğinin nerelere yönlendirilmek istendiğinin bir kanıtı değil mi?

Ancak, yurt kantinlerine getirilen kısıtlamalarla kız öğrencilerin 'ahlâki değerleri' bir ölçüde korunmuşsa da daha sıkı 'tedbir'lere gereksinim vardı.Öyleya, *"bunlar gençti, başıboş bırakmaya gelmezdi."* Böylece geçen öğretim yılının ortalarında, ODTÜ kız yurtlarında şimdiye kadar görülmemiş ilginç bir uygulama başladı. Evci çıkmak isteyen kız öğrencilerinin ailesinden evci çıkacağı kimsenin kimliği ve açık adresi ile birlikte getireceği izin belgesi yeterli sayılmıyordu artık. Bu belgenin 'noterden tastikli' olması da yeni uygulamaya göre zorunluydu. Durun bakalım daha bitmedi; kolay mı öyle hoop diye evci çıkmak? Hele de kız öğrenciysen "Irz", "namus' meselesi, bu; bunca genç kızın 'sorumluluğu' yurtlar idaresinin üzerindeyken!

'Noterden tasdikli' belge müdüre hanımın eline geçtikten sonra, kızımızın evci çıkacağı evin reisinin yurt müdüresine bizzat başvurması ve müdüre hanımın yapacağı 'mülâkattan" sonra *gerekli görüldüğü taktirde"* izin verilmesi gerekmektedir. Eee, zaman kötü, işleri, sağlama bağlamak lâzım; malum 'ahlâk kuralları, 'toplum belası', 'namus' 'sorumluluk' vs.....

Bütün bu işlemlerden sonra evci çıkma hakkını elde edip de sinirleriniz sağlam bir şekilde yurttan ayrılabilirsiniz bravo size!

Yurtlardaki bu uygulananların yanısıra, öğrenciler açısından çok hassas bir konu olan malî problemler konusunda da 2 yıldır üniversite yönetimi sürekli önlemler paketi açıyor.

Geçtiğimiz öğrenim yılının ikinci dönem başında yüzde 50 zamda, 400 TLdan 600 TL'ya çıkarılan aylık yurt ücretleri bu anlayışın ilk örnekleriydi. Daha sonra 1983-1984 öğretim yılının başında bir önceki yıl 1500 TL olan bir dönemlik kayıt harcı 2500 TL'ya çıkarıldı. Buna ek olarak öğrencilere 50 Tl olan bir öğünlük (3 çeşit) yemek ücreti de yüzde 40 zam görerek 70 TL oldu. Ve bu artış 83—84 öğrenim yılının ikinci döneminde de sürdü. Bu dönem başında okula gelen öğrenciler, kafeteryada yeni bir duyuruyla daha karşılaştılar. Yemek ücreti 6 ay içinde ikinci kez zam görüyor ve 100 TL oluyordu. Kayıt harçlarında, yurt ve yemek ücretlerinde kendini gösteren bu zamların sonucunda ise okulda öğrencilere sunulan hizmetler ters orantılı olarak gittikçe kalitesizleşiyor ya da bu hizmetler geri alınıyordu. Ocak ayında işçi statüsünden memur statüsüne geçirilmeleri (dolayısıyla kazanılmış birçok haklarının geri alınması) nedeniyle pek çoğu istifa eden görevli personelin yerlerinin doldurulması da, doğal olarak hizmetlerinin aksaması biçiminde öğrencilere yansıyordu. Özellikle

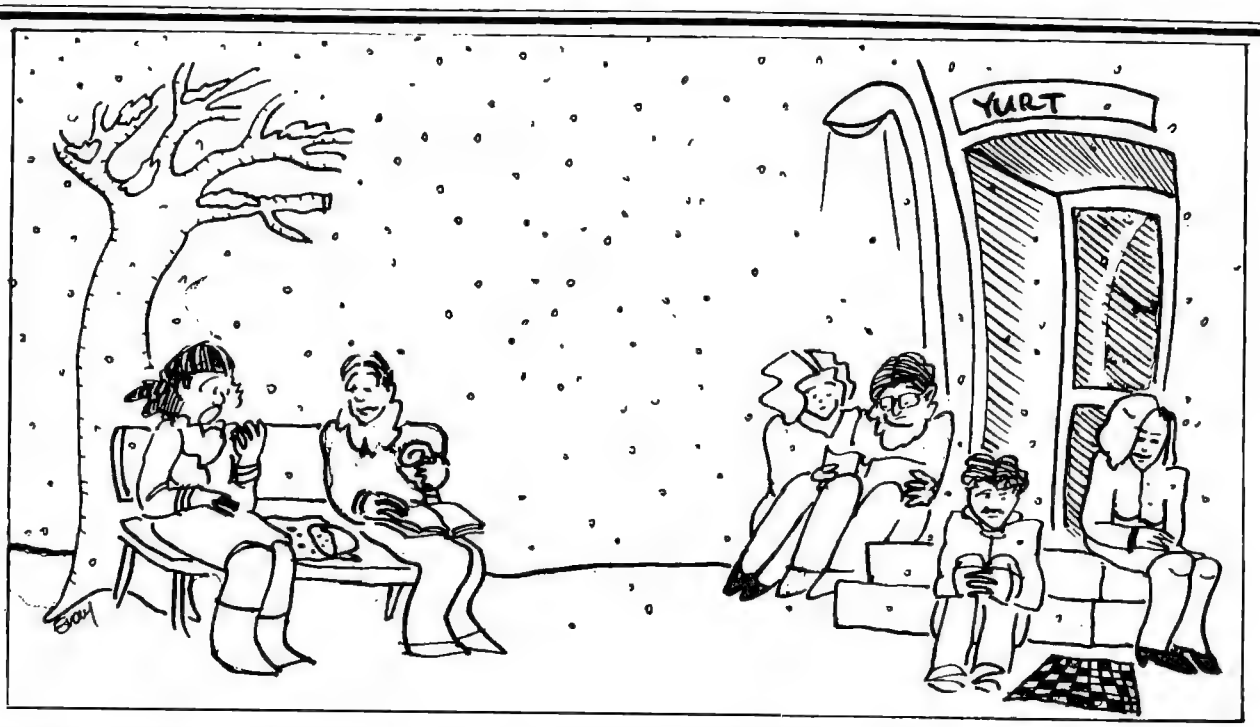

servis şöförlerinin yerine kaliteli ve deneyimli eleman bulunamaması, varolan otobüslerin şöförsüzlük nedeniyle kullanılamamasına; dolayısıyla öğrencilerin kampüse geliş gidişlerinin aksamasına yol açtı. Aynı nedenle, kafeterya yemeklerinin fiyatları hızla artarken; yemekler de gerek miktar gerekde kalite olarak azalıyordu.

Türkiye'nin en çağdaş yurtlarından biri olan ODTÜ yurtları ne yazık ki son uygulamalar ve kısıtlamalarla bir *"geri bırakılma süreci"* yaşıyor. Bu uygulamalardan bir tanesi geçtiğimiz dönem başında yaşandı. Toplu yaşam yerlerinin en önemli gereksinimlerinden biri olan sıcak, su yakın geçmişe kadar ODTÜ yurtlarında sürekli olarak sağlanıyordu. Yeni uygulamayla birlikte yurtlara haftada yalnızca üç gün sıcak su verileceği duyuruldu. İlerleyen günlerde bu uygulamaya iki yurt dışında (ODTÜ'de 3'ü kız yurdu olmak üzere 8 öğrenci yurdu bulunmaktadır) başlandı. Bu iki yurtta-teknik olarak sıcak suyu kesmek olası olmadığından mı, yoksa daha başka nedenlerden mi bilinmiyor- uzun bir süre sıcak sular sürekli aktı. Bu uygulama çarpıklığı üzerine diğer yurtlarda kalan öğrenciler sıcak su istemiyle yurtlar müdürüne başvurdular. *"Vana bozuk olduğu için suları kesemiyoruz (!)"* gibi çok teknik (!) bir gerekçeyi öncelikle belirten yurtlar müdürünü soruna bakış açısı da oldukça ilginç; sıcak su isteyen öğrencilere, özet olarak, *"Siz hiç üzülmeyin, o yurtların sıcak sularını da en kısa zamanda keseceğiz"* yanıtını vermesi, bu anlayışın en somut örneği. İlginç olan taraf, yanlış (çarpık) olanın sıcak suyun akması olarak gösterilmeye çalışılması ve yurt öğrencilerinin bu uygulamaya karşı ortak tutumlarının, adeta bir 'kıskançlık' havası biçimine sokulmak istenmesiydi. Yurtlar bölgesinde bulunan öğretim üyesi ve personel lojmanları ise bu uygulamanın dışında bırakılıyordu. Burada sorgulanması gereken nokta niye onların lojmanlarının sıcak suyunun kesilmediği değil, niye öğrenci yurtlarına sıcak su verilmediği'dir. Sıcak suyu gerekliliği öğrenciye öğretim üyesi ya da personele göre değişmez, sıcak su insanı temizlik gereksinimini karşılar ve temizlik yüzlerce kişinin birarada yaşadığı yurtlarda sağlıklı bir yaşam için vazgeçilmez koşuldur. Sürekli olup olamayacağını tartışmak saçmadır. Çünkü o zaman insan ve çevre temizliğinin gerekliliğinin sürekliliğini tartışmamız gerekecektir.(!) *"Türkiye şartlarının üzerinde", "lüks"* diyerek çağdaş gelişme yolunda katedilen aşamalardan geri dönülemez. Yapılması gereken daha ileri gitmeye çalışmaktır. Somut olarak belirtmek gerekirse, diğer öğrenci yurtlarına da aynı olanakların sağlanmasının koşullarını aramaktır. Yoksa çağdaşlaştırılmış olan koşulları kısıtlamak için kurallar, kısıtlamalar çıkarmak değil....

Peki, kısaca örneklemeye çalıştığımız bu *"ekonomik cendereler'* sürerken öğrenci bütçesinde somut herhangi bir artış var mı? Ortalıkta *"memur katsayı kaç olsun?", "işçilere % 25'mi yoksa % 43'mü"* tartışmaları ve 'ortadirek' masallarının var. Hal böyleyken olumlu yanıt vermek olası değil. Büyük bir çoğunluğunun ailesinden başka gelir kaynagı olmayan öğrencilerin, bu tablo içerisinde ailesine çok ağır bir yük haline geldiğini sanırız söylemeye gerek yok. Öğrencinin ailesinden bağımsız gelir kaynaklarından öğrenci kredileri enflasyon hızı doğrultusunda(!) çok büyük bir zam görerek, 10.000 TL'dan 12.000 TL'ya çıkarıldı. (Tabii, bürokrasi girdabına dalıp senet arttırımında bulunanlar için) Üç aylık 2000 TL. olan artışa "oh"diyen öğrenciler, *"artık para arttırıp biriktirebileceklerini"* söyleyip ileriye dönük plânlar yapmaya başladılar bile...

Diğer bir gelir kaynağı olan burs olayının ise Türkiye'deki durumunu içler acısıdır. Türkiye'deki burs kurumları ve genelde burs olgusunun hangi anlayışlarla içiçe geçmiş oldukları ise ayrı bir yazı ve araştırma konusudur.

Bir taraftan bütün sosyal ve kültürel çalışmaları, *"marksizm gençliğin ruhuna öylesine işlemiştir ki 10 yıl için faaliyetlerine izin verilebilecek ve markizmin işine yaramayacak etkinlikler ancak müzih ve satranç olabilir"* diyerek 'felçe' uğratan bir *"koordinatör"*, diğer tarafta *"lüks"*diye yurtların sıcak sularını kısıtlayan yurt yöneticileri, öğrenciler tüm bunlara YÖK'le gelen ve zaten ağır, yüklü bir programı olan

ODTÜ öğrencilerini de etkileyen ders ve geçme yönetmelikleri yanında *"meze"* gözüyle bakıyorlar!

Gençlerin söz haklarını, kelimenin tam anlamıyla gaspederek sosyal, kültürel ve bilimsel gelişmeler engellenemez. Düşünebilecek birer beyinleri olan genç insanları, tepeden inme yönetmelik, kural ve yasaklamalarla uyutmaya, susturmaya çalışmak olası değildir. Bu tür uygulamalar Türkiye tarihinde de vardır. Ancak çağdaşlığın yolunu *"medrese kafalı"* insanlar değil, **düşünen, tartışan, üreten** insanlar açmışlardır. Günümüzdeki bu tür uygulamalar gelişmeyi ancak kısa süreli olarak erteleyebilirler. Öte yandan, gelecek kuşaklara tarih sayfalarında bir olumsuzluk örneğin biçiminde yansırlar, yansıyacaktırlar.

"Ciddi, akıllı uslu, derslerine çalışan ve büyük sözü dinleyen" öğrencilere "kıssadan hisse"

Gençlerin 'kötü amaçlarından' yöneticilerin hepsinin haberi var. Var ki yığınla önlem alıp, kural koyup duruyorlar. *"Ruhlarına işlemişolan marksizmin işine yaraması için"* briç kulübü kurmaya kalkan gençlerin asıl(?) amaçları *"malumdur"* Birarada bulunmaları *"ayıp"* ve *"günah"* olan gençlerimizin doğru yola sokmanın başka yolu yoktur. Gençler anlayışlı olmalı büyüklerin topluma karşı sorumlulukları olduğunu unutmamalıdırlar.

Çok doğru!

Yanlış bizce, bu önlemler gene de yetersizdir. Müzik ve satranç faaliyetleri de toplu faaliyetlere girdiği için yasaklanmalı, böylece *"marksizm"* gençliğin ruhundan iyice arındırılmalıdır. Ayrıca kız yurtlarının etrafına üç metre yükseklikte demir parmaklıklar çevirip kapılarına da erkek kokusunu iyi alan kurt köpekleri dikilmelidir. (Bu uygulama için ortacağın *"rahibe okulları"* iyi birer örnektir.)

Efendim? *"Tüm bunlardan sonra yöneticilerimize de birer "kara cübbe"* ısmarlamak gerekir mi dedin?

Ulan, hâlâ *"adam"* olmamışsın be!

Son haberlere göre, sayın *"koordinatörümüz"* yurt ve sportif faaliyetler koordinatürlüğüne de üstlenmiş. Haydi hayırlısı! (Meşhur *"kültürel faaliyetler koordinatörümüz"*, Yahya S.Tezel Bey'i merak edenler için; bakınız, Hasan Yağmur'un Yeni Olgu'nun Mart sayısındaki yazısı.)

YILDÖNÜMÜNDE

inançlarım çelik cinsinden, yineliyorum
beşli mavzer öfkesiyle yineliyorum
sen benim özlem çekmelerdeki türkümsün
şubatlarda erittiğim bereketi çoğaltan esin kaynağım
ne tufan şaşırsam umulmadık zamanlarda yönümsün
yalvartma!
gülden yıldönümleri serpiştir bana...

bünyamin duralı

KOYU GECE

az sonra
dostların gölgeleri geçecek
ses katmamalı siyaha

tunca arslan

SU ŞARKISI

Adı yağmurlara yazılan
sana karanlık bir ipucu veriyorum
üstünde parmak izlerin saklı.

Durmadan unutulan ve bulunan
bana kendi gizemimi veriyorsun
üstünde parmak izlerim saklı.

Düne yarına sığmayan
sana kırılgan günler veriyorum
içinde hiçliğin saklı.

Yeryüzünün aynasından yansıyan
bana karagümüşlü güller veriyorsun
içinde hiçliğim saklı.

Bakışıklı sızlanışı mı zamanın
ah küçücük gölyüzünde
güz yaprağı ben miyim
seyrimiz mi kalbur sâmân içinde?

mehmet polat

"(...)
seviyorsan anlat onlara matinelerin, suarelerin müfredat programlarının ve izci örgütlerinin iç-yüzünü ve bekle ve gör tavırlarını ve tavrını al artık!"

(İzzet Yasar)

'NE İÇİN' ALTERNATİF?

Hüseyin Kayabekman

İnsanın sadece toplum içinde yaşayabilme ve üretebilme nesnel gerçeği, beraberinde her insanın varoluşunun bir önkoşulu olan diğer insanlarla ilişki kurma zorunluluğunu getirir. Böylece varılan yer toplumsal bir varlık olarak insan anlayışı olacaktır. Bu ilişkiler çeşitli yoğunluklara ve hacimlere tekabül eder ve 'her insan' için (yaşlı, genç, hamal, köylü, kadın, çocuk, vb...) genelgeçerdir. Bu düzlemde ilk olarak genç-insandan değil, toplumsal bir varlık olan insandan bahsedilebilir.

Diğer yandan sınıflı toplumlarda hakim güçler, egemenlikleri altındaki sınıfların tüm cephelerini güdümlü nesneler haline getirirler. Hakim sınıflar diğer sınıflar için (ve kendi yararlarına) çizdikleri çerçevelerle, ezilen sınıflardaki oluşumları bu çerçeveye kanalize etmek ve dahi bunları düzen içiyle uyumlamak ve ahenkleştirmek muradındadırlar. Tam da burada tüm ezilen sınıflar ve bunların özneleri, bu çeşili boyutlardaki çevirme işleminin muhatabı olurlar. (Mesela yaşlı, kadın, erkek, genç, işçi insanların kuşatma sürecinde sıfatlarına bakılmaz.) Genç insanlarda da bulunabilen, bu sınıflardan birine dahil olabilme özelliği, onun bu süreçten muaf olmadığına kanıttır.

Gelelim çok bahsedilen ama kimsenin net olarak tavır alamadığını gözlediğimiz (egemenler hariç), 'gençlik'e... Bütün bu söylenenlerden amaç, gençlik nosyonunun tek yönlü olarak hiçbir şeyi ifade edemediğidir. Bu kavramın taşıyıcılarının çeşitli sınıflarda yaygın olması sırf bu yüzden (yani bir sınıfa dahil olması yüzünden), hakim güçlerin direkt olarak bunlara karşı da sınıfsal tavır alması, detaylandırılmamış 'gençlik' anlayışının çarpacağı önemli bir engeldir. Sonuçta varılabilecek yer ise, eklektik artı spekülatif bir gençlik nosyonu olacaktır. Velhasıl, bu açmazdan kurtulabilmenin bir yolu, güdümlenmeye çalışılan (egemen güç yararına) gençliği, bu güdümlemenin, içinde bulunulan toplumsal yapılanmada gerçekleşmesi nedenselliğiyle beraber ortaya konmasıdır. Şöyle ki; toplumun bütününe şumul olmak üzere, maddi hayatın üretimi ve yeniden-üretimi sürecinin devamlı olabilmesi için tüm toplum düzeyinde daha akılcı hale getirilmesi ve doğallaştırılması gerekmektedir. Bundan mütevellit, çeşitli periyodik uğrakların bu işlevi yerine getirdiğini görürüz. Egemen düşünce, bu uğraktakilere (örneğin çocukluk döneminde veya bahsedilen gençlik döneminde) politik, ideolojik, kültürel vs. dolayımlarla, 'ol' şeklinde çeşitli normlar zerkeder. Üretime ve tüketime 'nasıl' katılacağı, kendisinin reel içindeki yerinin 'ne' olduğu gibi hususlarda, kimlik verme babında açıklamalarda (!) bulunur. (Tabii ki monolog şeklinde!). İşte bu kimlik verme, kodlama işlemlerinin yapıldığı uğrak ve bu işlemin yapılış biçimi (monolog) tüm gençliğe asgari bir payda sağlar. Bu momontte, gençliğin sanki sınıfsal özellikleri paranteze alınmış gibi gözükse de, yine de bunun 'düzeni' sağlamlaştırma, potansiyel geleceğin egemen yapı yararına koşullarıdırılması olduğu gözden kaçmamalı.

Sözü uzatmadan gençlik ve alternatifini, bu söylenenler ışığında bir kez daha gözden geçirmek gerekir derim. Zerkedilmeye çalışılan, bu kimlikleme sürecine karşı getirilecek bir alternatif, ancak ve ancak toplumsal dönüşüm seyr-ü seferinde düşünülebilir. Zira ortada genç-insandan öte bir sınıfa dahil olan ve toplumsal bir varlık olarak insan vardır. Bundan dolayı bir toplumsal dönüştürme sorunsalının tamamen dışında ve bunu gözardı eden yaklaşımlar, ütopya niteliğine bile haiz olamaz. İşbu nedenle, reel içinde alternatifler oluşturularak, gençliğin kendini ve toplumu anlama babında giriştikleri çabalar, ifadesini toplumsal dönüşüm eyleminin nedenselliği gerçeğine bağlayabildiği oranda bulacaktır. Hakim sınıfların çeşitli mekanizmalarla reel'in olumlanması yolundaki baskılarına karşı alternatif olmak ve bunu gerçekleştirebilmek herhalde salt gençlikle değil, toplumcu birlikteliğin kurulabilmesi ile mümkündür. Bu yüzden gençlik mutlak anlamda kendisi için değildir. Bir genç-işçinin, bir orta yaşlı-işçiyle olan ortak noktaları, genç-öğrenciye göre daha güçlüdür. Çünkü üretim haritasındaki bölgeleri aynıdır ve en azından kendiliğinden tavırları birlik içindedir. Öğrenci, esnaf, köylü, sağcı, solcu vs. gençlerin birlikteliği ise tam da burada farklı yapı, kültür, vs.den olmaları nedeniyle güçtür. Fakat egemen söylemin bunlara bir bütün halinde, "gençlik" deyip dayattığı normlardan ötürü de, tavır almaları mutlak zorunludur. İşte alternatif söylem burada başlar. Egemenlerin koro halinde gençliğe "hitap" ettikleri, konformist söylemlerine karşı, katılımcı ve dönüştürücü bir varlık haline gelmek... Bir sorunda burada çıkacak galiba. Bu oluşum acaba, reel içinde radikalleşme olarak mı kalacak yoksa dönüşmeye açık olacak mı?

Bu hikayatta alternatifçilerin, gençliğin bir kültürel platformda ve düzeyinde kontak kurma çabalarını hangi dinamiğe bağladıklarını, bunu **yalıtık** bir "gelişim" olarak görüp görmediklerini sorgulamaları gereği açık değil mi?

BİR KAVŞAĞIN DİPNOTLARI

Ziyaver Şencan

KADİM dostum F.Aksoy, Y.Olgu'nun 3. sayısında *"Babil kulesi çökeçek mi?"* diyor. Y.O'yu hedef alan böylesi bir benzetmenin dergi içinde hayat bulması oldukça düşündürücüdür. Sevgili Fatih, doğru ifadesini tarihi birikimde bulan felsefi bir yanılgıyı dile getirmiştir. Çok çeşitli anlayışların/dillerin harmanlandığı ve ama kimsenin de kimseyi dinleyip anlamak gibi bir derdinin olmadığı, büyük alt-üst oluşlara gebe Babil Kuleleri çağlar boyunca yıkılagelmişlerdir hep. Yani ki, bu benzetmenin soru hali mantıki çerçevede henüz icad edilememiştir. F.Aksoy, ya bu benzetmesinin gereklerini yerine getirmeli, ya da **"talihsiz teşbih hatası"**nı düzeltmelidir.

Y.O.'nun oluşturulmasına 1. seviyeden maddi-manevi emeği geçen (bu satırların yazarının da arasında yer aldığı) bir gurup insan, derginin varlık nedeni olan çok sesliliği zedeleyen bir monolitikliğin sürece yavaş yavaş ağırlığını koymasıyla, artık olaya (sevimli S.Atmaca'nın deyişiyle) **"bir biçimde dışsaldırlar"** Yazı, hem bu bağlamda bir durum değerlendirmesi, hem de geleceğe yönelik öngörülerin tartışıldığı (Montaigne'ci hasbihaline tamamen dışında) pratik önlemler bütünü olarak algılanması kaygısıyla kaleme alınmıştır.

BİR ton şeye ait söyleyecek sözü olan ve bunun platformlarını araştırmaya/oluşurmaya çalışan birileri, yaklaşık bir yıl önce **bu bağlamda benzer düşünceler** taşıyan, ama **genelde ayrı anlayışlardan** diğer insanlarla ortak bir payda yaratmaya kalkıştılar. Yoğun tartışmalardan sonra bazı asgari müşterekler billurlaşmıştı. Geçmişte kısmen ihmal edilen güncele daha etkin müdahale, gene bu temelden hareketle geleceğe dönük projeksiyonların ıskalanmadığı gerçek bir gençlik söylemi, *"okur-yazar ayrımına son"* spotunda rnaddileşen alternatif yayıncılık ve bütün bunların gerisinde şekillenerek nesnelleşecek olan çok sesli-demokratik ilişkiler ağı.

ALTINI çizerek belirtmek gerek; halen etkilerini hissettiren esaslı alt-üst oluş süreci, *"normal şartlar altında"* biraraya gelemeyecekleri, geçii de olsa birarada olmak gibi bir gerçeklik de sınamıştır. Ayrı olanların aynı yerde oluşu, kuşkusuz ayrıldıkları noktaları törpüledikleri, hatta ötesinde, ürettikleri yapay aynılıkları yaşam pratiklerinin asal eksenine oturttukları bir gaflet tablosundan kaynaklanmamaktadır. Bu durum, ya da kimilerince bir türlü anlaşılamayan/ *"affedilemeyen"* bu buluşma, salt sürecin eyleyicilerinin değil, ama en az onlar kadar ve kimileyin de daha baskın olarak dışardaki anlaşlarca belirlenen toptan bir çerçevenin ürünüdür. Bir şeyler söylemek, hiç olmazsa bir söz olmak kaygusunu taşıyanlar, önce ortak duyuş/düşünüş içinde olduklarını sandıkları çevrelere gitmişler, bunların bir kısmından umdukları güçlü katılımı bulamamak ve bir diğer kısmından da tercümesini basın-yayın düzleminde bulan dergiciliği pek uzak ve hatta belirsiz bir geleceğe havale etmek gibi genelde olumlanamayacak tepkiler almışlardır. Ve işte bunun üzerine hayatın kendilerini yanlarına sürüklediği ayrılarla tarihin bir anında *"birleşmek"* zorunda kalmışlardır. Bir süre için Y.O'ya katılanları bunun için değil, en güçlü olarak katılıp sözlerini söylemedikleri için yargılamak gerekir.

"ALTERNATİF" kavramının, her niyete yenen muz misali, olur olmaz olaylara uyarlanması, sonuçta; ilkel ritüellerdeki gibi kutsanmasına, tütsü kapları ve buhurdanlıklar arasında erişilmez, akıl sır ermez bir mistik olgu katına yüceltilmesine yol açmıştır. Bazı ütopik yaklaşımların tersine, asıl hayati noktanın çok sesliliğin korunması ve giderek de geliştirilmesi olduğunu kavrayanlar, olabildiğince reel politikçi davranmaya çalışmış, ortaya çıkan bazı sıkıntıların, akan zamanla katılacak çeşitli anlayışlarca giderilebileceğini ummuşlardı. Ancak bu *"meret"* ne yazık ki daima arzu edilenin oldukça uzak dolaylarında dolaşmıştır. Çok seslilik tanım aralığında olmazsa olmaz pek çok insan / anlayış, platforma ya hiç iltifat etmemiş, veya sürece *"geçiyorken uğramış"* ve ayrılmıştır. Y.O. bana içsel bir olgu olduğu sürece, anlayışlar dairesini zenginleştirmeye, *"dışardakiler"*i olaya katmaya çalıştım. Bu çabamda, yukarda da ifade ettiğim gibi, benzer duyuş / düşünüş normundan dostlarca yalnız bırakılmadım kuşkusuz. Ama olmadı. Olmayacak duaya mı amin denmişti yoksa?

GEÇMİŞTEN gelen, halde yaşanan ve geleceğe dair öngörülen söylemlerde ortak bir nokta saptanıyor çoğunlukla. Efendim, verili bilinç düzeyi demekte ki: *"... Ezelden beri, geçiş dönemlerinde; ayıpları ortalama ayıbın üstünde olanlar piyasada dolaşır, koşuşturur, bir şeyler kotarırlar. Ayıpları ortalama ayıbın altında (veya dolaylarında) olanlar ise, başlangıçta* **'fazlaca müsaadeye mazhar'** *olamadıkları için, mecburen ortalığa çıkamamak durumundadırlar. Süreç gelişip, bir şeylere el atılabilecek* **'serbesti'** *oluştuğunda ise, bu kez de uzun süre adı geçen yaşam pratiklerinden uzak kalmanın yol açtığı atılık ve sosyal kireçlenme nedeniyle etkinlik oluşturamazlar. Özellikle basın-yayın dünyası, bu durumun on yıllık periyodlarla yaşama raptolduğu alanlardan olagelmiştir..."* Peki, bu mantık silsilesinin, bugünü ve yarını da kapsayan tüm bir süreç boyunca kesinleşmiş bir doğru, bir *"yasa"* olduğu nereden belli? İşte; bu meseleyi temellice irdelemeyen çeşitli görüşlerden insanlar, teoraki bağlamını koymaya çalıştığım yukardaki algılayış/kavrayış düzleminde yargılayıp daha baştan *"eski bir olgu"* diye mahkum edince Y.O'.yu çocuğun eksik doğuşunda azımsanamayacak sorumluluklara sıvanmaşlardır. Evet, Y.O. bütün bunlardan sonra, pek yakın bir yarında eski bir olgu olabilir. Ve bu da sanırım, kara kehanetlerin kerameti

kendinden menkul üreticilerini oldukça tatmin edecektir.

OYSA ne iyi niyetlerle yola çıkılmıştı. Cehennem şosesinin, iyi niyet taşları ile örtüldüğünü sayısız kereler hatırlatan dostlara; *"endişe edecek bir şey yok, siz de gelin"* dedik sayısız kereler. Ve kaybettik bunların bir kısmını. Niyet ve temennilerin içerisinde devindiği öznel duyarlılık bir yana, kimi *"nesnel"* temellerden beslenen öngörüler bile, zaman zaman maddi yaşamın somutunda ifadesini bulamazlar. Verili yaşam olanı, bunun da ötesinde daha genel/toptan ilişkiler bütününün haldeki konumu, bu *"nesnel"* öngörülerin aslında öznel olduklarını, dolayısıyla da gerçekliğin çeşitli seviyelerden katlarıyla organik eklemlenme yeteneğinden yoksun olduğunu kanıtlar. *"Yeni/Alternatif"* bir olgunun yaratılmasına omuz verenler, sürece katılabileceklerini düşündükleri pek çok anlayışın, bu biçimde yaklaşımda bulunabileceğini kestirememişlerdi herhalde. Bu iki sosyal olayın momenti; 1) dışardakilerin mekanik/doğmatik anlayışı ve 2) içerdeki bir grup insanın öznel *"iyiniyeti"* çeşitli insan ilişkilerinde değişik şekiller de kesişerek haldeki manzarayı yaratmıştır.

BAŞTAN beri eksik olduğunu saptadığım, süreçte pekişmesi için elimden geleni yapmaya çalıştığım çok seslilik, dergi sayılar biçiminde nesnelleştikçe (belki yazılarda değil, ama gerideki insan ilişkilerinde) zayıflamış, dergide orijinal yaklaşımları yaşatan insan tekleri kopmaya başlamıştır. Tek tek katıldıkları süreçten, şeklen birlikte ve ama son tahlilde, gene tek tek ayrılan insanların bu gidişinin hızlandırıcısı olan dergideki bazı dinamikler, aynı zamanda gelecekteki monolitik bir anlayışın ipuçlarını sergilemişlerdir. Ve üstüne üstlük bazı çevrelerde, orijinal mantaliteleriyle çok sesliliğin *"sigortaları"* olarak değerlendiren kimi insanlar, *"daha çok alternatif"* olduğunu iddia ettikleri bir başka dergiye *"takılmaya"* başlayınca, süreçde kaldıkça her an bir şeyler yitiren bazı insan tekleri, gevşek ve hatta şekli bir beraberlik içinde, tercihlerini ayrılmak merkezinde kullanmışlardır.

BÜTÜN bunlardan sonra *"elde var hüzün"* değil hâleti ruhiyemiz kuşkusuz. Şu anda, yola çıkarken erişmeyi düşündüğümüz menzilin oldukça da gerisinde olabiliriz. Ancak bu; kesinlikle Pollyannacılık/Tom Amca'cılık manzumesinde değerlendirilemeyecek, züğürt tesellisi olarak nitelendirilemeyecek çok zengin deneyleri/dersleri dağarcığımıza katmadığımız, dolayısıyla da *"bir biçimde"* kârlı çıkmadığımız anlamına gelmemelidir. Memleketin güçlü, zengin, sağduyulu dinamikleri, gelişen umut verici süreçleri, artık berraklaşmaya doğru akan hayat kesitleri, içimizdeki umut filizini sürekli yeşil tutmakta. Zaman içerisinde, geçmişin zorunluluklarıyla oluşmuş mekana ilişkin fiziki ayrılıklar kapanacak, anlayışlar dairesindeki aynılıklar, somut ifadelerini hayatda bulmaya başlayacaklardır. Bundan zerrece kuşku duyulmamalıdır. Abdestinden şüphesi olmayanın; cemaatin durumunu bilerek veya bilmeyerek namaza durduğundan, oluşan günahın bir kısmını gönüllü üstlenişi gibi; bir şeyler yaratmaya niyetli herkesin düsturu olan: *"Haldeki durumu iyiye/doğruya devindirmek-dönüştürmek pratiklerini ve ama bu arada da kaçınılmaz bazı yanlışları yapma hürriyetini kimse elimden alamaz."* Anlayışını bir an olsun yitirmemelidir insan. Dr. Sun'un her aksaklıktan, her yanılgıdan sonra tekrarladığı gibi *"...bir kez daha!"*

GÜNDEN KALAN

Günün en erken sevincini yaşamış gibiyim,
sizsiz
-yani kimsesiz- ve...
Dilsiz - tek bir dizesiz -
/ken bile bu gece
Bir akasya çiçeği ile.

cem güzel

NEDEN

Çok evvel koptuk oğul
Dedi ana
Gidip dönmeyenlere alıştık
Amma
Turnalardan alırdık haberinizi
Göndermez oldunuz artık
Neden ola

Ah ana
Dedi oğul
Turnaları vurdular ana
Turnaları tuttular ana
Demirden kafeslere koyup
Kuş diye gösterirler
Bura insanlarına

Demirden turnalar da yaptılar ana
Onlar da iyi hoş
Bizim ellere uğramaz amo

haldun kısagün

Sevmedim okulu
Öğretmenim tutmadı yerini annemizin (bence)
Beni çingenelere vermek istemeseydi
Babam, bir dev anası gibi
Görünen öğretmenden kaçardım (ne iyi olurdu)
Korkuyu
Bahçedeki huysuz ve parlak kanatlı
Horoz tanıttı bana,
Bir de öğretmenim Râhâ
"Kulaklarını çekerim, konuşma, terbiyesiz, Yakarım ağzınızı, çişim geldi dersiniz. Kırarım notunuzu haylazlık ederseniz. Yarın satır satır ezberlensin dersiniz."

Oğuz Atay -TUTUNAMAYANLAR-

Ersin Kalkan

Yeni Olgu sayfalarında daha önce okul üzerine birkaç tane yazı yayınlandı. Bunlar içinde okul olayının radikal çözümüne en fazla yaklaşan Orhan Hasdal'ın *"Öğrenci Mekanları üstüne"* adlı yazısıydı. Fakat bu yazıda soruna okul kurumu bağlamında bakmaktan uzaktı. Gerek O.Hasdal'ın ve gerekse diğerlerinin yazıları, okulun kendisinin sorgulanabilirliğinden söz etmemişlerdir.

Özelde 'Okul kurumunun ve genelde kurumlarda sorgulanması, batıda 'Frankfurt Ekolü' ile bundan yaklaşık altmış yıl önce başlamıştır. Marcuse, Adorno, Horkhaimmer, Benjamin'lerle başlayan eleştiriler, Foucault, Althusser İlyiç'lerle sürmektedir. Ülkemizde ise böylesi bir eleştirel tavır daha çok yenidir.

Kurumları 'eleştirmek' kurumlara kurumların dışından bakmakla gerçekleşir. Yaşamı kurumlara göndermede bulunmaksızın kavramanın gerekleri üzerinde durulmalı, kurumlar dışı düşünebilmenin söylemi yaratılmalı ve bu söylem sistematik olarak onları analizlemenin malzemesini vermelidir bize.

KUTSAL MEKAN

Üniversite diploması alabilmek için, haftanın beş günü, yılın dokuz ayı olmak üzere onbeş yada daha fazla yıl aralıksız olarak avlusunda toplanılan okul, diğer kurumlara oranla toplumda, muhteşem bir öneme sahiptir. Bu kadar heybetli bir görkem ve güç her kuruma kısmet olmamıştır.

Bizim okul sistemimiz bir çok alanda olduğu gibi, batıdan-Hristiyan toplumlarından- ithal edilmiştir, ne ki batıdaki okul sistemlerinin atası da Cizvit Kolejleridir. (1) Kanımca öncelikle okul denilen bu 'kutsal mekanın' iç mimarisine bakmak gerekir. Gerek sıraların gerekse kürsünün yerleştirilme biçimi, kilise dekorunun türevidir. Kilisede cemaatin oturabilmesi için sıralar -okullarda ek olarak masalar bulunur kaldı ki bazı kiliselerde, kutsal kitabın koyulabilmesi için masavari çıkıntılarda vardır.- Cemaatin sıralarından yüksekçe bir yere oturtulmuş olarak tüm kiliseye hakim bir papaz kürsüsü -Çünkü cemaat sıradan kullardan papaz da Tanrı kelamı etmektedir ve tanrıya mahsus görece yüksekliği olmalıdır. Ayrıca camilerde insanlar ve imamların hutbe okumak için çıktığı mihderler mahkemeler de yargıçların, meydanlarda politikacıların kürsüleri hep yurttaşlardan yüksekçe bir yerlerde olurlar. -kürsünün arkasında ikonalar.

Sınıf dekorlarına gelince... kilisede olduğu gibi öğrencilerin /cemaatin oturacağı sıraları, (istikbalin kadın ve erkekleri olacakları için, bu sıralarda daha altı-yedi yaşlarında ayrı ayrı oturtulurlar... Böyle bu konuda ideolojik nosyon kazanmaya başlarlar.) Uhrevi bilgi tanrısının yeryüzü temsilcisi 'öğretmenin' kurulacağı sınıfa 'hakim' kürsüsüyle, ikonalarıyla... kilise cemaatlarından farklı olarak zorla sağlanmış - kızılcık sopaları, cetvel dayaklarıyla (Cumhuriyet müfredatı artı medrese terbiye tarzı eşittir okul sistemimiz) kesin sessizliği ile.. mutlak bilginin temsilcisi öğretmenin, huşu içinde dinlendiği ve söylediklerinin/yazdıklarının not edilmesiyle sürgit olan bir eğitimiyle....

SIRA DAYAKLARININ ANATOMİSİ

"Disiplin, politik bir ayrıntılar anatomisidir" diyen Foucault'ya göre, disiplin ve cezanın kendisi kullanım amaçlarından daha önemlidir. (2) Bizim okul kurumumuzun şahsına münhasır disiplin ve ceza yöntemleri içinde en çarpıcı olanı sıradayakları ve toplu cezalandırmalardır. Sıradayakları,

1. Yapılan bir 'suçun' tüm sınıfa yüklenmesi,

2. Sınıfta işlenen 'suçun' failini ihbar etmeyen tüm öğrencilerin dayaktan geçirilmesi, şeklinde olur. Ayrıksı bir davranış tarzı gösteren başkaldıran 'öğretmen' hakkında ileri-geri konu-

şan herkes topluluk tarafından inbar edilmelidir. Yoksa olacaklar ortadadır, demir tavında, çocuk sınıfta dövülür...Farklı düşünene davranış 'bozuklukları' (sağolsun pedogoji) gösterene göz yuman herkes cezayı haketmiştir. Birkaç kişi sınıfın o mukaddes sessizliğinimi bozdu (haşa) alırsın eline sopayı, geçiririsin tüm kerataları dayaktan...en az bir hafta kimse gıkını çıkaramaz... yine sıradayakları kadar aşşağılık ve onur kırıcı olan toplu cezalandırma biçimleri vardır ki bunlar, tüm sınıfa sayfalar dolusu 'K' yazdırma, toplu not kırma (notlar birer iktidar aygıtlarıdır), yatılı okullarda toplu halde hafta sonu tatillerinin yasaklanması vb. vb.

Suçlu, suçsuz hertürlü toplu cezalara maruz kalıp suskunluk içinde yaşayıp giden bir toplum işte bu okullardan doğmaktadır. Toplumdaki o mutlak sessizliğin sürüp gitmesinin insanlar tarafından kanıksanmaya başlanması hemen tüm toplumun geçmek zoruda olduğu o sırat köprüsünde sağlanmaktadır.

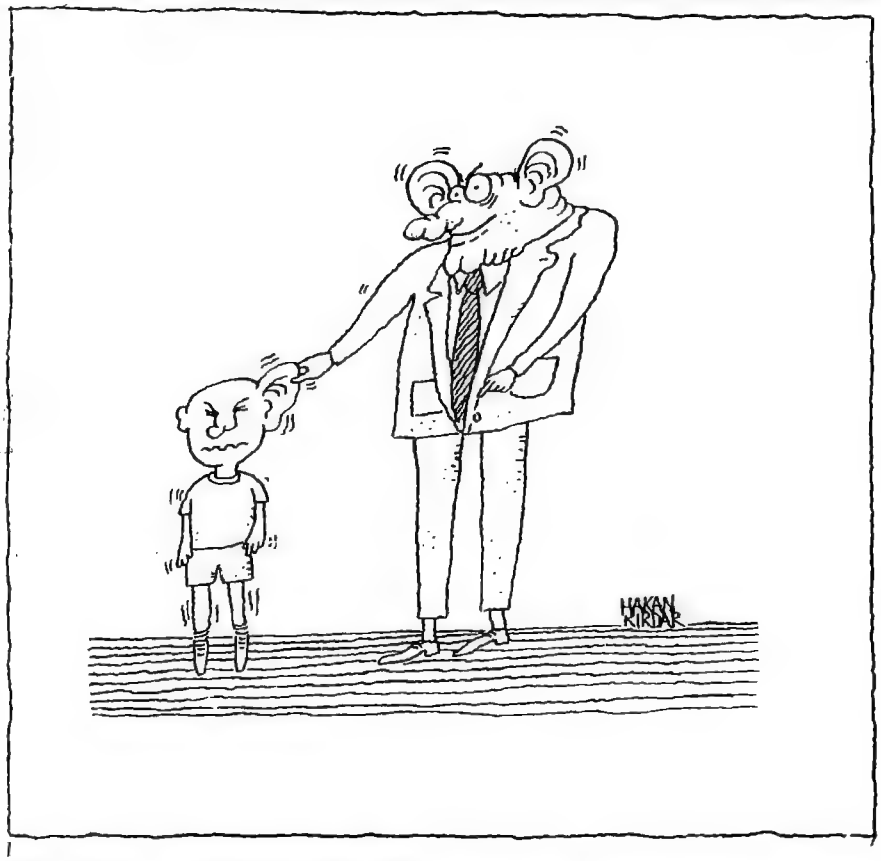

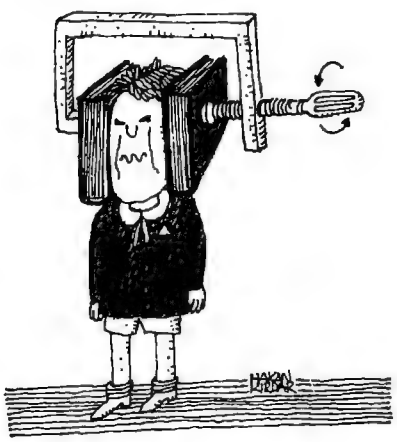

OKUL AİLE BİRLİKLERİ

Althusser, okulun işlevinin kişilere, üretim tarzının üretim ilişkilerinin yeniden üretilmesi sürecinde pozisyon kazandırmak olduğunu söylemekte ve *"Gerçekten, kilisenin* **egemen DİA** *(Devletin İdeolojik Aygıtları) rolünü bugün okul üzerine almıştır. Tıpkı eskiden kilise ile aile bir çift oluşturdukları gibi okul, aile ile bir çift oluşturur..."* demektedir. Bilemiyorum batıda var mıfakat bilindiği gibi bizde bu okul, aile çifti okulun içinde, okulla birlikte Okul Aile Birliği şeklinde çiftleşmiştir. (Tekleşmiştir.) Okul Aile Birlikleri periyodik aralıklarla toplanır ve 'taraflar' öğrencinin 'hal ve gidişinden' karşılıklı haberdar olurlar. (Tabi bu arada yoksul öğrencilerin giydirilmesi, okulun yapılabilir işlerinin elbirliğiyle halledilmesi gibi hayırlı işlerde yaptıkları olur.) Yine okul aile birlikleri, öğrencinin, özgürce sahibi kılınmış (velisi-veliniğmeti) olmasına rağmen ailesi tarafından okula, *"eti senin, kemiği benim"* (hey maşşallah hey, çocuk değil kasaplık dana!) diye teslim edilmiş olan o talihsiz insan küçüğünün, *"yetiştirilmesi"*, (nereye) *"eğitilmesi" " disipline edilmesi "* sürecinde okul ile aile arasında, el birliği ve gönül birliğinin yapıldığı alanlardır.

EĞİTİM GELECEK İÇİNDİR

İşte çocuk böylesi bir işkencenin (marangozlar da kullanılır ya) ortasında pres edilip mamul hale getirilen kerestedir... Artık çocuk için okul öncesi zamanı milat öncesi gibidir. Sokaklarda, parklarda (eğer varsa tabi) şen şakrak oyunlar oynadığı dönem çok gerilerde kalmıştır (hey gidi günler hey). Çünkü çocuk artık sağlıksız kantini ve küçücük bahçesiyle safi betondan oluşan okul ile paydos saatinde hiç oyalanmadan gittiği evi arasında yaşayan, bir yarı-açık cezaevi mahkumudur(bu güne kadar ne suç işlediği henüz tespit edilememiştir.) Tepeden tırnağa büyüklere ait olan bir dünyada yaşamak zorunda olan, o talihsiz, o mendebur insan küçüğü.

Çocuk okula girmesiyle birlikte ehlileştirilir (ehliyet/diploma alabilmek için ehlileşmek gerekir.) ve evcilleştirilir (ev-cilleştirilir.) Çünkü 'eğitim okulda bitmez, baba ve annenin gardiyanlığında süren ev ödevleri de vardır. Öğretmenler işte tamda bu noktada, müfretedat programları gereği-müfredat programları başlıbaşına ayrı bir tartışma konusu olduğu için, burada ona girmiyoruz. Kitapsız bir toplumun yetişmesinde takdir edilecek bir başarı gösterirler. Yaşamı okuldaki eğitim ve ev ödevleriyle korkunç bir kaosa dönüşmüş olan öğrenciye kitap, okuyup onun özetini çıkarması için 'ev ödevi' olarak verilir. Kitap okumak artık aritmetik problemlerini çözmek, hayat bilgisi dersini çalışmak gibi sıradan bir 'ödev'e indirgenir. Sonra koskaca kitapsız insanlar cumhuriyet'i doğar.

Yurttaşlar -şimdi burası datartışmalı. Böyle bir 'eğitimden' geçtikten sonra, yurttaşmı olunur yoksa uyruk mu? Koskaca kitapsızlar ve suskunlar tarikatının müridi mi?- ancak gündelik gerçekliğin kurallarının ertelendiği böyle korunmuş bir çevrede, kiliseden türetilmiş bu kutsal mekanda yıllarca süren eğitimden sonra, yaşadığı topluma layık üreticiler ve tüketiciler olurlar. *"Üretim İçin"* ve *"Gelecek İçin"* olan eğitimimiz, hayırlı ve uğurlu olsun.

YÖK DIŞI ÜNİVERSİTE

Ege Üniversitesi Tıp Fakültesinden iki öğrenci

Bugüne değin YÖK UYGULAMALARI hakkında pek çok eleştiri yapıldı. Konunun hukuksal, bilimsel yönleri ve insan unsuru açısından değerlendirmesine gidildi. Ancak, bu uygulamalar sonucu, gerçek işlevlerini gösterecekleri yerlerinden uzaklaştırılan öğretim üyelerinin şimdiki konumları, somut örneklerle bilimsel ağırlıklarını ele alan bir çalışma yapılmadı. Onlar da YÖK konusu açıldığında genel hatlarıyla görüşlerini belirtmekle yetinmek durumunda kaldılar. Görevden alınan öğretim üyelerinin bilimsel ağırlıkları, onları suçlayan ve dayanaksız iddialar yönelten bazı meslektaşlarınca da (doğal olarak) gündeme getirilmedi (getirilemezdi). Çünkü büyük çoğunluğunun bilimsel yeterlilikleri, üniversitede kalanlardan, hiç değilse daha az değildi. Yine önemli bir bölümünün bilimsel kişiliği, uluslararası düzeyde de kanıtlanmıştı zaten. Biz üniversite öğrencilerini, bu gerçek bilim adamları ile iletişimimizi sürdürmek kadar, onları ortaya koymak görevi düşüyor. Çünkü tartışma somuta getirildiğinde, belgelere dayandırıldığında gerçekler hep onlardan yana çıkıyor.

Bu çalışmaya, bilimsel araştırmalarıyla uluslararası düzeye ulaşmış, üniversiteden uzaklaştırıldıktan sonra da yurt dışındaki bilimsel toplantılar ve çalışmalar için davetler almış bir hocamızı tanıtmakla başlamak istiyoruz; Ege Üniversitesi Tıp Fak. Nöroloji Kürsüsü eski öğretim üyesi Prof. Dr. Cumhur Ertekin. Kendisini muayenehanesinde ziyaret ettik;

— Hocam, bize kendinizi kısaca tanıtırmısınız?

— 1937'de İzmir'de doğdum. Öğrenimimi İzmir'de çeşitli okullarda sürdürdükten sonra 1955'de İzmir Atatürk Lisesi'nden mezun olup aynı yıl kurulan Ege Ü.Tıp Fak.'na girdim. 1961 de mezun olup yine aynı fakültenin Nöroloji Kürsüsü'ne asistan olarak girdim. 1965'de uzman hekim oldum. 1 ay sonra Danimarka'ya gittim. Orada 1 yıl EMG (1) ve Klinik Nörofizyoloji üzerine çalıştım. Sonra, İsveç'te 2 yıl EEG (2) ve EMG konularında çalıştım. 3 yıl sonunda yurda döndüm. 1970'de Doçent, 1976'de Prof. oldum...

— Görevinizden ne zaman, ne şekilde alındınız?

— 4 Şubat 1982'de 1402 sayılı Sıkıyönetim Yasası'na göre görevden alındım.

— Ayrıca hakkınızda dava açıldı mı? Ya da daha önce...

— Hayır.

— Peki hocam, üniversite'de görev yaptığınız yıllardaki bilimsel çalışmalarınızı özetleyebilirmisiniz? Özetlemek kolay değil herhalde ama, genel hatlarıyla ve başlıcalarını belirtirseniz...

— 100'den fazla yayınım oldu. Uluslararası yayınım 30'dan fazladır. 3 kitap yayınladım. Çalışma alanım, *'periferik sinir, kas ve omurilik hastalıkları'*. Başlıca çalışmalarımdan ilk i1967'de Kopenhag'da iken ALS(3) Hastalığı'nda duysal ve motor sinir iletimlerini ölçmek oldu. Bu çalışmam, bugün de birçok kitapta refere edilir. Sonra, dünyada ilk kez bacaktaki safenus sinirinde iletim hızı ve aksiyon potansiyelini kaydeden bir yöntem geliştirdim. Bu çalışmam da kitaplarda refere edilir. (Hocamız, belgelere dayanarak konuşmayı öylesine benimsemiş ki bunları anlatırken sözü geçen İngilizce, Almanca kitapları açıp gösteriyor. En eskisi 1969 baskısı, klasikleşmiş bir Nöroloji kitabı. Bir başkası 1972 basımı... En son 1983 yılında basılmış bir kitap. Ertekin adını gördükçe biz de onurlanıyoruz. Bunlar kitaplar. Bir de dergiler var... Uluslararası yayınlar.)

Benim için daha saygı değer olan çalışmalarım, Türkiye'de olanaksızlıklar içinde yaptıklarımdır. Onlar daha çok yankı uyandırdı. Asıl çalışmam, doçentlik tezimdir. Polinöropatiler (4) üzerinedir. Bu konuyla ilgili yayınlarım oldu. Bir kitap yazdım. 1972'de Diabet araştırma ödülünü aldı. Safenus siniriyle ilgili çalışmam. 1973'de Eczacıbaşı ödülü aldı.

Sonra yine dünyada ilk kez omurilikten aksiyon potansiyelini direkt kaydetme üzerine çalıştım. Sonuçları standardize ettim. Bukonubirden genişledi. Bu kadar ilgi toplayacağını tahmin etmiyordum. ABD ve Japonya'da bu konuda biraz daha değişik yöntemle çalışan iki meslektaşım oldu. (Yine belgelere dayanmak için, klasikleşmiş bir Nöroloji kitabında çalışmalarından söz eden bölümü gösteriyor. Kitabın yazarı, hocamızın kullandığı bazı simgeleri aynen almış.)

— Bu çalışmalarınız ve yayınlarınızı hazırlamanızda, yurt dışındaki çalışmalarınıza göre ne farklar oluyor?

— Dışardaki çalışmalarda bilimsel ve ekonomik yardım oluyor. Ama, burada, olguları topluyorum, dataları alıyorum, elle istatistik analizlerini yapıyorum, fotoğrafları ayarlıyorum, yazıları, çıkacak derginin kurallarına uygun şekilde daktilo ediyorum. Bitince pullayıp yolluyorum.

— Çalışmalarınıza yurt dışından gösterilen ilgi ne oldu?

— 1978'de viziter Prof. olarak ABD'den davet aldım. 2,5 ay orada bulundum. 1980'de Finlandiya'da bir üniversiteye 3 aylığına viziter Prof. olarak davet edildim. Yurt dışına çıkma yasağı nedeniyle gidemedim. Yine, İsveç'te bir üniversiteden 1 yıllığına şef muavinliği önerildi. Oraya da gidemedim. 1981'de Japonya'da bir sempozyuma katıldım. (Japonya'daki sempozyumda çekilmiş bir fotoğrafı görüyoruz. Cumhur hoca, en ön sırada oturanlar arasında. Bunların dışında 1969'dan beri 4 yılda bir yapılan Uluslararası EMG Kongresi'e 1973'deki dışında katıldığını öğreniyoruz. Bu kongrelerin sonuncusu 1983'de yapılmış ve Türkiye'den üç bilim adamı daha katılmış.)

— Görevinizden alındıktan sonra, muayenehane hekimliği yanı sıra çalışmalarınız sürdü mü?

— 1982'den beri 6'sı yabancı dilde, 9 yayınım oldu. Bunlar, daha önceki bazı çalışmalarımın derlenmesi şeklinde çalışmalar. Ayrıca tedavi konusunda bir kitap yazmaya başlamıştım. Bir süredir onu sürdüremiyorum. Bu arada, omurilikle ilgili çalışmalarımın dökümünü yapıp bir kitap halinde yayınlamayı düşünüyorum. 1981'de Dünya Klinik Nöroloji Cemiyeti'nin bir dergisinin editörlüğünü verdiler. Zaman zaman, yayınlanması düşünülen bir yazı geliyor, onun üzerinde çalışıyorum.

— Bu görevinizin size maddi bir desteği oluyor mu?

— Hayır.

— Uluslararası bilimsel dergilerin işlevi nedir sizce?

— Bilimsel çalışmaların sergilenmesi için alandır. Bir yerde, bilim adamının, ürününü ortaya koyduğu yer. Ama kendi ürününü. Yerli dergilerin çoğunluğu bu işlevi görmüyor. Başka yerlerde yapılmış çalışmaların, çevrilip tekrardan yayınlanması şeklinde çabalarla kişilerin bürokratik yönden doçent veya profesör olarak yükselmesini sağlıyorlar. Bu arada, dışarıya ulaşamayan az sayıda gerçek bilimsel araştırma da var.

— YÖK uygulamasını, bilimsel araştırmalar açısından nasıl görüyorsunuz?

— YÖK'ü ayrıntılarıyla incelemiş değilim. Ama gördüğüm kadarıyla, bilimsel araştırma yapmak için gerekli bağımsızlığı kaldırıyor. Okul havası getiriyor. Örneğin, bilimsel araştırmalar için gerekli yabancı yayınların üniversiteye girmesi dahi denetim altına alınıyor. 2. birkonu, öğretim üyesine bilimsel araştırma için çok kısıtlı süre bırakılıyor. 3.sü, gerekliaraç gerecin sağlanması daha da güçleşiyor. Bütün bunlar, kişilerin yaratıcılığını da kaldırıyor. Üniversitenin, öğrenci mezun etmek gibi bir işlevi oluyor. Bir lise, YÖK'ün getirdiği diğer bir sonuç birçok bilim adamının üniversite ortamından uzaklaştırılması oldu, ki bu kişiler bilimsel yönden üniversitede kalanlardan daha yetersiz değillerdi. Ayrıca hiçbir resmi kuruluşta çalışmama durumuna girdiler. Emeklilik hakkının yanması gibi kayıplar da var.

— Üniversieden ayrıldıktan sonra yaşamınızda nelerin eksikliğini hissettiniz?

— Muayenehane hekimliği tek başına tatmin edici bir çalışma değil. Zaten ben o anlayışa temelden karşıyım.

— Siz bununla yetinmemişsiniz ama...

— Evet. Yine de insan istiyor ki resmi bir kurumda çalışsın, belirli hastaları olsun. Çevresinde öğrencileri, hiç değilse asistanları bulunsun... Buraya bazen çok ilginç olgular geliyor. İnsan bunları yakalayınca paylaşmak istiyor. Sağınıza solunuza bakıyorsunuz, öğrenci, asistan yok. O zaman bir ölçüde hastaya açıklıyorsunuz. Kimisi ilgileniyor, kimisi donuk donuk bakıyor.

— Bu, biraz kara mizah oldu hocam.

— Mizahçı yanımız da var (Bunu söylerken yüzünü anlamlı bir gülümseme kaplıyor. Cumhur hocanın 1980'e değin karikatür çalışmaları olmuştu. Tabip Odası'nda görev aldığı 10 yıllık süre içinde Oda'nın dergilerinde sağlık sorunlarıyla ilgili karikatürleri de çıkıyordu. Bu arada, 3-4 yıl bir yerel gazetede karikatürlerinin yayınlandığını, 2 de sergisi olduğunu öğreniyoruz.)

— Hocam, öğrenci-öğretim üyesi ilişkileri sizce hangi ilkelere dayanmalı?

— Benim mesleğime özgü bazı farklılıklar da var bu konuda. Hekimlik biraz da usta-çırak işidir. O nedenle bu ilişki daha da önem kazanıyor. Anfide ders anlatmanın ötesinde hasta başında yüz yüze, uygulamalı eğitime ağırlık verilmeli. Genelde ise herşeyden önce öğrenciye güvenmek gerekir. Dostça, akılcı ve içten yaklaşım. Şimdi öğrenci, öğretim üyesinden çekiniyor. Buna ek olarak öğretim kadrosundaki bazı kişiler, öğretim üyesi kavramının zedelenmesine neden oldular... Yine de öncelikle akılcı, içten, dostça yaklaşım gerekiyor.

(Kendisine teşekkür edip ayrılırken, *"Yine beklerim,"* dedi, ikircimsiz bir ses tonuyla. Cumhur hocayı kısaca anlatmak olanaksız. Yine de öz bir tanım gerekirse **Gerçek bir bilim adamı** diyebiliriz. Biliyorsunuz, bugün **"bilim adamı"** demek yeterli olmuyor.)

(1)EMG: Elektromyografi. Sinir-kas fonksiyonunu kontrol etmeye yarayan bir tetkik.

(2)EEG: Elektroensefalografi. Beyin elektriksel aktivesini kontrol etmeye yarayan bir tetkik.

(3)ALS: Amyotrofik lateral skleroz. Bir kas-sinir hastalığı.

(4)Polinöropati: Sinir sistemiin değişik bölgelerinde çok çeşitli yakınmalara neden olabilen bir hastalık.

ALTERNATİF ÜSS SORULARI

Metin Gülbay / Kenan Halis / Mahmut Peker

1— Kimse tarafından kaale alınmıyorsunuz. Bu durumda, sizce en yetenekli davranış aşağıdakilerden hangisidir?

a) Kırmızı pantolon, sarı kazak giymek, ayrıca yeşil bir fular bağlamak.
b) Herkesi dövmek.
c-Hiç bir şey giymemek
d) Hormon tedavisi olmak.

2— Eşeyli üreme deneyinde enflasyon artışının çevre koşullarını olumsuz yönde etkilemesinin, üretilecek kuşaklarda genetik bozukluklara yolaçması kaçınılmazdır. Sizce, bunun önlenmesi için deney nasıl sürdürülmelidir?

a) Eşler mahkemeye başvurup ayrılmalıdırlar.
b) Kaplıcalara gidip ısınmalı ya da birbirlerini ısırmalıdırlar.
c) Çocuk yapmayıp, bir köpeği evlat edinmelidirler.
d) Eş değiştirsinler...

3- Çağımız bilim ve bilgisayar çağıdır. Sizce bilgisayar kimi sayar?

a) Sayılır...
b) Bizi değil herhalde....
c) Öyleyse yaşlıları.
d) Son nüfus sayımına karşı çıkmalarına rağmen Almanları...

4— Ülkemizin jepolitik konumunu en iyi ifade eden cümle hangisidir?

a) Ülkemizin birsürü komşusu vardır, biz tavuk yetiştirirken onlar kaz yetiştirdiği için Friedman haklıdır.
b) Komşularımızla aramızda çıkabilecek bir friksiyon yangın tehlikesi taşımaz, çünkü bizim ormanlarımız daha azdır.
c) Üç tarafımız denizlerle çevrilli olduğundan, dört tarafı denizlerle çevrili olan İngiltere ve Japonya'ya göre biz daha zor batarız.
d) Asya ile Avrupa arasında köprüdür ama satılamaz.

5— Dünyanın en yüksek tepesi Everest olduğuna göre bilin bakalım Tuz Gölü'nün tuz oranını...

a) Biliyorum ama söylemem.
b) xxxxx?
c) Hiç birisi....
d) 'c' şıkkı hariç hepsi..

6— 68, 16, 3, 8, ?

Soru işareti yerine hangi sayının gelmesi gerekir?

a) Sarı 12
b) Ne gelse olur.
c) tura gelirse bu şık işaretlenmelidir.
d) Kardeşim yazı geldi işte daha bu sınava devam etmenin anlamı var mı?

7— Galilei dünyanın döndüünü ileri sürdüğünde kaç yaşındaydı?

a) Galilei bu düşünceyi ileri sürdüğünde yemek yemeyi seven topluca bir baydı.
b) Bu teoriyi ileri sürmesi Galile'nin birden yaşlanmasına yolaçtığına göre 98.
b) Bilimsel gelişmenin ışıklı yolunda bir kilometre taşı gibi parlayan Galilei, bu düşüncesiyle ölümsüzler kervanına katılmıştır. Yaşı olmaz...
d) Galilei bu düşünceyi ortaya attığında şarabı fazla kaçırmıştı çünkü âşıktı. Öyleyse yaşı 13-24 arası bir yerlerdedir.

8— Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun 'Yaban' romanının ana fikrini en doğru ifade eden cümleyi işaretleyin.

a) Uzay gemisinin yakıtı bitince Sakarya nehri dolaylarına inerek köylülerle iyi ilişkiler kurmaya çalışan her yaratık bir E.T. değildir.
b) Yabanı futbolcu ithali yasaklanmalıdır. Türkçe bilmeyen bu zâtlar seyircinin alehte tezahüratından etkilenmeyerek maçların kalitesini düşürmektedirler.
c) Okuma yazma bilen aydın kişilerin Bakırköy, Karaköy, Kadıköy dışındaki köylere gitmeleri gereksizdir.
d) Romanın adından da anlaşılacağı gibi uygarlık giderek hızlanmaktadır. Eskiden böyle yaratıklara 'Gülyabani' derken artık 'Yaban' demekle yetinmektedirler.

9— Yalıtkan bir cismi kazağınıza sürttükten sonra küçük kağıt parçalarına yaklaştırıyorsunuz, ama hiç bir kıpırtı olmuyor. Elinizdeki yalıtkan cisim nedir?

a) Yabancılaşmış bir dolmakalem.
b) Elektrikleri kesilmiş tarak.
c) Kontrol kalemi.
d) Veriler yetersiz. Elleriniz ıslak olabilir.

10— "N'ayır n'olamaz bir milyoner bile değiliz Cüneyit" satırlarının yazarı ve eserin adı...

a) Vatan yahut Silifke, Van Gogh.
b) Kızfadime, İbn-i Haldun.
c) Malkoçoğlununoğlu, Osman Seden.
d) Sait Hopsait İlyas Tüfekci.

11— "Baharda çiçekler açar, kuşlar öter..." boşyerlere gelecek en uygun sözler nelerdir?

a) Miyavvv!...
b) ulan ben senin...
c) abonmanınız var mı?
d) çünkü cemreler toprağa düşmüştür bir kere..

12– Newton yerçekimini bulduktan sonra n'aptı?
a) Yere düştü.
b) Elma ağaçlarının altına oturmasına gerek kalmadı.
c) 'Buna da şükür' dedi.
d) Elmaları bağladı.

13– Çikita muzları neden yerli muzlardan daha vitaminlidir?
a) Büyük oldukları için.
b) Dövizle beslendiklerinden.
c) Zor bulunduklarından.
d) Bilmiyoruz. Bir de öteki maymunlara sorun.

–YETENEK TESTLERİ–

Aşağıdaki ilk 4 soruda birer önerme verilmiştir. Önermeler doğru kabul edildiğinde çıkarılacak **kesin doğru** hükmü bulunuz.

1) "Ali okuldan atıldı"
a) Ali çok tembel bir öğrencidir.
b) Ali'nin sakalları vardır.w
c) Ali YÖK kurbanıdır.
d) Ali boyasız ayakkabı giyer.
e) Ali sosyoloji hocasına aşıktır.

2) "Cemil günde iki ekmek yiyor"
a) Cemil yurtda kalan bir öğrencidir.
b) Orta direğin diğer adı Cemil'dir.
c) Cemil fırıncı çırağıdır.
d) Cemil fabrikatör çocuğudur.
e) Cemil evlidir.

3) "Siz bu testleri doğru olarak çözdünüz"
a) Bakırköy'de oturuyorsuzun.
b) İşkembeden desteksiz sallıyorsunuz.
c) Adınız Altan Günalp.
d) Boş vaktiniz çok fazla.
e) WC

4) Üçün biri nedir?
a) Memur katsayısı.
b) Reel sayı.
c) Nah!
d) Atalardan kalma nazik bir hareket.
e) Mafya BABA'larının selamlaşma şekli.

5) Bir adam dört kez evleniyor. Birincisinde babasının yengesinin kızıyla, ikincisinde dayısının torununun enistesinin kızıyla, üçüncüsünde teyzesinin kocasının kız kardeşiyle evlendiğine göre; dördüncü evliliğini kiminle yapmıştır?
a) Bir Arap şeyhinin hareminin tamamıyla.
b) Cinsiyet ameliyatı yaptıran enistesiyle.
c) Evlenememiştir, çünkü akrabalarını sıraya dizdiği için amcası tarafından vurulmuştur.
d) Mobilyacı dükkanındaki tezgahtar kızla.
e) Yengesinin köpeği Lessi'yle.

6) Bir üniversitenin üzerinde bulunan bir kurum üniversiteyi 46 saatte öğrenciyle doldurmaktadır. Aynı üniversitenin tabanında yer alan başka bir kurumsa, bu üniversiteden öğrencileri 42 saatte atarak üniversiteyi boşaltmaktadır. Bu üniversite ne zaman dolar?
a) 15 saatte.
b) Af çıktıkça.
c) Doğramacı atölyesinin torna tezgahı arızalanınca.
d) Üniversiteler turistik tesislere dönüştürülünce.
e) Balık kavağa çıkınca.

A S T R O N O M İ

SORU 32: Andromeda Galaksisi güneş sistemimizden iki milyar ışık yılı uzaklıktadır. Yani bu galaksinin varlığından şu anda haberdar değiliz. Ancak iki milyar yıl sonra onun 1984'de nerede olduğunu bilebileceğiz. Ama biz genede sizden bir tahminde bulunmanızı istiyoruz. Andromeda acaba şimdi nerededir?
a) Bu sene astronomi dersi görmedik.
b) Galaksi ne demektir?
c) Işık yılı bekledim, hakikat oldu rüyam (nınnınım)
d) Çok merak ediyorsak iki milyar yıl bekleriz...
e) Tahminler hep doğru olmayabilir. En iyisi bir bilene sormalı. (Hişt 32'nin yanıtı ne?)

T Ü R K Ç E

SORU 49: Şu yoğurdu sarmısaklasak da mı saklasak, sarmısaklamadan mı saklasak? tekerlemesindeki saklasak sözcüğü hangi anlamda kullanılmış olabilir?
a) Saklambaç'daki saklasak anlamında,
b) Saklanacak birşey yok anlamında,
c) "Elma dersem çık, armut dersem saklan"daki saklamak anlamında,
d) "Saklaya saklaya bu hale geldik" dizesindeki saklamak anlamında.
e) Hiçbiri.
Öğrencinin notu, (Şu yoğurdu şimdi bize verin de zihnimiz açılsın.)

payel

YENİ ÇIKAN KİTAPLARIMIZ:

ANTON S. MAKARENKO YAŞAM YOLU
Çeviren: Şemsa Yeğin
528+8 sayfa - 500 lira
★ ★ ★

ELİAS CANETTİ SÖZCÜKLERİN BİLİNCİ
Çeviren: Ahmet Cemal
296 sayfa - 400 lira
★ ★ ★

JEAN-PAUL SARTRE YAZINSAL DENEMELER
Çeviren: Bertan Onaran
144 sayfa - 250 lira
★ ★ ★

PAYEL YAYINEVİ
P.K. 889 Sirkeci İSTANBUL

DUYURU

İstanbul Üniversitesi Geleneksel 5. Kültür Şenliği hazırlıkları sürüyor. 8-15 Mayıs tarihleri arasında yapılması düşünülen şenlik, geçen yıllara oranla daha geniş kapsamlı olacak.
İÜMT (Müzik), İÜTT (Tiyatro), ÜSÜK (Karikatür), İÜSK (Sinema, İÜHOT (Halk oyunları) Şiir kulübü ve İÜGT (Gitar) topluluklarının yanısıra fakültelere bağlı bir çok topluluklar da yer alacak.
Harbiye Muhsin Ertuğrul, Fatih Şehir ve Kocamustafapaşa Çevre tiyatrolarında yapılacak olan gösterilerin tüm üniversitelerin KATILIM'ı bekleniyor.

ÜNİVERSİTE TARİHİ ÜZERİNE II.

Deniz Öğüt

BATI toplumlarında burjuva demokratik devrimleri ile birlikte ortaçağdan radikal kopuşu gerçekleştiren üniversite, bu toplumların gelişimi ile birlikte önemli değişikliklere sahne oldu. Kapitalist toplum artık önünde geniş ufuklar olan ileri karakterini yitirmişti. Çürüyen bu toplumbunalımlarını üniversiteyedetaşıyordu. Yazımızın birinci kısmında özetlemeye çalıştığımız bu gelişmeler öte yandan emperyalizm ile ezilen dünya halkları arasındaki çelişmelerin keskinleşmesi ile eşzamanlıydı. Yazımızın birinci kısmında batı toplumlarının bu tarihi gelişimlerinin üniversite özeline nasıl yansıdığını özetlemeye çalışmıştık. Öte yandan emperyalizm ekonomik ve askeri cephelerin yanısıra bilimsel/kültürel bir cephe de açtı az gelişmiş ülkelere yaptığı fetih seferlerinde. Dünya üniversiteler tarihine göz atıldığında pek çabuk göze çarpıyor bu olgu. Konuya bir de bu açıdan yaklaşmaya çalışalım.

FRANSIZ ve İngiliz Üniversite anlayışlarının sömürgelerde de etkisini gösterdiğini ve o ülkeler bağımsızlıklarını kazandıktan sonra da bu etkinin devam ettiğini söylemiştik. *"Sömürgeciliğin öğretim alanındaki mirası birçok azgelişmiş ülkede büyük öneme sahiptir. Üniversiteleri de kapsayan öğretim kurumları sömürgeci güçler tarafından eğitilmiş sivil eleman sağlamak, yerlileri Hristiyanlaştırmak vb. gibi çeşitli nedenlerle kurulmuştur. Bu yeni kuruluşlar genellikle metropol üniversite modellerine göre biçimlenmiştir ve ülkenin tarihi ve öğretime ilişkin koşullarını yansıtmaz. Sömürge dönemi boyunca öğretim geniş ölçüde sömürgeciler tarafından kontrol edildi ve onların ihtiyaçların karşılamaya yönelik bir politika izlendi. Bazı hallerde öğretimin gelişmesi, sömürge yetkilileri tarafından, politik yada başka kaygılarla, bilinçli olarak engellendi."(1)* Özetlenen bu durumun çok çeşitli üçüncü dünya ülkelerindeki yansımaları incelenebilir. Biz burada iki örnek, Hint üniversiteleri ve Türkiye'den Ortadoğu Teknik Üniversitesi, üzerinde duracağız.

HİNDİSTAN'DA üniversiteler İngilizler tarafından yaratılmıştır. Büyük ölçüde dinsel temalara dayanan geleneksel (İngiliz öncesi) yüksek öğretim, Hindistan'da İngiliz hakimiyetinin kurulduğu 18. yy. dan itibaren çöktü ve geri plana çekildi. Hindistan'da yeni bir üniversite sistemi geliştirmek yerine İngilizler yalnızca Londra Üniversitesi modelini taşımakla yetindiler." (2) Hindistan'da yapılmak istenen, üniversiteler sayesinde İngiliz işgal kuvvetleri ile halk arasında orta kademe rolünü oynayacak yerli kökenli hizmetkârlar yetiştirmekti. Fakat hangi model uygulanırsa uygulansın ve niyet ne olursa olsun üniversitelerin ülkenin politik yaşamında etkin ve olumlu rol oynaması, böyle bir yönü de bağrında taşıması, son tahlilde kaçınılmazdır. Azgelişmiş bir ülkede hele hele sömürge ülkelerde, emperyalizme karşı toplumda var olan başkaldırı üniversitelerde bilginin edinilmesini kolaylaştıran koşullarla birleşince bu kurumları bağımsızlık ve toplumsal kurtuluş mücadelesinin ön saflarına sürmektedir. Nitekim Hindistan'da sömürge dönemi üniversiteleri üzerine kurulan bugünkü yapılar önemli siyasal mücadelelerin içinde yer almakta. Gerek emperyalizme karşı mücadele ve gerekse demokrasi mücadelesinde Hint üniversiteleri ağırlıklarını duyuruyorlar. Hatta bir adım daha ileri giderek diyebiliriz ki bu kurumlar, kuruluşlarındaki her türlü niyetten bağımsız olarak, Hindistan'ın bilimsel alandaki ulusal başarılarının önünü açan yerler alma özelliği taşıyorlar.

YURDUMUZ üniversitelerinin bu açıdan incelenmesinde Ortadoğu Teknik Üniversitesi geçmişi ve bugünüyle ilgi çekici bir örnek niteliğinde. Biraz gerilere, bu üniversitemizin gençlik yıllarına gidelim ve sözü Ortadoğu'da uzun yıllar çalışmış bir İngiliz'e bırakalım: *"Böyle bir üniversite kurmak fikri ilk defa 1953 yılında doğdu. O yıl, Pennsylvania Güzel Sanatlar Okulu müdürü G.Holmes Perkins Türkiye'ye gelmiş, bir mimarlık ve şehircilik okulunun kurulması için temaslara başlamıştı. Ankara'yı dünyaca meşhur bir eğitim merkezi haline getirmek fikri Türk liderlerinin o kadar hoşuna gitti ki, teknik okul hakkındaki teklif hemencecik 15000 kişi alacak bir Teknik Üniversite fikri haline geliverdi."(3) "Tabii, böyle bir müessesenin kurulması son derece pahalı olacaktı... Muhtelif teşekküller, Türkiye ve genel olarak Ortadoğu için son derece değerli ve önemli sonuçlar doğuracak böyle*

bir işe para yardımında bulunmayı vaadettiler. İşin bu safhasına İngiltere seve seve katıldı. Ingiltere hükümetine göre Bağdat Paktı'na dahil memleketlere teknik yardım olarak ayrılmış bulunan İngiltere'ye ait 1 milyon İngiliz liralık fonun bir kısmını kullanmak için bundan daha hayırlı bir iş bulunamazdı." (4). O yılların güçlü emperyalisti ABD'den destekli ve İngiltere'nin bir hayır kurumu ruhuyla katıldığı projenin gelişmesi sevinç yaratıyor. *"Ortadoğu Teknik Üniversitesine ait kanunun Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından* kabül *olunuşu İngiltere'de sevinç uyandırdı. Hiç şüphe yok, bu yeryüzünde girişilmiş en iddialı eğitim projelerinden biridir ve Büyük Britanya teşebbüsü başarıya ulaştırmak hususunda oynadığı ve bundan sonra da oynayacağı*

Hangi model uygulanırsa uygulansın ve niyet ne olursa olsun üniversitelerin ülkenin politik yaşamında etkin ve olumlu bir rol oynaması son tahlilde kaçınılmazdır.

rolden ne kadar gurur duysa yeridir."(5) Bu denli yardımseverlik karşısında utanmaya başlıyoruz ama durun daha bitmedi: *"Zamanla, üniversiteden mezun olacaklara İngiltere'de bir yıllık eğitim görmek ve sonra yine üniversiteye öğretim üyesi olarak dönmek imkânını sağlayan* ·rslar verilmesi yoluna da gidilecektir." Üniversitenin öğretim kadrosunu oluşturması da önemli bir sorun fakat ne gam! Yardım hazır: *"...Buraya ehliyetli öğretmen bulmak meselesi de, tabii ki önemlidir; fakat burada da İngiltere'nin yardımları büyük olmuştur." (6)*

Özetlersek:

1- Fikir Mr. Perkins adlı kişiden geliyor

2- Gerekli para İngiltere tarafından seve seve verilecek

3- Üniversiteden mezun olacaklara İngiltere'de burs hazır

4- Öğretim üyesi açığı da İngiltere tarafından karşılanacak.

YUKARIDAKİ Tabloya eklenecek fazla birşey yok. Köklü bir anti-emperyalist geleneği olan, emperyalizme karşı tarihte ilk milli kurtuluş savaşını vermiş bir ülkede bu tür *"hayır işleri"*nin niteliği pek kolay seziliyor. *"...Bağdat Paktının biri içerden, biri dışardan iki büyük kurucusu İngiltere ve Amerika, tasarının gerekliliğini, işlerliğini uzun boylu incelemeden işe giriştiler. Milletlerarası teşekküller ve tesisler de 'Ortadoğunun kalkınması için birşeyler yapabilmek' arzusu içinde bu hayır kervanına katılmakta gecikmediler. Girişilen teşebbüs sonradan 'Eisenbower doktrini' diye adlandırılan 'Ortadoğu'ya gayri askeri yardım' taraftarlarının düşüncelerine de uygun geliyordu..."* (7). Sayın Mümtaz Soysal devamla, ODTÜ'nün kuruluşunun *"Uzun incelemelerin, araştırmaların ve esaslı ihtiyaçların"* bir sonucu olmadığını *"...aksine, siyasi etkiler altında bu yola gidildiğini"* belirtmektedir. Aynı şekilde, konuya oldukça doğru bir bakış açısı ile yaklaşan Sayın Mehmet Gönlübol'a bırakalım sözü: *"Ortadoğu Teknik Üniversitesi Demokrat Parti iktidarının özellikle 1955 yılından sonra içine girdiği yanlış tutumun üniversitelerden gelen seslerle kınanmaya başlanması üzerine, bu üniversitelere karşı bir tepki olarak kurulmuştu. Amerika Birleşik Devletlerinin yardım ile kurulan bu üniversitenin amacı, ileride Demokrat Parti iktidarını destekleyecek kafaları yetiştirmekti. Ancak bunda çok geç kalındığını olaylar ortaya koymuştur."* (8) Burada da Hindistan örneğinde olduğu gibi, ülkenin toplumsal dinamiğinin önüne çıkartılmaya çalışılan iradi engellerin sonuçsuz kaldığını gözlemliyoruz. *"...şimdi de ODTÜ ile ilgili bazı sorunlara değinmek istiyoruz. Çok açık bir dille belirtelim: ODTÜ, Avrupalı ve Amerikalı emperyalist ülkelerin (başta ABD, Britanya ve Hollanda olmak üzere) etki ve telkiniyle kuruldu. Amacı da, emperyalizmin Ortadoğu bölgesindeki mahalli insan gücü ihtiyacını karşılamak için teknokrat yetiştirmekti. İşte ODTÜ bu amaçla kuruldu ve 27 Mayıs 1960 devrimine kadar bir Amerikalı rektör tarafından idare edildi. Bugün emperyalistlerin koyduğu kuruluş amacı gülünç bir mevkiye düşmüş bulunuyor. ODTÜ öğrenci kitlesinin çoğunluğu emekçi halk kitlelerinin davasından yanadır ve* **şiddetle anti-emperyalisttir."(9)**

ODTÜ'ye ABD'den transfer edilen ve uzun yıllar uygulanan yönetim mekanizması da haklı eleştirilere konu oldu. Bu eleştirilerin başında, Amerika'da esas olarak sermayenin üniversite üzerinde egemenliğinin bir ifadesi olan, mütevelli heyeti uygulanması ile *"sözleşmeli memur"* statüsünde öğretim üyesi *"istihdam etme"* politikası geliyordu. *"...Ortadoğu'da uygulanan, ya da uygulandığı sanılan mukavele sistemine gelince: Dünyanın hiç bir yerinde, hiç bir üniversitesinde bir öğretim üyesi hayatı boyunca mukavele riski altında iş yapmamıştır.... Mütevelli sisteminin Türkiye gerçeklerine uymadığını ispatlamak için fazla birşey*

Emperyalizm, az gelişmiş ülkelere yaptığı fetih seferlerinde ekonomik ve askeri cephelerin yanısıra bilimsel/kültürel bir cephe de açtı.

söylemeye lüzum yoktur. Ortadoğudaki son olaylar bunu en açık biçimde ortaya koymuştur. Üniversite ve üniversite yaşantı ile hiç bir ilişkisi olmayan bir mebus, bir işamadım bir umum müdürün bir kişinin üniversiter bir işe atanmasında son söz sahibi olmasının mantığı nedir?" (10)

ORTADOĞU Teknik Üniversitesinde öğretimin İngilizce yürütülmesi de başlangıcından günümüze kadar canlı tartışmalara yol açan bir konu. *"Ortadoğu'nun İngilizce öğretimi yabancı öğrenci çekmek için yaptığı söylenir. Ancak, bugüne değin bu amaca ulaşılamadığı gibi, yaklaşmak bile mümkün olmamıştır. Bu üniversitede yabancı öğrenci sayısı yüzde onu aşamamıştır ki, bu oranda yabancı öğrenci, böyle bir amacı bulunmayan diğer üniversitelerimizde de vardır. Buna karşı; biz, örneğin Türk hukukunun, Türk öğrencisine, bir Türk üniversitesinde*

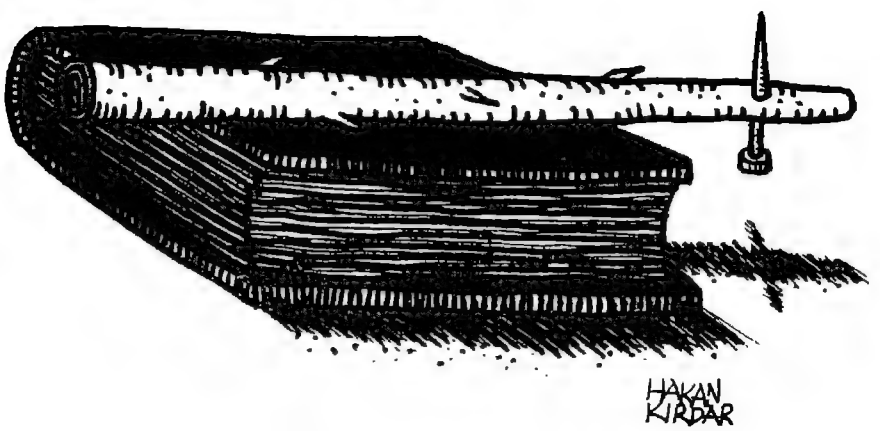

İngilizce öğretilmek istenmesinin mantığını anlayabilmek olanağından yoksunuz."(11) Burada iki noktaya değinmek istiyoruz. Birincisi, İngilizce öğretime kaba bir biçimde karşı olduğumuz sanılmasın. Bugün dünyadaki bilimsel gelişmeleri izleyebilmenin önemli ölçüde yabancı dil bilmeye bağlı olduğu İngilizcenin de bu dillerin başında geldiği, bizim belirlemediğimiz bir gerçek. Fakat uç noktada İngilizce hayranlığı, *"Türk hukukunun... İngilizce öğretilmesi"* mantığını biz de anlayamıyoruz. İkinci olarak, eğer amaç yabancı öğrenci çekmekse, Sayın Gönlübol'un 1968 yılında yaptığı *"yüzde onu aşmamıştır"* saptamasına 1984 yılında şöyle bir ekleme yapabiliriz: Bugün ODTÜ'de yabancı öğrenci oranı % 5,1'dir.

EMPERYALİZMİN üçüncü dünya ülkeleri üzerindeki bilimsel/kültürel hegemonyasının bir başka boyutu da beyin göçü sorunudur. Ülke gerçeklerine dayanmayan, ülke gereksinimlerine göre, düzenlenmemiş öğretimin sonucu, kişilerin mezuniyet sonrası yabancı ülkelerde çalışmayı yeğlemesi küçümsenemeycek boyutlara ulaşan bir olay kanımızca. Bu konu üzerine 1968 yılında yapılan bir araştırmada incelenen grubun yüzde 71,3'ünün ABD, yüzde 10'unun Kanada, yüzde 8'inin de Batı Almanya'da bulundukları görülmüştür. *"...Başka ülkeler ve yüksek seviyede diğer eleman grupları için olduğu gibi doktoralı Türk eleman için de Amerika Birleşik Devletleri, çekici gücü en büyük ülkedir."* (12) *"Göç etmiş 150 doktoralı elemanın yüzde 62'si bulundukları ülkede bir üniversite veya yüksek okulda çalışmaktadırlar." (13).* Adı geçen araştırmada göç kararını etkileyen faktörler arasında *"ihtisas sahamda iş bulma imkanı", "çalışma hayatında huzur veren insan münasebetleri", "siyasi baskılardan, siyasi huzursuzluklardan uzaklık"* vb. sayılmış. Günümüz Türkiyesinde ve özellikle de YÖK sonrası üniversitede bu sorunların ne şekilde aşılmaya çalışıldığını hepimiz gözleme olanağına sahibiz. Durum bu olunca aynı araştırmanın *"Gelecek İçin Tavsiye Edilen Tedbirler bölümündeki şu satırlar bizi biraz daha düşünmeye itiyor: "Birinci derecede önem verilerek tavsiye edilen tedbirler dikkate alındığı takdirde, bilim ve araştırma ortamının yaratılması ve geliştirilmesi şeklindeki tedbir yüzde 23,3 ile başta gelmektedir."* (14)

BİR ülkenin en yetenekli ve en çok emek verilmiş beyinlerinin bu *"toplu göç"*ünden bilemiyoruz yeteri kadar rahatsızlık duyuluyor mu? Daha da önemlisi yukarıda işaret etmeye çalıştığımız nedenlerin üzerine ne kadar gidiliyor? Bugün mecburi hizmete yollanan bir doktorun Anadolu'nun herhangibir köyünde iş göremez durumda olmasında, bir mühendisin mesleğini ancak üretimle tanıştıktan sonra ve *"okulda öğrendiklerini unutması gerekerek"* öğrenmesinde emperyalizme bağımlı, ülke ihtiyaçlarından kopuk öğretimin payı ne?

MEMLEKETİMİZDE üniversite sorunun siyasal iktidarın ideolojisine yakın bir yabancı ülkeden ithal edilecek sistemde çalışacak üniversite türlerinin memleketimizde yerleştirilmesi, ya da bu sisteme göre kurulmuş üniversitelerin desteklenmesi... ile halledilemez... Bununla eski üniversitelerin mükemmel çalışan kurumlar olduklarını söylemek istemiyoruz. Fakat iktidarın eski üniversitelerin geliştirilmesi konusundaki yardımına karşılık bu üniversitelerden özerklik gibi, üniversitelerin ne pahasına olursa olsun elden çıkartmayacağı bir bedel istememesi gerekir. Üniversite ancak özerk olduğu takdirde bu ülkeye yardımcı olabilir; bu ülkenin dayanacağı temel değer sistemini bulabilir ve bunu iktidara ve kamu oyuna duyurabilir. Nabza göre şerbet veren bir üniversite ülkenin kalkınmasına yardımcı olamaz." (15)

(1) ALTBACH, Philip G. **Higher Education in Nine Countries,** New York, 1971, s. 317.
(2) a.g.e. s. 318.
(3) BLUETT, William. **İngiltere ve Ortadoğu Teknik Üniversitesi.** Forum, sayı 130, 15 Ağustos 1959, s. 8.
(4) a.g.e. s. 8.
(5) a.g.e. s. 8.
(6) a.g.e. s. 8.
(7) SOYSAL, Mümtaz. **Bir Eğitim Teşebbüsü: O.D.T.Ü. Forum, sayı 130, 15 Ağustos 1959, s. 9.**
(8) GÖNLÜBOL, Mehmet. Üniversite Sorunu ve Ortadoğu Örneği. Forum, sayı 330, 9 Ocak 1968, s. 11.
(9) **Kurtuluş Savaşımız, Sosyalizm, Bilim, Üniversite.** O.D.T.Ü. Sosyalist Fikir Kulübü Yay., Ankara, 1969.
(10) GÖNLÜBOL, Mehmet, a.g.e., s. 12.
(11) a.g.e., s. 11.
(12) OĞUZKAN, Dr. Turhan. **Türkiye'den Başka Ülkelere Doktoralı Eleman Göçü Üzerine Bir Araştırma.** O.D.T.Ü. Yay., Ankara, 1970, s. 3.
(13) a.g.e., s. 5.
(14) a.g.e., s. 16.
(15) GÖNLÜBOL, Mehmet. a.g.e., s. 12.

DÜZELTME ve ÖZÜR:

Üniversite tarihi üzerine bu çalışmamın dergimizin 1. sayısında yayınlanan bölümünde önemli bir yanlışlığa düştüğümü gördüm. 50. sayfa üstten üçüncü paragrafta, Ortaçağ Avrupa'sından söz edilirker, "... herbirine nation (= ulus) denirdi ..." ibaresinde "nation" sözcüğünün karşılığı "ulus" değil, "halk" ya da "milliyet" olabilirdi. Bilindiği gibi ulusların tarih sahnesine çıkışı burjuva demokratik devrimleri ile birliktedir. Hassasiyetimin nedeni, ülkemizde, özellikle sosyal bilimler alanında canlı bir fikir hayatı özlenirken bir kavram kargaşası yaratmama isteğidir.

İstanbul'da Bir Sinema Şöleni

İhsan Kâbil

1984 sinema günleri 23 nisan-6 Mayıs günleri arası yapılıyor. Bir önceki yıl yaz ayları içinde düzenlenen günler, bu yıl hava koşulları açısından daha elverişli bir zaman dilimine alındı ve İstanbul Festivali bünyesine bağlı ama ondan zamanlama açısından ayrı bir yapıya büründü. Sinema Günleri '83'ü Celal Özkan'ın 29/7/83 tarihli Somut'ta yayınladığı araştırmadan beşi yerli toplam 37 filmi yaklaşık yüzbin (bunun içinde çift film izleyenlerin sayısının otuzbin olduğu varsayımıyla) gerçek anlamda yetmiş bin kişinin izlediğini öğreniyoruz.

Sinema Günleri'nin sanat danışmanı Onat Kutlar'la yaptığımız söyleşide bilet fiyatlarının 175 ya da 200 T.L. sı olarak saptanacağını öğrendik. İzleyicilerin büyük çoğunluğunun öğrenciler olduğu düşünülürse bu fiyatların kısıtlı bütçelerimizi sarsacağı açık. Ama yine de biz diyoruz ki Nisan ayı bütçesi yapılırken Sinema Günleri 84'e mutlaka para ayırmalı. Çünkü koca bir sezon eli yüzü düzgün film sayısı bir elin parmakları kadar bile değilken 23 Nisan 6 Mart arası 40'a yakın film size bekliyor. Şunu da belirtelim: İstanbul Sanat Vakfı, Sinema Günleri için bütçesinden para ayırmıyor. Ve bu nedenle Sinema Günleri 84'ün her türlü gideri bilet fiyatları ile karşılanmak zorunda.

Bu yıl yeni bir uygulama olarak gece seansları (24.00) yapılacak. Batı'daki büyük şenliklerde denenen bu yöntem, sanırız ilgi uyandıracaktır.

Şenlik izlencesine göz attığımızda ABD, İtalya, Fransa, İngiltere gibi Türk izleyicisinin (en azından bir bölümünün) yakından tanıdığı sinemaların yanısıra İspanya, Hindistan, Hollanda, Doğu Almanya, SSCB, Polonya, Filipinler, İsviçre ve Batı Alman sinemalarının dünya film çevrelerinde adlarından söz ettiren yapımları ile karşılaşıyoruz. Tabii bu arada Türk sinemasından örnekleri de unutmamak gerek.

Gösteriler çeşitli başlıklar altında toplanmış durumda; "Sanatlar ve sinema" bölümünde 1983'ü Carmen yılı yapan filmlerden biri gözüküyor: Carlos Saura'nın **"Carmen"**i (diğer ikisi: Son Venedik Film Şenliği Büyük Ödülünü alan Jean-Luc Godard'ın ve İtalyan yönetmen Francesco Rossi'nin). Ancak dizi daha bitmedi: 1950'lerden bir Carmen daha kervana katılıyor, bu da Amerikalı yönetmen Otto Preminger'in.

Yine Carlos Saura'nın Federico Garcia Lorca'nın oyunundan uyarladığı **"Kanlı Düğün"**, geçen sinema günlerinden "Goya" adlı filmi ile sinemaseverleri derinliğine etkileyen Doğu Alman Konrad Wolf'un **"Solo Sunny"** (1980 Berlin film şenliği gümüş ayı ve Fıprescı ödülü), Hollanda'dan Jos Steling'in **"Rembrandt"**ı, yine son sinema günlerinde siyah-beyaz "Olayların Gidişi" ile anımsanan Batı Alman Wim Wenders'in Amerika'da Coppola'nın anaparası ile gerçekleştirdiği **"Hammet"**i, sinemayla yakından ilgilenenlerin "Serüven", "Cinayeti Gördüm", "Yolcu" gibi filmleri ile anımsıyacağı Mıchelangelo Antonioni (İtalya)'nin **"Bir Kadının Tanımlanması"**, ve, evet, Hindistan'dan bir ad: Mrinal Sen ve filmi **"Açlığın Peşinde"**, yine şaşırtıcı bir ad: Filipinli Lino Brocka'dan **"Bona"**.

Önce Yeni Dalga'da "Serseri Aşıklar"la adını duyuran sonra 1968 olayları ile birlikte Ziga Vertov topluluğunu kurarak "Pravda" (Gerçek), "Çinli Kız" filmlerini yapan Fransız sinemasının önemli yönetmeni Jean-Luc Godard'ın **"Tutku"**su ve polisiye filmleriyle tanınan Fransız yönetmen Henri Georges Clouzot'nun **"Picasso"**su ile "Sanatlar ve Sinema" bölümü kapanıyor.

"Uyarlamalar" bölümünde beş ayrı ülkeden onbir filmle karşılaşıyoruz.

Fransa'dan bir canlandırma sineması örneği: Paul Jacques Prevert'in Andersen'in bir masalından uyarladığı 1979 Louis Delluc Ödülü alan **"Kral ve Kuş"**.

İngiliz Michael Redford'un 1983 Taormina Film Şenliği En İyi Film ve yine 1983 Celtic Film Şenliği Seçiciler Kurulu Özel Ödülü alan **"Başka Bir Yer-Başka Bir Zaman"**.

İtalyan Franco Brusati'nin **"İyi Asker"**.

ABD'den ilginç bir ad: Joseph Losey, 1950'lerde ABD'de senatör Mc Carthy'ce demokrat sanatçılara (özellikle sinema adamlarına) karşı kaynatılan cadı kazanı sonucu ülkesinden sınırdışı edilen, bizde "Kaza Gecesi".

"Arabulucu", "Troçki'ye Suikast" adlı filmleriyle tanınan yönetmenin bir Fransız filmi **"Alabalık".**

Geçen sinema günlerinden siyah-beyaz "Veronica Voss'un Tutkusu"-nun yanısıra "Lili Marleen" ve "Maria Braun'un Evliliği"yle tanıdığımız Rainer Werner Fassbinder'in **"İstasyon Şefinin Karısı".**

"Talihli Ganster" filmiyle tanıdığımız Francesco Rosi'nin **"Üç Kardes"**

Sovyetlerden Gleb Panfilov'un **"Valentina"** ve 1983 Moskova Film Şenliği Büyük Ödülü kazanan **"Vassa"**

Batı alman Peter Stein'in **"Yaz Konukları"** ve **"Okul Düşmanı",** ve İngiliz oyun ve film yönetmeni Peter Brook'un **"Kral Lear"**i "Uyarlamalar" bölümünü oluşturuyor.

"Dört Anakaradan Görüntüler" bölümünde ise;

"Bir Sarışının Aşkları", "Koşun İtfaiyeciler" adlı Çek filmlerinden sonra "Guguk Kuşu", "Hair" gibi Amerikan filmleriyle tanınan Çekoslovakyalı yönetmen Milos Forman'ın **"Ragtime".**

Stanley Kubrick'in görkemli bilim kurgu yapıtı "2001: Uzay Yolu Macerası" filmine karşı/alternatif "Solaris" adlı Sovyet filmini yapan Andrey Tarkovski'nin İtalya'da çektiği **"Nostalghia"** (Sıla Özlemi),

Polonya'lı Krzystof Zanussi'nin **"Sabit Sayı"** ve **"Evlilik Sözleşmesi",**

"Sonsuz Sokaklar", "Tatlı Hayat", "Sekiz Buçuk", "Satyricon", "Amarcord", "Kasanova" ve Sinema Günleri 83'ten "Kadınlar Kenti" ve "Orkestra Provası"yla tanıdığımız çok ünlü İtalyan yönetmeni Federico Fellini'nin **"Ve Gemi Gidiyor",**

"ÖzelBir Gün" adlı anti-faşist filmiyle tanıdığımız İtalyan Ettore Scola'nın İtalyan-Fransız ortak yapımı **"Varennes Gecesi"** filmleri gösterilecek.

"3. Dünya Sinemasından Örnekler" bölümünde getirilmek istenen altı filmden üçü yazı hazırlandığı anda sansür vb. nedenlerle henüz kesinleşmemişti. Bu bölümde Mrinal Sen'in **"Sıradan Bir Gün"**ü Lino Brocka'nın **"Angelo Marcado"**su ve Cezayir'den bir yönetmen: Mahmoud Zemmouri'nin **"Şu Çılgın Twist Yılları"** adlı filmler şimdilik gösterilebilecek gibi görünenler.

Bir diğer köşe "Gian Maria Volonte'ye saygı" adını taşıyarak bu büyük oyuncuya adanmış. Oynadığı filmlerde siyasal tavırları ağır basan bu usta oyuncunun filmlerinden örnekler: İsviçreli Claude Goretta'nın **"Mario Ricci'nin Ölümü",** Francesco Rosi'nin **"İsa Eboli'de Durdu"** ve **"Lucky Luciano"** (Talihli Gangster) ve böylesi bir şenlik bünyesine neden sokulduklarını anlayamadığımız bir "spaghetti western" örneği sayılan İtalyan Sergio Leone'nin **"Birkaç Dolar İçin"** ve bir serüven (avantür) filmi niteliğindeki İtalyan Domiano Damiani'nin **"İstiklar Fedaileri"** biçiminde sergilenecek.

"Bir Ustaya Saygı: Joris Ivens" bölümünde Hollanda'lı bir belgesel film ustasının üç filmi var: **"İtalya Yoksul Bir Ülke Değildir", "Yağmur", "Seine Irmağı Paris'e Rastladı".**

"Türk Sinemasından Örnekler"deyse "Sürü" ve "Düşman" filmleriyle tanıdığımız Zeki Ökten'in **"Faize Hücum"**u, "Endişe", "Yol" ve "Güneşin Tutulduğu Gün" gibi filmlerin yönetmeni Şerif Gören'in **"Derman"**ı, Mimar Sinan Üniversitesi Sinema-TV Merkezi kurucusu ve müdürü Sami Şekeroğlu'nun **"Neşet Günal'ın Toprak Adamları"** ve 1983 Antalya Film Şenliği En İyi Kısa Film Ödülünü alan Süha Arın'ın **"Kula'da Üç Gün"**ü oynatılacak.

Onat Kutlar'la Sinema Günleri Üzerine

- Sinema Günlerinin geçmişinden kısaca söz eder misiniz?

O.K- *İstanbul Festivali 1982'ye kadar bütününde bir müzik şenliği biçimindeydi ve sinema programda yoktu (yalnız bu arada 1981'de "Barishnikov Broadway'de" filminin gösterilmesini unutmamak gerek, zaten sinemaya bir ağırlık kazandırılmasında bu film kalkış noktası oldu). 1982'de bir deneme olarak, Konak Sineması'nda Vecdi Sayar ve Haldun İleri'nin düzenledikleri haftada 6 film gösterildi. Büyük ilgiyle karşılandı ve o yıl boşalan İstanbul Kültür-Sanat Vakfı yönetim kurulu üyeliğine ben çağrıldım. 1983'de Festival bünyesinde "Sinema Günleri '83" düzenlendi. Düzenleme komitesinde yönetim kurulu adına ben, danışmanlar olarak Vecdi Sayar ve Attila Dorsay, genel yönetici olarak da Hülya Uçansu bulunuyordu. Çok büyük ilgi gördü ve Vakıf yönetim kurulu vakfa bağlı ancak İstanbul Festival'inden bağımsız bir şenlik olmasını kararlaştırdı.*

- Bu yıl günlerin cehennemi sıcakta olmaması iyi oldu.

O.K- *Evet, ancak şunu da belirtmek gerek '83 başarılı olmasaydı, sinemalar daha sinema mevsimi kapanmamışken bu günleri vermezlerdi.*

- Filmler hangi sinemalarda gösterilecek?

- O.K.*Emek, İnci, Gazi ve AKM*

- Ya, Kadıköy yakası....

- O.K. *Bunun için uğraştık ama ne yazık ki olumlu bir yanıt alamadık.*

- Filmlerin hemen hepsinin Sinema Günlerinde büyük bir ilgiyle izlenmesine karşın, neden daha sonra daha büyük izleyici kitlelerine oynatılmıyor?

-O.K. *Bunu üç nedenle açıklayabiliriz kanımca. Birincisi, bu tür filmlerin izleyicisi festival bünyesinde yoğun olmasına karşın, Türkiye genelinde görece olarak az. İkincisi, film dışalımcılarının yerleşmiş önyargıları var. Karşıtı kanıtlansa bile önyargı sürüyor, örneğin "sanat filmi iş yapmaz" deniyor. Üçüncüsü bu tür filmlerin duyurusu ve gösterimi değişik biçimde olmalı dışalımcılar bununla uğraşmıyorlar. Korkarım bu yıl da filmler ancak Günler süresince izlenebilecek. Genellikle film dışalımcıları, ayrılan kontenjana karşın, filmleri gelip izlemiyorlar.*

- Gösterilecek filmlere baktığımızda ABD sinemasından galiba yanlızca bir filmle karşılaşıyoruz buna karşı Avrupa ve Üçüncü Dünya Ülkeleri Sineması pek çok örnekle temsil ediliyor. ABD sinemasına karşı bir tavır var mı?

-O.K. *Hayır, karşı bir tavır yok. ABD filmlerinin getirilmesinde bazı zorluklar var. İlişkilere tamamen ticari bir gözle bakılıyor. Amerikan Sinemasının bilinmeyen, belirli bir değer taşıyan filmlerini getirelim diyoruz ama telif hakkı sorun oluyor. Ancak şunu da söyleyeyim özellikle Üçüncü Dünya Sinemasını tanıtmaya yönelik bir çabamız var. ABD sineması yakında biliniyor oysa bırakın Üçüncü Dünya Sinemasını Avrupa Sinemasının bile pek örneğini izleyemiyoruz. Üçüncü Dünya Sinemasına her zaman büyük önem vereceğiz.*

- 15 güne 40'dan çok film fazla değil mi? Süre arttırılamaz mı?

-O.K. *Filmlerin sayısını uzun süre tartıştık. İki haftayı aşan bir zamanlama çeşitli nedenlerden pek mümkün değil. Bizim iki seçeneğimiz vardı. Ya film sayısını 15'e indirecek ya da izleyiciye bir seçim olanağı tanıyacaktık. Diğer şenliklerle karşılaştırdığımızda 40 filmin fazla olmadığını görürüz. Cannes'da 1000'in üzerinde Berlin'de 400 film gösteriliyor. İzleyici bu durumda ancak seçme yoluna gidecektir. Seçimde yardımcı olmak için bu yıl da tanıtıcı kitapçık çıkaracağız.*

inna curikova

- Sinema günlerinin geleceğinden söz eder misiniz?

-O.K. *Amaçgerçekbir sinema ortamı yaratmak. Panel, açık oturum gibi yan etkinlikleri belli ölçüde geliştirmek. Belki ileride yarışmalı bir şenliğe dönüştürmek. Bu yıl sinema adamlarından Panfilov ve ödül alan filminin kadın oyuncusu, Zannussi, daha kesinleşmeyen Ivens ve Volonte var.*

Son vurgulamak isteğim şey: İzleyicilerin çok önemli bir bölümünü gençlerin oluşturması beni çok sevindiriyor. Varolan sinema ortamını geliştirmekte onlara çok önemli görevler düşüyor. Sinema Günleri'nin geleceği de tümüyle genç arkadaşların elinde.

- Teşükkür ederiz, Onat Bey,

İ.Ü. TİYATRO TOPLULUĞU İLE SÖYLEŞİ

Atilla Durmuş

Japon Balıkçıları adlı oyundan

İstanbul Üniversitesi Mediko Sosyal Merkezi'nin, sanat çevrelerinin ilanlarıyla bezenmiş koridorlarına giriyoruz. Aşağı katlardan *"dekorları boyadın mı?"*, *"tekstim nerde?"* gibi sesler duyuluyor. Bu sesler genç bir tiyatro topluluğu olan İstanbul Üniversitesi Tiyatro Topluluğuna ait. Tekstlerini, kostümlerini kendileri hazırlıyorlar. Makyaj ve teknik işleri yine kendileri üstlenmişler. Yoğun bir çalışmayla oyunlarını kotarmaya çalışıyorlar. Bu yoğun çalışma ortamı içinde boş görebildiğimiz bir iki topluluk elemanına yaklaşıp sorularımızı sıralıyoruz.

— Bir amatör tiyatro olarak kuruluş öykünüzü anlatırmısınız ve çalışmalarınız hakkında bilgi verir misiniz?

— Topluluğumuz 1978 yılında Mediko-Sosyal yapısında Rektörlüğe bağlı ve tüm İstanbul Üniversite'sine açık olarak kuruldu. İlk olarak İsmet Küntay'ın *"403. km."*sini çalıştık ve sergiledik. Daha sonra bir gazete haberinden yola çıkarak yazdığımız *"Kurşun Zehirlenmesi"* adlı oyun 1.İ.Ü. Kültür Şenliği'nde ve ODTÜ Tiyatro 80 Şenliği'nde gösterime sunuldu. 1981 yılında Charles Proust'un *"Barış Dediğin"*i 2. Kültür Şenliği'nde yer aldı. 1982'de hazırladığımız *"Ölü Canlar"* adlı oyunu 3. Kültür Şenliği'nde teknik nedenlerden dolayı gösterime sunamadık. 1983'de Aziz Nesin'in *"Biraz Gelirmisiniz"*, Wolfgang Weyrauch'un *"Japon Balıkçıları"* ve bizim oyunlaştırdığımız Yaşar Kemal'in *"Kuşlar da Gitti"* adlı oyunlarımızı 4. Kültür Şenliği'nde sahneledik. Bu yıl yine Aziz Nesin'in *"Sen Gara Değilsin"*, Bermange'in *"Kiracı"* ve Yeşim Müdderisoğlu-Yıldırım Türker'in *"Gölge Ustası"* adlı oyunlarını sunulmaya hazır hale getirdik. Ayrıca S. Kudret Aksal'ın *"Kral Üşümesin"*nin çalışmaları sürüyor.

— Çalışmalarınız oyun çalışmaları dışına çıkabiliyor mu?

— Evet, çalışmalarımız yalnız oyun çalışmaları olarak sürmemekte. Oyun yazımı ile de ilgileniyoruz. Şu an beşinci oyunumuz olan *"Haneler"*in yazımı sürüyor. Her sene oyunculuk eğitim programı uyguluyoruz. Bunun dışında tiyatro seminerlerimiz ve sanat konularında teorik çalışmalarımız olmakta.

— Maddi ya da manevi ne gibi zorluklarla karşılaşıyorsunuz?

— Amatör toplulukların kronik sorunudur maddi zorluk. Eh biz de amatör olduğumuza göre bu sorundan payımızı alıyoruz elbet. Belki durumumuz pek çok topluluktan daha iyi. Bağlı bulunduğumuz kurum zorunlu gereksinmelerimizi karşılıyor. Ama bürokrasiden ne çektiğimizi biz biliriz. Doğal olarak maddi zorluk burada bitmiyor. Bir sürü zorluğa göğüs gererek hazırlanmış ürünlerin nerede sergileneceği sorunu var ki, bizce en önemli sorunu da bu oluşturuyor. Daha önceki yıllarda hazırladıklarımızı sergilemenin tek yolu geleneksel kültür şenliklerine katılmaktı. Ancak bu yıl (beş yıl sonunda) çalışma yerimize küçük bir sahne yaptırdık. 140 kişiyi alabiliyoruz. Bu sahneden üniversite gençliğine düzenli gösteri yapmak ana hedeflerimizden biri. Dekorları önceki hazırladıklarımızdan ya da kendi cebimizden karşılıyoruz.

Gelgelelim manevi zorluklara; tiyatro, daha genelde sanat, manevi zorluk diye bir şey kabul etmez. Tersine manevi bir zorlayıcı etkiye maddi bir karşılık verir. Zaten manevi zorluklar olursa tiyatro yapma olayı ortadan kalkar.

— Türkiye'de size göre amatör tiyatro olgusu ne düzeyde acaba?

— Bu soruya gelişiyor, geriliyor, duraklıyor gibi tek şıklı yanıt vermek yetersizse de -çünkü değişik ortamlarda değişik sonuçlar doğabilir- genel durumu göz önünde bulundurarak amatör tiyatro gelişiyor diyebiliriz. Ancak bu yanıtla yetinmeyip geliştirme yollarını aramalıyız. Geliştirmenin karşılıklı (amatör tiyatrolar arası) yardımlaşma olabileceğine inanıyoruz ve bu tip somut örnekleri de çevremizde görüyoruz.

— Başka neler söylemek istersiniz?

— Şu apaçık bir gerçektir ki, tiyatro, içinde yaşadığı toplumdan çıkar ve dönerek onu etkiler. Öyleyse tiyatronun toplumdaki rolü kadar tiyatronun içinde bulunduğu toplum da önemlidir. İşte burada topluluğumuz yetersizliğin, eksikliğin bilincine varmakta ve diğer topluluklarla sıkı bir diyaloğun ve gözlemin gerekliliğine inanmaktadır. Bu konuda gerekli platformu sağlayabilmek için toplulukların birbirine sahip çıkmasının zorunlu bir görev olduğunu düşünüyoruz. En iyi, en güzel ürünleri yaratmakta birbirimize destek olalım.

Çevre kirliliği önlenmelidir...

Çevre kirlenmesi çağımızda evrensel boyutlara ulaşmıştır. Ülkemizde de bu sorun sanayinin gelişmesi ve kentleşmenin yoğunlaşması ile artmış ve yasal önlemler alınması noktasına gelinmiştir. (9.8.1983 tarih, 2872 nolu ÇEVRE KANUNU)

TEK SER-Mühendislik ve İnşaat Grubu ise 15 yıldan buyana ÇEVRE MÜHENDİSLİĞİ alanında yurdumuzda ve yurt dışında çalışmalar yapmaktadır.

TEK-SER
- Sınai ve evsel atık suların arıtılması
- İçme ve sanayi suyu arıtılması
- Belediye çöplerinin kompastlanması
- Kanalizasyon ve deniz deşarjı tesislerinin yapımı
- Genel endüstriyel tesislerin yapımında,

sistem ve ekipman projelendirilmesi, üretimi, montajı, inşaatı ve işletmesi hizmetlerini vermektedir.

TEK-SER 15 yılın yurt içi ve yurt dışı tecrübeleri ile çevremizin kirlenmesini önlemede komple anahtar teslimi çalışmalar ile hizmetinizdedir.

TEK-SER

MÜHENDİSLİK VE İNŞAAT GRUBU

Çırağan Caddesi No. 20 Beşiktaş-İstanbul
Telefon: 161 84 50 Teleks: 26465 tks tr

BAĞKUR
PAZARLAMA
thalat ihracat

ısı lit aş
solvent bayiliği

HER TÜRLÜ
KİMYEVİ MADDE
VE SOLVENT
HEKSAN 60/70
HEPTAN 60/120
WHITE SPIRIT 140/200
TOLUEN

Necatibey Caddesi Gür Han
Nu. 42 Kat 4 Daire 6-7
KARAKÖY — İSTANBUL
Tel. : 447283 — 449703

RC
Caner
GÖMLEK-TRİKO
Rasih Caner

Celâl Ferdi Gökçay Sok. Anadolu
Pasajı 114
Cağaloğlu - Istanbul
Tel. : 527 41 79
527 69 65

tp tez
PLASTİK

HERNEVİ BASKILI,
BASKISIZ
NAYLON
REKLAM
ÇANTALARI
VE BASKILI
BASKISIZ
JELATİN

Samanyolu Sok. No. 23/6
OSMANBEY - ISTANBUL
Tel: 148 52 32
146 31 55

BEYİNCİKLE BAŞA ÇIKABİLİRMİSİNİZ?

beyincik
Mantık Oyunları

"Boş zamanlarınızı akıllıca doldurur!"

yeni çıktı

Kürşat Bumin
BATI'DA DEVLET ve ÇOCUK

- Düşünce tembelliğini zorlayan, yerleşik anlayışlara aykırı, atak bir üslûp...
- Althusser, Gramci, Foucault, Poulantzas, Dietrich, Establet, Habermas, Neill, Ilitch gibi özgün yaklaşımları değerlendiren, XVI. yüzyıl Fransa'sındaki Cizvit Kolej'lerinden günümüze çocuğun okul ve devletle ilişkisi.

Alan Yayıncılık
Başmuhasip Sok. Talas Han No: Cağaloğlu-İST.
Dağıtım: CEM—MAY

yeni çıktı

György Dalos
BİNDOKUZYÜZ SEKSENBEŞ

- Günümüz dünyasının, ironnik bir taşlaması...
- Geçiş dönemlerinin çalkantıları, zaafları...

Alan yayıncılık

CAN YAYINLARI

Ankara Caddesi 40, kat 2, Cağaloğlu, İstanbul
Telefon: 528 61 13

TÜRK YAZARLARI

BÜTÜN ŞİİRLERİ / *Orhan Veli*	350
ÇEVİRİ ŞİİRLERİ / *Orhan Veli*	300
SANAT VE EDEBİYAT DÜNYAMIZ / *Orhan Veli*	350
BİNDİĞİMİZ DAL / *Orhan Veli*	350
BÜTÜN ŞİİRLERİ / *Cahit Sıtkı Tarancı*	400
BÜTÜN ŞİİRLERİ / *Ahmet Haşim*	400
BÜTÜN ŞİİRLERİ I / *Tevfik Fikret* (Geçmişten Gelen)	700
BÜYÜK SAAT / *Turgut Uyar* (Toplu Şiirler)	650
SEVDA SÖZLERİ / *Cemal Süreya* (Toplu Şiirler)	350
SEYRAN / *Gülten Akın* (Toplu Şiirler)	500
BİR UMUTTAN / *Refik Durbaş* (Toplu Şiirler)	500
CEVDET BEY VE OĞULLARI / *Orhan Pamuk*	900
SESSİZ EV / *Orhan Pamuk*	550
DAĞLARA YAZILIDIR / *Çetin Öner*	300
YARALISIN / *Erdal Öz*	400
CAN ŞENLİĞİ / *Abbas Sayar*	300
YILKI ATI / *Abbas Sayar*	200
DİK BAYIR / *Abbas Sayar*	500
ÇİÇEKLİ DAĞ SOKAĞI / *Zeyyat Selimoğlu*	250
AKIŞI OLMAYAN SULAR / *Pınar Kür*	350
BOZBULANIK / *Nezihe Meriç*	250
TOPAL KOŞMA / *Nezihe Meriç*	250
ESİR ŞEHRİN İNSANLARI / *Kemal Tahir*	550
ESİR ŞEHRİN MAHPUSU / *Kemal Tahir*	450
YOL AYRIMI / *Kemal Tahir*	600

Sungur Yayınları

sunar

Suzanne Brögger/Armağan İlkin

BİZİ AŞKTAN KORU 450.— TL.

"... Ama yine de diyorum ki, kadın ya da erkek olun, bir an için unutun cinsiyetinizi ve insan olarak, 'Bizi Aşktan Koru' adlı kitabı okuyun." *Zeynep Oral-Milliyet*

Hermann Kesten/Dilek Z. Akçin

GERNİKALI ÇOCUKLAR 400.— TL.

"Hermann Kesten, yapıtlarında şiddete ve körleşmeye karşı özgürlük, adalet ve hoşgörüyü getirmekte. Kesten'in yapıtlarında değişik bir bakış, usta bir mizah anlayışı seziliyor." *Yankı*

Dr. Lester L. Coleman/Dr. Alpaslan Berktay

DOKTORUNUZ 650.— TL.

"Dr. Lester L. Coleman'ın tüm sağlık sorunlarımızın yanıtlarını açıklayan, her insanı ya da her aileyi ilgilendirecek nitelikte sağlık kılavuzu...." *Dünya*

Catherine Hermary Vieille/Hüseyin Boysan

GECELERİN VEZİRİ 400.— TL.

"Büyük doğu kültürünün o muhteşem 'Binbir Gece Masalları' geleneğinde, eşsiz bir duyarlık ve coşkuyla işleyerek Harun-ür Reşid ile gözdesi Cafer el-Bermeki'nin akılalmaz serüvenlerini anlatmış..." *Engin Noyan-Bravo*

P. Tompkins/C.Bird/Sulhi Dölek

BİTKİLERİN GİZLİ YAŞAMI 900.— TL.

"İlginç ve bir o kadar da şaşırtıcı sonuçlamalarla dolu. Kitabın bir başka ilginç yanı, çeviricisinin hikâyeci romancı Sulhi Dölek oluşu.." *Tank Dursun K.*

Brigitte Schwaiger/Cemal Ener

DENİZİN TUZU NEREDEN GELİYOR 350.— TL.

"Özellikle burjuva evlilikler üzerine yazılmış en iddiasız ama aynı oranda en etkileyici kitaplardan biri." *Nokta*

YENİ BİR KARİKATÜR ALBÜMÜ

TUĞRUL ÇUTSAY'ın 64 safyadan oluşan "Çeşitlemeler" karikatür kitabını 250 TL'si karşılığında adresten ödemeli olarak edinebilirsiniz (isteyenler 250 TL'lık pulda gönderebilirler).
İSTEME ADRESİ: Feneryolu, tuğlacıbaşı çıkmazı No: 4

Kadıköy-İST

tuğrul çutsay

KÖŞE

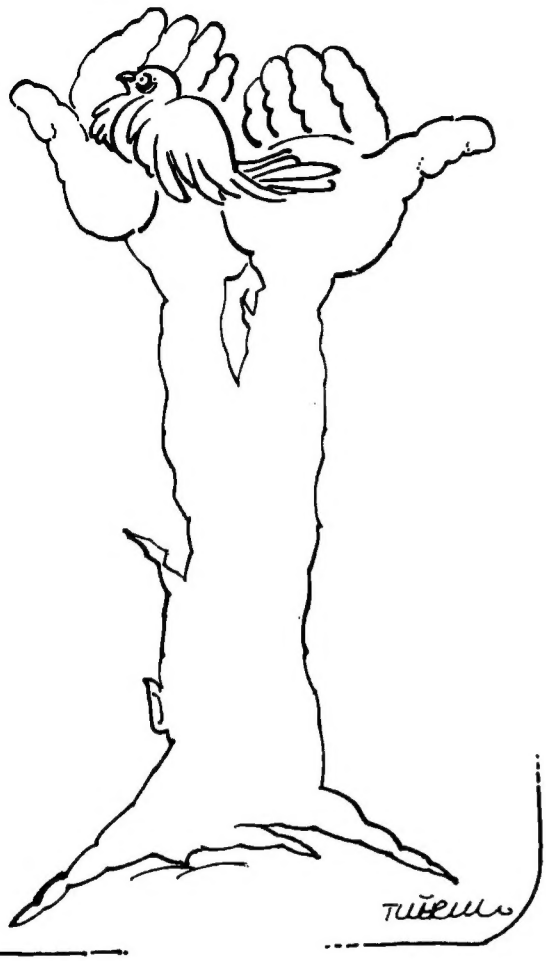

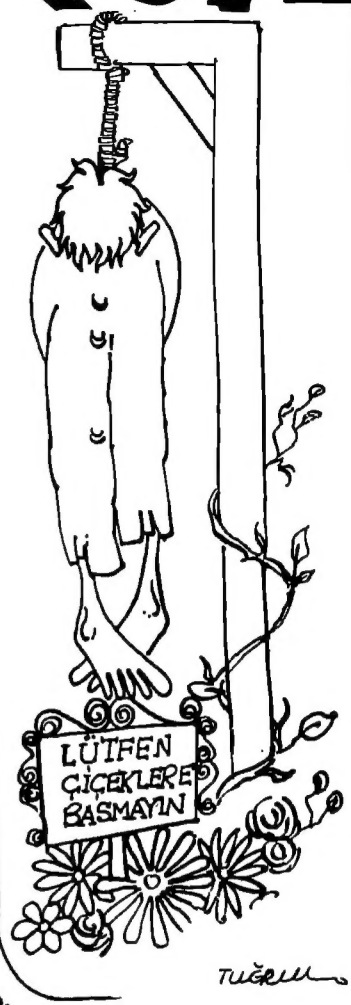

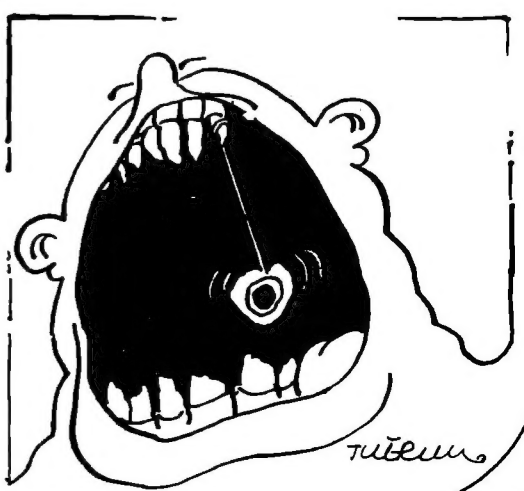

DUYURU

Karikatüre ilgi duyan tüm karikatürsever arkadaşlardan ürünlerini yollamalarını bekliyoruz. İnatla sorgulayarak, zorlanarak ürettiklerinizi arındırmaya ve yayımlamaya başlayacağız.

DOSTLUK HEP....

BULMACA

KÜRŞAT YILDIZ

Soldan Sağa: 1. 1915'te Erbil'de doğmuş, 1938'de İ.Ü. Tıp Fakültesini bitirmiş, ABD'de ihtisas yapmış, 1964'te Ankara Üniersitesine rektör seçilmiş, 1967'de Hacettepe Üniversitesinin kuruluşunda etkili olmuş, tıp alanında çeşitli kitap ve makaleleri olmakla birlikte özellikle son yıllarda eğitim alanında Muhlis beyin önerileriyle uyguladığı iddia olunan değişikliklerle tanınmış öğretim üyesi. Cevdet Bey ve Oğulları ve Sessiz Ev isimli romanlarıyla tartışmalara yol açan yazarımızın soyadı... 2. Porto Riko, Haiti ve Küba'nın doğusunda yaşarken İspanyol sömürgecileri tarafından yok edilen Kızılderili topluluğunun üyesi... Amerikyumun simgesi... Terbiyesiz ve azılı kimseler için bir sövgü... 3. Eski bir gençlik örgütünün kısa adı... Sünnette çocuğu tutan kimse... İspanya'da iç savaş sırasında önemli direnişlere sahne olmuş bir şehir... 4. Yardım... Aklı yatmak... Çıplak nü... 5. Fahri... Cet, soy... Bir nota... Yugoslavya'da bir şehir... 6. İsviçre'de bir nehir... Germanyumun simgesi... Yunanlı bir şair... Bir uzaklık birimi... 7. Resmi bir kuruluşumuzun simgesi... Bilinç... Fiyat... Cevher, dökme, kuru yük veya petrol gibi yüklerden herbirini taşıyabilecek düzeni bulunan geminin adı... 8. Bahçe kenarına çalı, kamış, ağaç dalı gibi şeylerden çekilen engel... 1828-1906 yılları arasında yaşamış Henrik ön adlı, bir çok konuda toplumu ve ahlâkını eleştiren oyunlarıyla canlı, dramatik bir tiyatro dili benimsemiş, Yaban Ördeği, Rosmersholm, Bir Halk Düşmanı gibi oyunların Norveçli yazarı... Yabancı... Shakespeare'in kahramanlarından biri... 9. Sahip... Hint-Avrupa dil ailesinden topluluk... 1790-1869 yıllarında yaşamış Alphonse de ön adlı, diplomatik, milletvekilliği yapmış, 1842'de rejime karşı kampanyada önder rol almış, 1848'de Paris'te geçici kabinede görev almış, başkanlık seçiminde Louis Napaleon'a karşı aday olmuş, roman ve tarihi kitapları yanısıra daha çok şiirleriyle tanınan Fransız Şairi... 10. Yağlı boya resim, ya da resmin yapıldığı muşamba... Anadolu'da Moğol istilası öncesi Türkmen merkezlerini etkilemiş, kırmızı başlık, siyah cübbe ve sandal giyen, kızılbaşlık ve bektaşiliğin gelişmesinde etkili olmuş tarikatın mensubu... Kanada'da bir göl... II. Varsayımlar (çoğul)... Cemal Gürsel'in lâkabı... Avrupa'da bir nehir. 12. Bir sayı... Zar... Yürürlükteki durum, toplum tüzüğü... Afrika'da bir dağ silsilesi 13. Bir nota... Bir bağlaç... Meksikalı bir ressam... 14. Kullandığımız takvim cinsi... 1856-1951 yılları arasında yaşamış, 1. Dünya Savaşına katılmış, 1939'da Franco'nun yanında İspanya büyükelçiliği, yenilgi yıllarında 1940'ta Fransa'da Başbakanlık, Devlet Başkanlığı yapmiş, 1945'te savaş sonrası kendi isteğiyle Fransa'ya dönüp yargılanmış, idam cezası dahasonra müebbed hapse çevrilmiş Fransız Mareşal ve devlet adamı... 1483-1520 yılları arasında yaşamış, Floransa resim okulundan, Michel Angelo ve Leonardo de Vinci'den etkilenmekle birlikte canlı, hareketli, ışık ve renk yönünden kendine özgü eserler vermiş İtalyan ressam ve mimarı... 15. İşçi... Sanatın vedi dalından biri... Bir hacim birimi...

YUKARIDAN AŞAĞIYA: 1. Bu yüzyıl başında kurulan, Meşrutiyet sonrası iktidar olan, **Enver, Talat** ve **Celal Paşa**'ların önderlik ettiği örgütün mensuplarına verilen isim... Tek tip giysi... 2. Suriye'de bir şehir... Şimdi araştırma görevlisi denilen akademik kariyer... İşaret... 3. Almanya'da 1921 yılındadoğmuş Simone ön adlı, 1952'deki **Altın Miğfer** filminden sonra tanınmış, **Tepedeki Oda** adlı filmiyle Oscar kazanmış, **Onca Yoksulluk Varken** filminin baş oyuncusu, Fransız Komünist Parti'siyle yakın ilişkileri Macaristan ve Çekoslavakya işgallerinden sonra bozulmuş, kocası Yves Montand ile ortak çalışma ve siyasi tutumlarıyla öne çıkmış, **Özlemin Eski Tadı Yok** otobiyografisinin yazarı Fransız sanatçı.... Tümör... Bir bağlaç... 4. Boşluktaki elektromanyetik dalgaları alan, yayımlayan iletken tel ya da çubuk... İngiliz parlamentosundaki iki kısımdan birinin adı... Bir renk... 5. Numaranın kısa yazılışı... Pehlivan kıspetinin parçası... Bir yayınevimizin adı... 6. Geleceğe ilişkin varsayım ve öngörülerle oluşturulan yazılı veya görsel eser... 7. Anadolu'da ilkçağ tarihçisi Herodot'un iki büyük destanından birinin adı. İttarbiyumun simgesi... 8. İskambil'de bir kâğıt... Kılavuz... İtalya'da bir nehir. 9. Maurice ön adlı, 1873-1937 yılları arasında yaşamış çeşitli tarzdaki besteleriyle tanınmış, piyano için Hobamera, oda müziği için besteler yapmış Fransız bestecisi... Belirti, iz... 10. Çeşitli bitki yaprak ve kabuklarıyla kokulandırılmış acımtrak bir içki... Bir nota... İtalyan faşist diktatörünün ilk adı... 11. Bir kadın ismi... Utanma.... Sık gözlü örülmüş ip... 12. **"Saklı Kalan"**, **"Hüznün İsyan Olur"**, **"Su Çürüdü"** adlı kitaplarıyla tanınmış ozan... Mide ve meme dokusunu tutan çok sert bir korsinom çeşidi... 13. Bir harfin okunuşu... Köşk, küçük saray, yüksek ve ferah bina... Avrupa'da bir başkent... 14. Soy... Yunan alfabesinin son harfi...15. 1777-1855 yılları arasında yaşamış, küçük yaşta matematiğe ilgisi ve zekâsıyla dikkati çekmiş, 16 yaşında Uranüs gezegeninin ilk defa yörüngesini hesaplamış, aritmetik eşitlikler üzerine araştırmalar yapmış Alman astronom, matematikçi ve fizikçisi... Ekmek içi, ceviz, zeytinyağı, sarmısak ve sirke ile yapılan bir çeşit salça... 16. Mikrobiyoloji deneylerinde vasatların konulduğu içi yayvan cam kap, kutu... **"Anadolu'nun öyküsü"** adlı eserin yazarının soyadı... Sidik asidi tuzu... 17. Dalga geçmek... Daha kötü... Trabzon'un ilçesi... 18. Kara sevda... Uzun süre saklanabilen yiyeceklerin genel adı... 19. İstakoz kuyruğu şeklinde birbirine geçme çelik dilimlerden oluşan, Ortaçağ Avrupa'sında kullanılan zırh... Lübnan Hava Yolları'nın kısa ismi.... Sayısal.... 20. Bir süs köpeği... Şiir... Tavuğun istenilen yere yumurtlaması için o yere konulan yumurta ya da yumurtayı andıran beyaz taş...

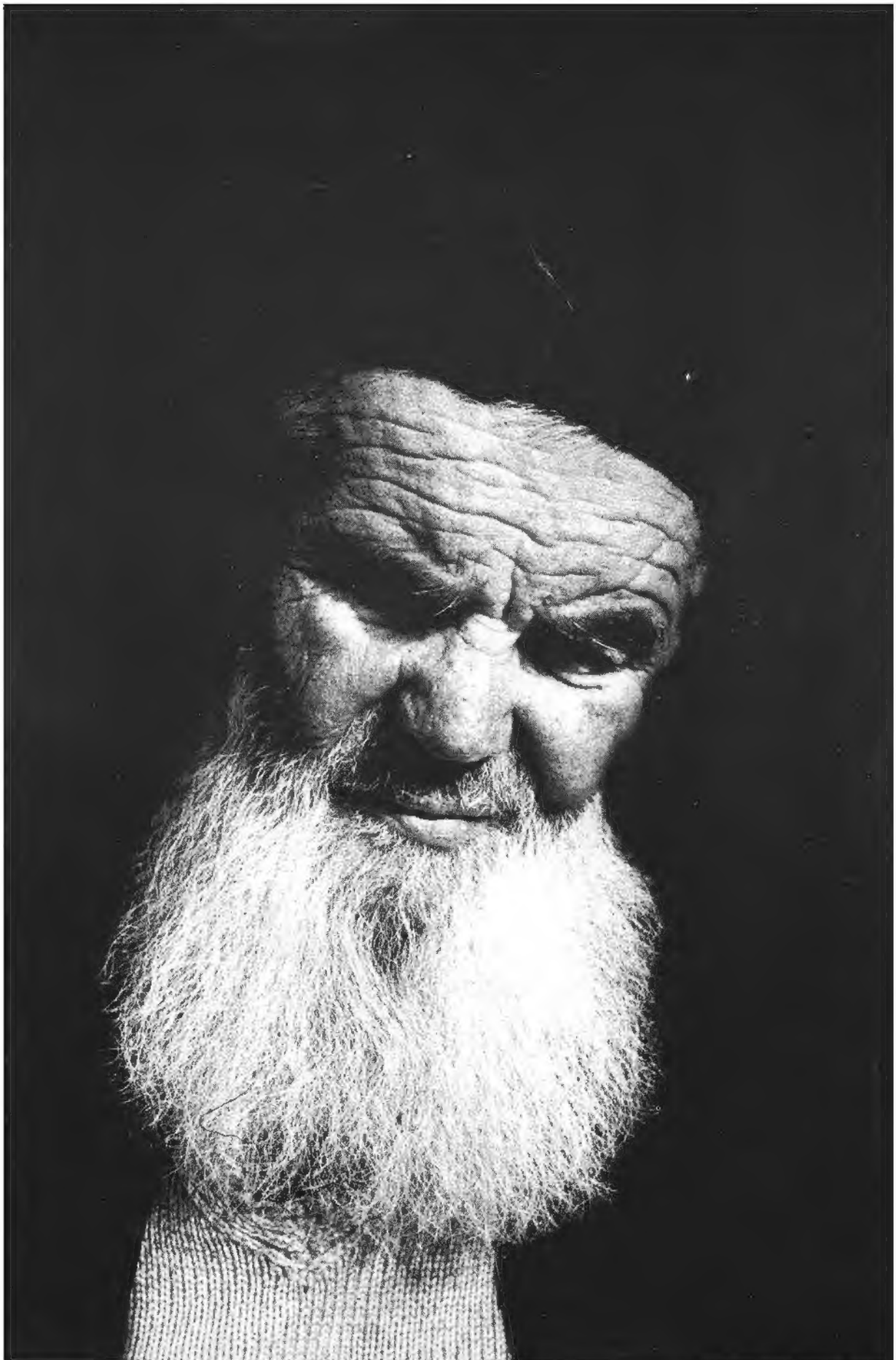

HAŞİM BAYDAR

DE YAYINEVİ/Vilâyet han/205 / Cağaloğlu / İstanbul
(25 Markı geçen isteklerde posta ücreti yayınevimize aittir)

DE YAYINEVİ'NİN KİTAPLARI

ŞİİR DİZİSİ

* GÖKYOKUŞ, Can Yücel / 300 TL
* RED TÜRKÜLERİ, Fransız Direnme Şiirinden Örnekler, Türkçesi: Okay Gönensin / 250 TL
* UMARSIZ PENELOPE, Y. Ritsos / 200 TL
* KURŞUN ASKER, L. Levçev / 180 TL
* DÖRT HAPİSANEDEN, Nâzım Hikmet / 150 TL
* RUBAİLER, Nâzım Hikmet / 100 TL
* SEÇMELER, B. Cendrars / 250 TL

BİLGİ DİZİSİ

* GERÇEKÇİ DÜŞÜNCENİN KAYNAKLARI, Afşar Timuçin / 650 TL
* ESTETİK, Avner Ziss / 50 TL
* DIDEROT, André Cresson / 150 TL
* FİLOZOFÇA DÜŞÜNCELER, Diderot / 150 TL
* DOSTOYEVSKİ, André Gide / 300 TL
* A. CAMUS VE BAŞKALDIRMA EDEBİYATI, J. Cruickshank / 350 TL

ROMAN-ÖYKÜ DİZİSİ

* RAHİBE, Diderot / 300 TL
* BU SALI, W. Borchert / 250 TL
* HİROŞİMA, J. Hersey / 150 TL
* ATEŞ YAKMAK, J. London / 100 TL
* BOĞUNTULU SOKAKLAR, Demir Özlü / 150 TL
* 3 YAZARDAN HİKAYELER / 200 TL
* BÜYÜYEN TAŞ, A. Camus / 150 TL
* VARENKA OLESOVA-DÜŞKÜNLER, Gorki / 250 TL

TİYATRO DİZİSİ

* DENİZE GİDEN ATLILAR, Synge-CARRAR ANANIN TÜFEKLERİ Brecht / 250 TL
* FERHAD İLE ŞİRİN, Nâzım Hikmet / 100 TL
* SABAHAT, Nâzım Hikmet / 125 TL

BRİÇ-SATRANÇ DİZİSİ

* BRİÇ, Goren / 250 TL
* SATRANÇTA TURNUVA HAZIRLIĞI, A. Koblenz / 450 TL

EDEBİYAT SORUNLARI DİZİSİ

* YAZARIN SORUMLULUĞU, M. Şolohov / 275 TL
* GERÇEKÇİLİĞİN EVRENSEL MİRASI, A. Seghers / 275 TL
* GERÇEKÇİLİĞİN BOYUTLARI, Aragon / 275 TL
* SAF ŞİİR YOKTUR / 200 TL

ANI DİZİSİ

* EDEBİYAT ANILARI, H.İ. Sinomo / 225 TL

ANTOLOJİ - İNCELEME

* TÜRK EDEBİYATI, Memet Fuat / 3500 TL
* T. UYAR - E. CANSEVER / 100 TL